

WIADOMOŚCI

Narodowego Banku Polskiego

Miesięcznik

Tylko do użytku służbowego.

TREŚĆ NUMERU

I. DZIAŁ OGÓLNY:

1. Przemówienie ministra <i>Konstantego Dąbrowskiego</i> na posiedzeniu Sejmu Ustawodawczego w dniu 28 października 1950 r.	837
2. Ustawa z dnia 28 października 1950 roku o zmianie systemu pieniężnego	844
3. Uchwała Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 roku, w sprawie zmiany systemu pieniężnego	846
4. Komunikat Narodowego Banku Polskiego o wymianie pieniędzy	850
5. Rola NBP w wykonaniu ustawy o zmianie systemu pieniężnego — <i>Kazimierz Madura</i>	851
6. Udział kadr Narodowego Banku Polskiego w akcji wymiany pieniędzy — <i>Bogusław Gawor</i>	859
7. Zakaz posiadania walut i złota w nowym systemie pieniężnym — <i>Paweł Heinzelman</i>	861
8. Zapasy — Kredyt — Środki płatnicze — <i>Stanisław Falkowski</i>	864
9. Bank Państwa ZSRR (V)	869
10. Artykuł szkoleniowy — Struktura wewnętrzna oddziałów NBP.	873

II. DZIAŁ INSTRUKCYJNY:

Departament Ogólny

1. Zmiana systemu pieniężnego	876
---	-----

Departament Kredytowy

1. Dekadowe wykazy stanu zadłużenia przedsiębiorstw kontrolowanych i sald kredytowych rachunków osobowych	878
2. Wyciągi z pism Departamentu Kredytowego	880
3. Wyciągi z komunikatów wewnętrznych ZSS.	887

Departament Zagraniczny:

1. Tabela kursów	889
2. Zarządzenia Komisji Dewizowej wydane w związku ze zmianą systemu pieniężnego	890

Wydział Inwestycyjny

1. Organizacja służb inwestycyjnych NBP na tle planu inwestycyjnego na rok 1951.	893
--	-----

III. DZIAŁ RACJONALIZACJI	895
-------------------------------------	-----

IV. PYTANIA I ODPOWIEDZI	901
------------------------------------	-----

V. BIBLIOGRAFIA	903
---------------------------	-----

PRZEMÓWIENIE MINISTRA KONSTANTEGO DĄBROWSKIEGO NA POSIEDZENIU SEJMU USTAWODAWCZEGO

W DN. 28 PAŹDZIERNIKA 1950 R.

Wysoka Izbo!

Rząd wnosi dzisiaj pod obrady Wysokiej Izby projekt ustawy o zmianie systemu pieniężnego. W związku z tym pragnę wyjaśnić motywy, jakimi kierował się Rząd przy opracowaniu tego projektu oraz zasady, na których została oparta projektowana zmiana systemu pieniężnego. Projekt przewiduje, że z dniem 30 października br. zostaje wprowadzony do obiegu nowy pieniądz a mianowicie złoty równy 0,222168 grama czystego złota.

Kurs nowego złotego w stosunku do walut obcych będzie ustalony na zasadzie parytetu złota i będzie wynosić 1 złoty = 1 rubel, 1 \$ = 4 zł. Na tej samej zasadzie ustalony zostanie kurs złotego do innych walut obcych. Wartość nowej waluty w stosunku do obecnie obowiązujących cen, płac, emerytur, rent i stypendiów oraz wynagrodzeń za pracę będzie ustalona na jednakowym poziomie a mianowicie 3 złote nowe równe 100 zł dotychczasowym. Nowe banknoty będą wypuszczone w odcinkach opiewających na: 2 zł, 5 zł, 10 zł, 20 zł, 50 zł, 100 i 500 zł w nowym pieniądzu, ponadto wypuszczone będą monety metalowe wartości 1 gr, 2 gr, 10 gr, 20 gr, 50 gr i 1 zł w nowym pieniądzu. Banknoty Narodowego Banku Polskiego będące dotychczas w obiegu zostaną wymienione w czasie od 30 października do dnia 8 listopada br. włącznie bez żadnych ograniczeń co do kwoty, w stosunku 1 zł nowy za 100 zł dotychczasowych. W wyniku przeprowadzonej reformy walutowej kraj nasz otrzyma pieniądz wysokowartościowy, w pełni ustabilizowany, oparty o relację do wartości złota. Pieniądz, który będzie sprzyjał stałemu podnoszeniu się realnej wartości płac i zarobków, rozwojowi oszczędności pieniężnych ludności, walce o obniżenie kosztów produkcji, prowadzeniu polityki stopniowego obniżania cen na artykuły masowego spożycia, dostarczane ludności miast i wsi, usprawni w jeszcze większym stopniu procesy wymiany towarowej pomiędzy miastem i wsią, wzmocni zasady planowości w naszej gospodarce.

Ustalona zostanie słuszna, gospodarczo uzasadniona relacja naszej nowej waluty w stosunku do walut in-

nych krajów. Wprowadzenie takiej waluty w okresie bezpośrednio powojennym nie było możliwe, a to wskutek naruszenia systemu pieniężnego przez okupanta, zniszczeń wojennych oraz zupełnego niemal chaosu w jakim znajdowało się nasze gospodarstwo narodowe na skutek wojny. Na to, aby kraj nasz mógł otrzymać taką walutę, trzeba było zwycięskiego pokonania olbrzymich trudności pierwszego okresu powojennego, zwycięskiego i przedterminowego wykonania planu trzyletniego oraz pomyślnego rozpoczęcia wykonania planu sześcioletniego; bez osiągnięć gospodarczych i politycznych całego ubiegłego stulecia — dokonanie projektowanej reformy walutowej byłoby niemożliwe. Punktem wyjścia dla ukształtowania się polityki finansowej był okres bezpośrednio powojenny tj. 1944-45 rok. W tym czasie mieliśmy w naszym kraju, zaistniały w wyniku wojny system dwóch rynków, a mianowicie wolny rynek o wysokich cenach oraz system kartkowy. W bezpośrednim związku z systemem kartkowym pozostawał system niskich płac gotówkowych. Ten układ stosunków gospodarczych zaistniały na skutek wojny i okupacji oczywiście nie mógł być traktowany jako możliwy do utrzymania na dłuższy okres czasu, należało go zmienić na bardziej normalny, odpowiadający interesom państwa ludowego w okresie pokojowego budownictwa.

W całym ubiegłym okresie obserwujemy stopniową likwidację pozostałości wojennych w układzie naszego rynku towarowego i systemu płac a mianowicie:

- 1) W 1946 r. został zniesiony system kontyngentów na wsi oraz ustalono opłacalne ceny na produkcję rolną;
- 2) W 1948 r. został zniesiony system kartkowy w mieście;
- 3) Na przestrzeni czasu od 1945 do 1950 r. nastąpiła znaczna zwyczaj płac, zarówno nominalna, na skutek wyrównywania płac z cenami wolnorynkowymi, jak również realna na skutek wzrostu zarobków.

Wszystkim tym zmianom towarzyszył stały wzrost produkcji, a w związku z tym wzrost masy towarowej

na rynku, który umożliwiał i gwarantował skuteczność gospodarczą dokonanych zmian.

Jednocześnie szybko postępowało wypieranie przez handel uspołeczniony elementów kapitalistycznych i spekulacyjnych z procesów wymiany pomiędzy miastem a wsią oraz w handlu hurtowym i detalicznym. Równoległe ze zniesieniem systemu kartkowego, systemu kontyngentu i podnoszeniem płac następował proces wyrównywania cen rynkowych. W ten sposób na przestrzeni od 1945 do 1950 r. stopniowo, w ogniu ostrej walki klasowej, ofiarnym wysiłkiem mas pracujących i narodu polskiego osiągaliliśmy warunki, zbliżające nas do momentu pełnej stabilizacji gospodarczej.

Następujące warunki określają stabilizację naszej gospodarki narodowej i dają podstawę do pomyślnego przeprowadzenia reformy walutowej a mianowicie:

1) W wyniku pełnego wykonania i przekroczenia planu trzyletniego oraz pomyślnego rozpoczęcia realizacji planu sześcioletniego, wartość naszej produkcji przemysłowej wynosi w 1950 r. około 265 % wartości z roku 1946.

W roku 1950 wartość produkcji rolnej wynosi około 203 % wartości tej produkcji w r. 1946.

2) Na skutek wzrostu produkcji przemysłowej i rolnej oraz zwiększenia towarowości produkcji rolnej, obroty w handlu detalicznym w 1950 r. wynoszą, w cenach porównywalnych około 275 % w stosunku do obrotów z 1946 r.

3) Na skutek wzrostu produkcji rolnej oraz pomyślnych zbiorów w 1949 i 1950 r. zaopatrzenie ludności w artykuły spożywcze jest zapewnione.

4) Elementy kapitalistyczne zostały wyparte z handlu hurtowego i skupu podstawowych artykułów rolnych oraz znacznie ograniczone w handlu detalicznym.

5) Wzrost funduszu płac został ściśle powiązany ze wzrostem wydajności pracy i ze wzrostem zatrudnienia, co gwarantuje wzrost masy towarowej odpowiadający wzrostowi siły nabywczej ludności.

6) Nasz bilans płatniczy z zagranicą jest zrównoważony.

7) Stale rozwijające się stosunki gospodarcze ze Związkiem Radzieckim i Krajami Demokracji Ludowej oraz wielokrotnie okazywana nam pomoc gospodarcza przez Związek Radziecki w postaci dostaw artykułów deficytowych oraz udzielanych kredytów, czynią gospodarkę naszą niezależną od rynków krajów kapitalistycznych, co daje nam pewność pomyślnego wykonania planów gospodarczych pomimo bezprawnego ła-

mania przez niektóre kraje kapitalistyczne zawartych z nami poprzednio umów.

8) Pełną gwarancję stabilizacji nowej waluty daje nasz potencjał produkcyjny stale narastający na skutek dokonywanych nowych inwestycji, zdolny do stałego podnoszenia produkcji masy towarów będących w dyspozycji państwa, które jest w stanie zabezpieczyć zbyt tych towarów po cenach stałych.

9) Skuteczność reformy walutowej zapewnia również fakt, że i przy niskowartościowym pieniądzu Rząd nie tylko nie prowadził polityki inflacyjnej, ale wprost przeciwnie skrupulatnie przestrzegał zasad równowagi budżetowej i finansowej.

10) Wzrósł i wzmocnił się ciężar gatunkowy gospodarki socjalistycznej w naszej gospodarce narodowej we wszystkich dziedzinach, w szczególności jednak w stale rozwijającym się przemyśle.

W ten sposób na skutek stałego rozwoju i pomyślnego wykonywania planów gospodarczych osiągnięte zostały niezbędne warunki dla pomyślnego przeprowadzenia reformy walutowej i zastąpienia dotychczasowego pieniądza o niskiej wartości nowym pieniądzem ustalizowanym, o wysokiej wartości, odpowiadającym potrzebom gospodarstwa narodowego w obecnym okresie.

Zadania i cele reformy walutowej są następujące:

1) Jednym z zasadniczych celów reformy jest dokonanie przesunięcia części zasobów pieniężnych kapitalistów na rzecz ludności pracującej miast i wsi. Tym się też tłumaczy odmienne przeliczenie płac i cen oraz przeliczenia na nowy pieniądz dotychczasowych banknotów będących w obiegu. Pomimo bowiem wydatnego skurczenia działalności sektora kapitalistycznego i zredukowania w poważnym stopniu spekulacji, kapitaliści i spekulanci, zarówno w mieście jak i na wsi, posiadają znaczne zasoby pieniężne, które zdołali nagromadzić, szczególnie w okresie istnienia dwóch rynków i dwóch poziomów cen, wykorzystując w poważnym stopniu różną wartość pieniądza. W przeciwieństwie do tego klasa robotnicza, pracownicy umysłowi oraz małorolni chłopci posiadają szczupłe zapasy pieniędzy pochodzące z bieżących zarobków i dochodów.

W chwili kiedy zlikwidowaliśmy system podwójnych cen, kiedy system cen jednolitych coraz bardziej stabilizuje się, a w związku z tym pieniądz nabrał jednoznacznej wartości nabywczej, zaistniała konieczność zredukowania zasobów majątkowych u tych elementów spekulacyjnych, które są w posiadaniu pieniędzy zgromadzonych w ubiegłym okresie. Zdjęcie częs-

ci zasobów majątkowych w gotówce u elementów kapitalistycznych będzie miało duże znaczenie dla pracujących, których siła nabywcza osiągana z bieżących zarobków dozna w ten sposób poważnego wzmocnienia. Nacisk elementów spekulanckich na rynek towarowy zostanie w ten sposób znacznie ograniczony, co da możliwość pracującym lepszego zaspokojenia swoich potrzeb.

2) Następnym zadaniem reformy walutowej jest dostosowanie naszej waluty do obecnych warunków gospodarczych. *Pomyślnie wykonanie planu sześcioletniego które opierać się musi na nieustannej walce o obniżenie kosztów własnych produkcji, mobilizacji rezerw gospodarki narodowej, wzroście wydajności pracy, rozwoju oszczędności w gospodarce narodowej oraz oszczędności pieniężnych ludności, wymaga oparcia całej gospodarki na trwałej walucie, której siła nabywcza będzie stale wzrastać.*

Nasza dotychczasowa waluta nie mogła sprostać tym warunkom, gdyż powstała w okresie, kiedy trwała wojna, kiedy gospodarka nasza była zrujnowana i niestabilizowana.

Wzmocnionej i ustabilizowanej gospodarce narodowej musi odpowiadać mocny, trwały, wysokowartościowy, o stale wzrastającej sile nabywczej — pieniądź.

Wysokowartościowa waluta o stałej wartości stwarza mocną podstawę dla wzrostu zaufania do pieniądza, jako środka lokaty oszczędności, które wraz ze wzrostem zarobków i dochodów ludności pracującej będą stale wzrastać. Nowy pieniądź daje ponadto dalsze poważne możliwości pogłębienia planowości w naszej gospodarce narodowej oraz stwarza warunki dla skuteczniejszej walki o oszczędność gospodarczą.

3) Istotnym zadaniem reformy walutowej jest także właściwe ustawienie naszej waluty w stosunku do walut krajów kapitalistycznych. Waluty tych krajów stale tracą na swojej wartości, a to wskutek narastającego w tych krajach kryzysu gospodarczego, gdy tymczasem nasza gospodarka narodowa stale podnosi się i wzmacnia, a stopa życiowa ludności pracującej doznaje poprawy.

Ten odmiennie kształtujący się układ stosunków gospodarczych u nas i w krajach kapitalistycznych nie znajdował jednak właściwego wyrazu w układzie naszej dotychczasowej waluty w stosunku do walut obcych. Wpływało to z faktu niestabilizowania naszej waluty na trwałej podstawie oraz z faktu określenia naszej waluty, jako waluty stosunkowo niskowartościowej.

Okoliczności te utrudniały nam w stosunkach walutowych z krajami kapitalistycznymi właściwe ustawienie stosunku naszej waluty do walut tych krajów, co

przyczyniało naszemu gospodarstwu narodowemu określone straty.

Reforma walutowa likwiduje ten nienormalny stan i pozwoli na słuszne ustalenie kursu naszej waluty do walut obcych, odpowiadające naszej sytuacji gospodarczej.

Dzięki reformie walutowej złoty polski, jako nasz narodowy pieniądź zajmie właściwe miejsce w układzie walut międzynarodowych i przyrównany zostanie do najsilniejszej waluty świata — rubla radzieckiego.

Dlaczego to jest możliwe? — Możliwe to jest dlatego, że podobnie jak Związek Radziecki, w którym stale wzrastająca wartość rubla została osiągnięta dzięki właściwościom gospodarki socjalistycznej, wielkiemu rozwojowi kraju opartego o gospodarkę planową, również i nasz kraj znajdujący się na drodze do socjalizmu, rozszerza i wzmacnia swoją gospodarkę, coraz pomyślniej realizuje swoje plany gospodarcze. Ustabilizowanie naszej waluty na nowym, wysokim poziomie będzie sprzyjać dalszemu rozszerzeniu się stosunków gospodarczych i kulturalnych ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej.

Reforma walutowa została oparta na zasadzie odmiennego przeliczenia cen i płac oraz pieniędzy znajdujących się w obiegu. Ceny i płace zostaną przeliczone w stosunku trzy złote za sto złotych dotychczasowych, natomiast pieniądze w obiegu zostaną wymienione w stosunku 1 złoty za dotychczasowe 100 złotych.

Ażeby jednak w maksymalnym stopniu uchronić interesy pracujących przed możliwością jednorazowego uszczerbku, jaki jest nie do uniknięcia w tak wielkiej operacji, jaką jest reforma walutowa, projekt ustawy przewiduje że:

- 1) Reforma będzie przeprowadzona w dniu 30. 10. 1950 r., czyli przed dniem największych wypłat zarobków, a więc w dniu, w którym ilość pieniędzy będąca u pracujących jest najmniejsza;
- 2) ci spośród pracujących, którzy dostali wypłatę przed dniem reformy, a następna wypłata przypada po dniu 1 listopada dostaną jednorazową rekompensatę w wysokości dwóch trzecich zarobków za każdy dzień, jaki po tym dniu pozostaje do następnej wypłaty, co łącznie z jedną trzecią, jaką otrzymają za wymienione banknoty wyrównuje ewentualne straty, jakie mogą powstać z powodu niewydatkowania pieniędzy pochodzących z ostatniej wypłaty;

- 3) wszystkie oszczędności, o ile zostały one złożone do banku, pracowniczych kas oszczędności lub PKO, będą wypłacone w tym samym stosunku co płać, to jest w pełnej wartości.

Również wkłady oszczędnościowe uczestników Społecznego Funduszu Oszczędnościowego, o ile wniesione zostały przez pracowników, posiadaczy gospodarstw średniorolnych i rybaków kutrowych przeliczone zostaną w tym samym stosunku.

Wypłaty emerytur i rent za miesiąc listopad, jeśli nawet zostały przekazane do wysyłki przed 30 października, będą wypłacone przez urzędy pocztowe w stosunku 3 złote nowe za 100 złotych dotychczasowych, a więc w pełnej wartości.

Ponadto wszyscy emeryci i renciści bez wyjątku, dostaną jednorazową wypłatę dodatkową w wysokości, zależnie od terminu pobrania renty czy emerytury w miesiącu październiku, a mianowicie w wypadku, gdy ostatnia wypłata została dokonana w I dekadzie października, dodatkowa wypłata wyniesie jedną czwartą miesięcznej wypłaty, w II dekadzie — dwie czwarte miesięcznej wypłaty i w wypadku otrzymania ostatniej wypłaty w III dekadzie października do dnia 28. 10. włącznie trzy czwarte miesięcznej wypłaty.

Rekompensata dla studiującej młodzieży, pobierającej stypendia państwowe będzie jednolita i wyniesie 70 złotych nowych, które zostaną dodatkowo wypłacone wszystkim stypendystom.

Interesy mało- i średniorolnych chłopów projekt ustawy o reformie walutowej uwzględni w następujący sposób:

- 1) W związku z powszechnie znanym, faktem poważnego zadłużenia, szczególnie małorolnych chłopów u bogaczy wiejskich, projekt ustawy przewiduje, że mogą oni wobec nich spłacić swoje zadłużenia w stosunku 1 złoty nowy za 100 złotych dotychczasowych, a ponieważ nowe ceny kształtować się będą w relacji 3 złote nowe za 100 złotych dotychczasowych, oznacza to w praktyce poważne oddłużenie biedoty wiejskiej, gdyż redukuje ich zadłużenie wobec bogaczy o dwie trzecie;
- 2) Projekt przewiduje możliwość spłacenia zaległości drugiej raty podatku gruntowego za 1950 r. oraz dokonania wpłat na Fundusz Społecznego Oszczędzania w starej walucie w dotychczasowej wysokości, najdalej do dnia 31. 10. 1950 r. włącznie. W tym samym czasie omawiane zaległości mogą być spłacane w nowej walucie w relacji 1 złoty nowy równy 100 złotom dotychczasowym.

Małorolnym i średniorolnym chłopom projekt przedłuża w omówiony sposób spłaty do dnia 5. 11. włącznie.

Ponadto za wszelkie dostawy dokonane w ramach kontraktacji lub planowego skupu, o ile dostawa została dokonana przed dniem reformy, lecz jeszcze nierozliczona wypłata nastąpi według pełnych nowych cen tj. 3 złote nowe za 100 złotych dotychczasowych.

Z przedstawionych założeń reformy walutowej wynika, że zabezpiecza ona interesy pracujących, natomiast ogranicza elementy kapitalistyczne zarówno w mieście jak i na wsi.

Pomimo wszystkich poczynionych rekompensat i ulg zdarzą się wypadki uszczerbku materialnego wśród robotników oraz mało- i średniorolnych chłopów w wypadku posiadania oszczędności pieniężnych, które nie zostały ulokowane w instytucji oszczędnościowej.

Jeśli jednak chodzi o interesy klasy robotniczej jako całości oraz chłopów małorolnych i średniorolnych, to reforma walutowa przyniesie dla nich duże korzyści, gdyż wzmoże ich siłę nabywczą określoną przede wszystkim bieżącymi dochodami.

Poważne dalsze ograniczenie spekulacji, podniesienie siły nabywczej pracujących, wzmocnienie gospodarki narodowej naszego kraju, dalszy poważny krok na drodze do pomyślnego wykonania planu sześcioletniego, umocnienie znaczenia naszej waluty w stosunkach z innymi krajami, stabilizacja naszej waluty, to wszystko fakty, które będą z uznaniem i zadowoleniem przyjęte przez wszystkich uczciwych ludzi w naszym kraju.

Ze wszystkich założeń reformy walutowej wynika, że jest ona przeprowadzona zgodnie z interesem naszego kraju, zgodnie z interesem wszystkich pracujących w mieście i na wsi.

Jak będzie kształtować się sytuacja materialna pracujących po reformie w stosunku do obecnego okresu ilustrują następujące obliczenia a mianowicie:

- dzienny zarobek robotnika wynoszący np. 800 złotych zostanie przeliczony na nowy pieniądz w stosunku 3 złote nowe za 100 złotych dotychczasowych. Aby otrzymać pełne przeliczenie 200 złotych należy tę liczbę pomnożyć przez trzy, co daje cyfrę 2.400, następnie podzielić przez 100 otrzymamy wówczas liczbę 24, czyli że dzienny zarobek robotnika wynoszący 800 złotych w dotychczasowej walucie będzie wynosił 24 zł, w nowym pieniądzu.

Zestawmy następnie to przeliczenie zarobków z cenami towarów wyrażonych w nowej walucie.

Za 800 złotych tj. za dzienny zarobek robotnik mógł nabyć dotychczas np. cukru, którego cena wynosi obecnie 175 zł za 1 kg, 4 kg 50 dkg a jak to będzie obecnie?

Zarobek wziętego przykładowo robotnika, jak to wynika z dokonanych obliczeń będzie przeliczony na 24 zł w nowym pieniądzu, dotychczasowa cena cukru będzie przeliczona na tych samych zasadach jak płace tzn. 3 zł nowe za 100 zł dotychczasowych, w ten sposób cena 1 kg cukru wyrażona w nowym pieniądzu będzie wynosić zł 5 gr 25, jeśli następnie obliczymy, ile kg cukru będzie mógł nabyć robotnik za 24 zł otrzymamy 4 kg 50 dkg tj. dokładnie taką samą ilość jaką mógł nabyć dotychczas.

Podobnie będzie kształtować się sytuacja ludności wiejskiej. Jeśli np. chłop otrzymywał za 1 kwintal żyta dotychczas przeciętnie 2000 zł, to cena jednego kwintala żyta w nowym pieniądzu przeliczona w stosunku 3 zł nowe za 100 zł dotychczasowych wyniesie 60 zł nowych.

Za kwotę uzyskaną ze sprzedaży jednego kwintala żyta tj. 2000 zł chłop mógł nabyć dotychczas 121 kg azotniaku, którego cena wynosi zł 1650 za 100 kg. Dotychczasowa cena azotniaku na nowe pieniądze przeliczona zostanie w tym samym stosunku 3 zł nowe za 100 zł dotychczasowych czyli będzie wynosić 49 zł 50 gr, za 100 kg. W ten sposób za 60 zł nowych otrzymane za jeden kwintal sprzedanego żyta, chłop będzie mógł również obecnie kupić tę samą ilość kilogramów azotniaku.

Powyższe przykładowe obliczenia wskazują, że w wyniku reformy walutowej ludność pracująca, z tytułu swoich zarobków i bieżących dochodów nie dozna żadnego uszczerbku.

Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę, że nowy ustabilizowany pieniądz będzie po dokonaniu reformy stale wzrastał w swojej wartości, co będzie wyrażało się w przejściu do polityki stopniowego obniżania cen, to jest jasne, że w wyniku reformy ludność pracująca naszego kraju odniesie poważne korzyści.

Na zupełnie odmiennych zasadach zostały przeprowadzone reformy walutowe w okresie powojennym w krajach kapitalistycznych.

Główny sens reformy w tych krajach polegał na obniżeniu wartości pieniądza, w wyniku czego realna wartość zarobków robotniczych zmalała. Reforma walutowa w Anglii dokonana po wojnie dała w rezultacie obniżenie się wartości angielskiej waluty, nastąpiła jednocześnie zwyżka cen oraz w związku z tym przy zamrożeniu płac, tj. praktycznie przy zakazie ich podwyższania, nastąpiła poważna obniżka realnych zarobków ludności.

W podobny sposób dokonano reformy walutowej w prawie wszystkich krajach zachodnio-europejskich, gdzie na skutek nacisku finansjery amerykańskiej obniżono kurs walut tych krajów w stosunku do dolara, ułatwiając w ten sposób kapitalistom amerykańskim wykup majątku narodowego w tych krajach po niższej cenie.

Nasza reforma nie obniża wartości naszej waluty, lecz stabilizuje na wyższym poziomie, co jest uzasadnione poważnym wzrostem potencjału gospodarczego w naszym kraju na skutek pomyślnego realizowania naszych planów gospodarczych, nie zmniejsza realnej wartości płac, lecz ją podnosi, nie wzbogaca kapitalistów i spekulantów, lecz ich ogranicza, nie uzależnia naszego kraju od obcych kapitalistów, lecz podnosi naszą niezależność gospodarczą i polityczną, nie stwarza kryzysu gospodarczego, w którym wzrasta bezrobocie i obniża się stopa życiowa ludności pracującej, lecz stwarza nowe dalsze skuteczne możliwości rozwoju gospodarczego i podniesienia poziomu życia mas pracujących i dlatego nasza reforma walutowa jest reformą, która służy interesom ludu pracującego Polski Ludowej. W stosunku do elementów kapitalistycznych w mieście i na wsi, reforma walutowa oznacza ograniczenie ich spekulacyjnej działalności, ale nie jest równoznaczna z ich likwidacją. Zadania długofalowe planu sześcioletniego w dziedzinie walki o ograniczenie i wypieranie elementów kapitalistycznych zachowują całkowicie swą aktualność!

Wysoka Izbo! Jednocześnie z projektem ustawy o reformie walutowej Rząd wnosi pod obrady Wysokiej Izby projekt ustawy o zakazie posiadania, bez zezwolenia władz dewizowych, walut obcych, monet złotych, złota i platyny, z wyjątkiem wyrobów użytkowych. Rozporządzenie wykonawcze określi bliżej, jakie wyroby ze złota i platyny należy uważać za użytkowe, w każdym bądź razie będą tutaj zaliczone przedmioty kultu religijnego, biżuteria. Posiadanie tych przedmiotów nadal nie będzie wymagało otrzymania specjalnego zezwolenia. Projekt przewiduje, że każdy kto posiadał w dniu 30 października 1950 r. waluty obce, złote monety oraz złoto i platynę, z wyjątkiem wyrobów użytkowych, obowiązany jest w ciągu dwóch tygodni zgłosić je Narodowemu Bankowi Polskiemu. Posiadacz może równocześnie złożyć wniosek o udzielenie zezwolenia na dalsze posiadanie.

Władze dewizowe będą udzielać zezwoleń na dalsze posiadanie złota i platyny niezbędnych do wykonywania zawodu, oraz poszczególnych monet złotych.

W przypadku jednak odmowy zezwolenia posiadacz obowiązany będzie w ciągu tygodnia odsprzedać Narodowemu Bankowi Polskiemu walutę obcą, monety złote oraz złoto i platynę, z wyjątkiem wyrobów użytkowych, bądź zdeponować je w tym Banku. Władze dewizowe na wniosek posiadacza mogą częściowo lub całkowicie zwalniać zdeponowane w Narodowym Banku Polskim waluty, monety złote, oraz złoto i platynę, o ile przemawiają za tym ważne przyczyny.

Każdy, kto w przyszłości otrzyma walutę obcą w przesyłce z zagranicy, obowiązany jest w ciągu tygodnia odsprzedać ją Narodowemu Bankowi Polskiemu lub zdeponować ją w tym Banku.

Posiadanie bez zezwolenia walut obcych, monet złotych, złota lub platyny z wyjątkiem wyrobów użytkowych podlegać będzie surowym karom. Kary za nielegalny handel walutami obcymi, monetami złotymi, złotem i platyną zostają zaostrzone aż do kary śmierci włącznie.

Jaki jest zasadniczy cel tej ustawy i dlaczego wchodzi ona pod obrady Wysokiej Izby łącznie z ustawą o reformie walutowej? Zasadniczym celem ustawy jest wyeliminowanie spekulacji naszą nową walutą przez posługiwanie się obcymi walutami i złotem. W czasie wojny a także w okresie powojennym znaczna ilość spekulantów ulokowała swoje kapitały w złocie i obcych walutach, które wykorzystuje dla celów spekulacyjnych i operuje tą poważną dodatkową siłą nabywczą przy pomocy której zdolna jest stwarzać na rynku towarowym przejściowe mniejsze lub większe trudności. Ujawnienie tej dodatkowej siły nabywczej poprzez wykup i zamianę na walutę krajową lub zdeponowanie w Banku Narodowym usunie poważną trudność w naszej gospodarce narodowej z jaką trzeba się zawsze liczyć. Zakaz posiadania walut obcych, monet złotych, oraz złota i platyny, z wyjątkiem wyrobów użytkowych, niewątpliwie będzie boleśnie odczuty przez elementy spekulacyjne, będzie on jednak miał bardzo poważne skutki dla dalszego poważnego zmniejszania się obszaru spekulacji, a tym samym wpłynie dodatnio na rynek towarowy i stabilizację nowej waluty. Z tych względów ustawa ta jest uzupełnieniem ustawy o reformie walutowej i dlatego Rząd przedkłada oba projekty pod obrady Wysokiej Izby — łącznie.

Projekt ustawy o zmianie systemu pieniężnego przewiduje, że nowy pieniądź będzie wypuszczony w obieg w dniu 30 października, w ten sposób poczynając od tego dnia wszelkie wypłaty zarobków odbywać się będą wyłącznie w nowych pieniądzach. Ponieważ jednak nie cała ludność będzie mogła zaopatrzyć się w nowe pieniądze od razu, dlatego projekt ustawy przewiduje

okres przejściowy od dnia 29 października do dnia 5 listopada włącznie, w którym można będzie posługiwać się jeszcze dotychczasowym pieniądzem na następujących zasadach:

1. W dniu 29 października dotychczasowy pieniądź pozostaje jeszcze prawnym środkiem płatniczym, w dniu tym obowiązują także dotychczasowe ceny bez żadnych zmian.

2. W dniu 29 października za dotychczasowe pieniądze można będzie nabywać towary i usługi w tych wszystkich przedsiębiorstwach, które w tym dniu będą czynne. W szczególności w dniu 29. 10. czynne będą:

- a) zakłady żywienia w miastach wojewódzkich i powiatowych jednak z zakazem sprzedaży alkoholu z wyjątkiem piwa;
- b) kioski ze sprzedażą gazet i czasopism;

Do przyjmowania dotychczasowych pieniędzy według dotychczasowych cen w dniu 29. 10. będą ponadto zobowiązane apteki, transport miejski, tramwaje i autobusy, koleje i poczta z wyjątkiem przekazów pieniężnych, usługi w zakresie lekarskim, szpitalnym, pielęgniarskim oraz hotelowym.

3. W dniu 30 października nastąpi wznowienie normalnego obrotu towarowego i świadczenia usług z tym jednak, że w tym dniu obowiązują już ceny wyrażone w nowej walucie, a stare banknoty będą przyjmowane w stosunku 1 złoty nowy równa się 100 zł dotychczasowych. Za starą walutę według wymienionego stosunku można jednak będzie nabywać tylko artykuły spożywcze pierwszej potrzeby oraz podstawowe usługi, lista których zostanie oddzielnie ogłoszona.

4. Dzień 5 listopada jest ostatnim dniem, w którym będzie można jeszcze w obrocie towarowym i świadczeniu usług posługiwać się starymi banknotami, po tym dniu stare banknoty będą jedynie wymieniane przez Narodowy Bank Polski w terminie do dnia 8 listopada włącznie.

5. Kto by odmawiał przyjmowania dotychczasowych banknotów w terminie od 29 października do 5 listopada włącznie na zasadach wyżej podanych będzie surowo karany.

W ten sposób zapewniona zostaje ludności możliwość nieprzerwanego czynienia zakupów i korzystania z usług do czasu otrzymania nowych pieniędzy z zarobków, sprzedaży towarów lub wymiany dotychczasowych pieniędzy na nowe.

6. Wszystkie dotychczasowe ceny będą w dniu 30. 10. przeliczone w jednakowym stosunku, a mianowicie 3 zł nowe na 100 złotych dotychczasowych z wyjątkiem cen wódki, której cena zostanie jednocześnie

z przeliczeniem podwyższona o 50%. Ten jedyny wyjątek w zmianie ceny nie jest podyktowany względami natury finansowej, nie chodzi tu o wyższe dochody przemysłu spirytusowego, wprost przeciwnie liczymy się z obniżeniem dochodów pochodzących ze sprzedaży spirytusu dla celów konsumpcyjnych, ale o to właśnie chodzi, aby konsumpcja spirytusu została ograniczona. Walka z alkoholizmem może być prowadzona rozmaitymi sposobami, z najbardziej radykalnych są znane jednak tylko dwa sposoby, a mianowicie prohibicja i wysokie ceny na alkohol. Ponieważ wprowadzenie prohibicji nigdzie nie zdaje egzaminu, pozostaje zatem drugi sposób, a mianowicie wysoka cena.

Celem zatem podwyżki ceny wódki nie jest zabieg natury finansowej lecz ma na względzie wyłącznie cel społeczny, a mianowicie stwarzanie warunków ograniczających alkoholizm jako smutną spuściznę wojny i starego ustroju.

7. Począwszy od 30. 10. 1950 r. obrót towarowy za nową walutę będzie odbywać się bez żadnych ograniczeń i nikt nie może odmówić sprzedania towarów przez zaślania się okolicznością, że jeszcze nie dokonał przeliczenia ceny na nowe pieniądze.

W ten sposób złożony i trudny proces przejścia od jednej waluty do drugiej powinien przejść jak naj-sprawniej.

Należyte przeprowadzenie tej operacji w dużym stopniu zależy od zachowania się i dyscypliny ludności. Zostały poczynione wszelkie przygotowania, tak aby w określonym terminie wszyscy mogli przeprowadzić wymianę posiadanych pieniędzy.

Organizacja wymiany została ujęta w następujący sposób:

1) Wszyscy pracujący w zakładach produkcyjnych, zatrudniających więcej jak 500 robotników, a więc w zakładach większych dokonują wymiany w miejscu swojej pracy, gdzie będą otwarte specjalne punkty wymiany począwszy od dnia 30. 10. 1950 r.

2) W mniejszych zakładach produkcyjnych oraz w urzędach i instytucjach, wymiana odbędzie się w ten sposób, że pracujący w tych zakładach robotnicy i pracownicy umysłowi, oddadzą posiadane do wymiany pieniądze osobom wyznaczonym przez kierownictwo zakładu w porozumieniu z radą zakładową, które dokonają zbiorowej wymiany w banku i tego samego dnia zwrócą otrzymane nowe pieniądze ich właścicielom.

3) Dla ludności niezorganizowanej czynne będą okienka bankowe w ilości zapewniającej pełne prze-

prowadzenie wymiany bez zbytecznego tłoczenia się i pośpiechu.

Będzie wielkim ułatwieniem zarówno dla osób pragnących dokonać wymiany, jak i dla aparatu bankowego, który będzie miał w tym czasie trudne do wykonania zadanie, jeśli domowe komitety blokowe podejmą inicjatywę zbiorowego dokonania wymiany dla swoich mieszkańców. W ten sposób wiele osób zaoszczędzi swój cenny czas, przez niezgłaszanie się osobiste do banku, a całość wymiany będzie przebiegać sprawniej.

4) Ze szczególnym apelem Rząd zwraca się do ludności wiejskiej aby nie wykazywała zbędnego zaniepokojenia i nie udawała się z wymianą do miast, gdyż w organizacji wymiany przewidziane jest, że bezwarunkowo zostanie zorganizowany punkt wymiany w każdej bez wyjątku gminie.

O terminie uruchomienia punktu wymiany w gminie powiadomi ludność Gminna Rada Narodowa w porozumieniu z powiatowymi oddziałami Narodowego Banku Polskiego.

Niezależnie od punktu wymiany we własnej gminie, ludność wiejska będzie mogła dokonać wymiany w dniach określonych ustawą bez żadnych ograniczeń w gminach sąsiednich oraz w pobliskich miastach. Dla pomyślnego przeprowadzenia reformy walutowej ważne jest także, aby nie nastąpiły żadne trudności w normalnym obrocie towarowym, dlatego też począwszy od dnia 30. 10 nikt nie powinien wstrzymywać się od normalnych dostaw towarowych, ani też sprzedaży towarów.

Wysoka Izbo!

Kto obserwuje to wszystko co dzieje się w naszym kraju kto patrzy na odbudowę Warszawy, na budowę nowych fabryk, dróg i mostów, szkół i świetlic, szpitali i ochronek, bibliotek i czytelní, odbudowę wsi i budowę nowych osiedli mieszkaniowych w miastach, tego musi uderzać jedna myśl, a mianowicie, że tak pracuje jedynie taki naród, który pragnie pokoju.

Projektowana reforma walutowa jest tego dalszym potwierdzeniem, jest ona wyrazem niezachwianej wiary w pokojowe budownictwo, budując i umacniając podstawy socjalizmu w naszym kraju, czemu ma służyć również projektowana reforma walutowa, podnosząc jego potencjał gospodarczy i obronny, a tym samym wzmacniając siłę i moc całego obozu pokoju i postępu.

Poprzez nasze poczynania gospodarcze, zmierzające do kulturalnego i gospodarczego rozwoju kraju, dajemy najlepszą odpowiedź podżegaczom wojennym, że wierzymy w pokój, pracujemy dla pokoju, walczymy o pokój i walkę tę wraz ze wszystkimi narodami po-

kój miłującymi, skupionymi wokół Związku Radzieckiego — wygramy.

Obywatel Prezydent Rzeczypospolitej Bolesław Bierut na V Plenum Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej powiedział: „Nie było i nie ma w dziejach ludzkich piękniejszego, wspanialszego, bardziej twórczego i porywającego dążenia nad ideę pełnego wyzwolenia człowieka z wszelkiego ucisku i niewoli. Tą ideą jest socjalizm“.

„Walka o zbudowanie podstaw socjalizmu u nas oznacza zwiększenie dotychczasowego tempa rozwoju naszej gospodarki, oznacza coraz większy, coraz intensywniejszy wysiłek każdego, kto bierze udział w budownictwie socjalizmu“.

Reforma walutowa przyspieszy tempo naszego rozwoju, stanie się potężną dźwignią ułatwiającą realiza-

cję planu sześcioletniego, umocni i przyspieszy budowę podstaw socjalizmu w naszym kraju, sprzyjać będzie dalszemu wzrostowi wysiłku pracujących i wzrostowi wydajności pracy, z którym związany jest wzrost zarobków i podniesienie się stopy życiowej. Nie ulega wątpliwości, że już w niedługim czasie Naród Polski a przede wszystkim klasa robotnicza i pracujący chłopci odczują dobitnie wszystkie dodatnie skutki realizowanej przez nas reformy walutowej, które znajdą swój wyraz w coraz sprawniejszym, w coraz pełniejszym zaspokajaniu ich materialnych i kulturalnych potrzeb, gdyż taki jest najważniejszy i najistotniejszy cel reformy.

Wysoka Izbo!

W imieniu Rady Państwa i Rządu wnoszę o uchwalenie przedłożonych projektów ustaw o reformie walutowej.

USTAWA Z DNIA 28 PAŹDZIERNIKA 1950 R. O ZMIANIE SYSTEMU PIENIĘŻNEGO

W celu:

- 1) oparcia gospodarki narodowej na wysokowartościowym trwałym pieniądzu,
- 2) okiełznania i ograniczenia wyzyskiwaczy i elementów spekulacyjnych,
- 3) stworzenia podstawy dla wzrostu oszczędności mas pracujących i skutecznej walki o oszczędną i racjonalną gospodarkę narodową,
- 4) ustalenia właściwego i słusznego stosunku pieniądza polskiego do walut państw kapitalistycznych, stanowi się, co następuje:

- Art. 1. 1. Jednostką pieniężną w Państwie Polskim jest złoty (zł) równy 0,222168 grama czystego złota.
2. Złoty dzieli się na 100 groszy (gr).
3. Ilekroć w niniejszej ustawie mowa o złotych i groszach, oznacza to złote i grosze w myśl ust. 1 i 2.
4. Ilekroć w niniejszej ustawie mowa o „złotych dotychczasowych“ oznacza to złote, które stanowiły jednostkę pieniężną w dniu 29 października 1950 r.

Art. 2. Znakami pieniężnymi, mającymi obieg prawny, są wyłącznie banknoty i monety (bilon) emitowane przez Narodowy Bank Polski i opiewające na złote lub grosze z zastrzeżeniem postanowień art. 6.

Art. 3. 1. Wzory i odcinki banknotów, jak również wzory, nominalną wartość, stop, próbę i wagę monet (bilonu) ustala Minister Finansów.

2. Minister Finansów ustala przepisy o przyjmowaniu i wymianie uszkodzonych lub zatartych oraz zatrzymywaniu fałszywych znaków pieniężnych.

Art. 4. 1. Zobowiązania pieniężne mogą być spłacane wyłącznie znakami pieniężnymi, opiewającymi na złote lub grosze (art. 2), o ile ustawa niniejsza inaczej nie stanowi (art. 6.).

2. Zobowiązania pieniężne mogą być spłacane każdym rodzajem znaków pieniężnych, opiewających na złote lub grosze (art. 2), bez ograniczenia wysokości.

Art. 5. 1. Banknoty Narodowego Banku Polskiego, opiewające na złote dotychczasowe, przestają być prawnym środkiem płatniczym z upływem dnia 29 października 1950 r. z zastrzeżeniem postanowień art. 6.

2. Narodowy Bank Polski przeprowadzi wymianę banknotów, opiewających na złote dotychczasowe, bez ograniczenia ilości na znaki pieniężne, emitowane na podstawie art. 2.

3. Wymiana dokonana będzie w okresie od 30 października do 8 listopada 1950 r. włącznie, według stosunku 100 złotych dotychczasowych równe 1 złotemu.

Art. 6. W okresie od 30 października do 5 listopada 1950 r. włącznie banknoty Narodowego Banku Polskiego pozostają prawnym środkiem płatniczym w zakresie płatności za niektóre towary i usługi, których spis ustali Rada Ministrów, jednakże z mocy prawa banknoty te ulegają przeliczeniu według stosunku 100 złotych dotychczasowych równe 1 złotemu.

Art. 7. Banknoty, opiewające na złote dotychczasowe, a nie przedstawione do wymiany w terminie (art. 5), unieważnia się.

Art. 8. 1. Wszelkie zobowiązania publiczno- i prywatnoprawne bez względu na tytuł i czas powstania, opiewające na złote dotychczasowe, przelicza się z dniem 30 października 1950 r. z mocy prawa na złote i grosze (art. 1) według stosunku 100 złotych dotychczasowych równe 1 złotemu.

2. Wypadające z przeliczenia ułamki grosza odrzuca się.

3. Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia ustalić dla poszczególnych kategorii zobowiązań stosunek przeliczenia, opiewający na mniejszą sumę złotych dotychczasowych za 1 złote, jednakże nie powyżej stosunku 100 złotych dotychczasowych równe 3 złotom.

4. Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia tryb ujawniania w księgach wieczystych przeliczenia wierzytelności hipotecznych.

Art. 9. 1. Wszystkie sumy, wyrażone w złotych dotychczasowych, a wymienione w przepisach prawnych, obowiązujących w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, ulegają przeliczeniu z mocy prawa według stosunku 100 złotych dotychczasowych równe 3 złotom.

2. Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia dokonać zaokrąglenia sum, wypadających z przeliczenia opartego na ust. 1, do pełnych złotych albo też sum złotych podzielnych przez 5 lub 10.

Art. 10. Kto odmawia przyjęcia zapłaty, dokonywanej w myśl art. 4 lub 6, podlega karze więzienia lub aresztu do lat dwu lub karze grzywny do 50.000 złotych albo obu tym karom łącznie.

Art. 11. Wykonanie ustawy porucza się Prezesowi Rady Ministrów, Ministrowi Finansów, Ministrowi Sprawiedliwości i wszystkim ministrom.

Art. 12. Ustawa wchodzi w życie z dniem 30 października 1950 r.

Prezydent Rzeczypospolitej: *B. Bierut*

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*

Minister Finansów: *K. Dąbrowski*

Minister Sprawiedliwości: *H. Świątkowski*

UCHWAŁA RADY MINISTRÓW Z DNIA 28 PAŹDZIERNIKA 1950 ROKU, W SPRAWIE ZMIANY SYSTEMU PIENIĘŻNEGO

Na podstawie ustawy o zmianie systemu pieniężnego, uchwalonej przez Sejm Ustawodawczy w dniu dzisiejszym, wprowadzony zostaje z dniem 30 października 1950 r. nowy pieniądz, a mianowicie złoty równy 0.222.168 grama czystego złota. W ten sposób gospodarka nasza zostaje oparta na nowej, wysokowartościowej walucie, której wartość określona jest w złocie.

Zmiana systemu pieniężnego stała się konieczną z następujących względów:

1) Weszliśmy w okres Sześcioletniego Planu Rozwoju Gospodarczego i Budowy Podstaw Socjalizmu w Polsce. Wykonanie tego Planu wymaga oparcia całej gospodarki na trwałej walucie, której siła nabywcza będzie stale wzrastać. Nasza dotychczasowa waluta nie odpowiadała tym warunkom, gdyż powstała w okresie, kiedy trwała jeszcze wojna (styczeń 1945 r.) i gdy system walutowy był całkowicie podważony przez okupanta. W związku z tym dotychczasowa waluta nasza nie mogła być ustalona jako wysokowartościowa, a wartość jej nie mogła być określona w złocie.

Wzmocniona gospodarka Polski Ludowej nie może nadal opierać się na pieniądzu, który powstał w czasie, gdy cała gospodarka była zrujnowana i nieustabilizowana. Wzmocnionej i ustabilizowanej gospodarce musi odpowiadać mocna, trwała i wysokowartościowa waluta.

2) Elementy spekulacyjne i żyjące z wyzysku, wykorzystując trudności okresu powojennego, zdołały nagromadzić wielkie zapasy pieniężne. Daje to możność tym elementom przechwytywać częściowo towary przeznaczone dla pracujących, dezorganizować gdzieniegdzie rynek i uprawiać wciąż jeszcze spekulację.

Przeprowadzenie reformy walutowej pozbawi elementy spekulacyjne poważnej części nagrabionych przez nie kapitałów i spowoduje niewątpliwie dalsze polepszenie sytuacji rynkowej na korzyść ludności pracującej.

3) Fakt istnienia niskowartościowej waluty stwarzał dla wrogów wewnętrznych i zewnętrznych możliwość podważania zaufania do naszego pieniądza i stanowił hamulec dla wzrostu oszczędności ludzi pracy, normalnie postępującego za wzrostem zarobków i dochodów.

Jednocześnie zaś istnienie takiej waluty nie stwarzało dostatecznych bodźców dla walki o najoszczędniejsze i najracjonalniejsze prowadzenie gospodarki narodowej.

Ukształtowanie nowej waluty jako wysokowartościowej, o wartości ściśle określonej w złocie, stwarza mocną podstawę dla powszechnego zaufania i szacunku dla pieniądza jako środka lokaty oszczędności, które ze wzrostem zarobków i dochodów ludności pracującej będą stale wzrastać. Nowy pieniądz daje masom pracującym dodatkowe możliwości w walce o najbardziej racjonalną i oszczędną gospodarkę. Jest to podstawowym warunkiem realizacji wielkich zadań Planu Sześcioletniego i dalszego podnoszenia stopy życiowej ludności pracującej.

4) Istnienie niskowartościowej waluty stawiało Polskę w niekorzystnej sytuacji w stosunku do krajów kapitalistycznych. Waluty tych krajów ulegają systematycznej dewaluacji i tracą swą siłę nabywczą. Ten proces dewaluacji jest wynikiem postępującego kryzysu ekonomicznego w krajach kapitalistycznych. Tymczasem u nas ma miejsce stały i szybki rozwój gospodarczy i stale podnosi się stopa życiowa mas pracujących. Wskutek tego jednak, że nasz złoty powojenny ustalony był jako waluta niskowartościowa, nasz wzrost gospodarczy nie znajdował właściwego odbicia walutowego.

Dzięki ustaleniu wysokowartościowego pieniądza uzyskamy właściwe odbicie naszej rosnącej siły gospodarczej i słuszny stosunek do walut państw kapitalistycznych, co uniemożliwi zagranicznym kapitalistom ciągnięcie niczym nie uzasadnionych korzyści w obrocie walutowym z naszym krajem. Dzięki reformie walutowej złoty polski jako nasz narodowy pieniądz zajmie w układzie walut międzynarodowych miejsce odpowiadające naszej faktycznej sile gospodarczej. Wartość jego będzie określona jako równa rublowi — walucie potężnego mocarstwa socjalistycznego, najmocniejszej walucie świata.

Reforma zostaje przeprowadzona w ten sposób, iż ceny i płace przelicza się według jednakowego dzielnika 100 zł dotychczasowych równe 3 złotym w nowym pieniądzu. W ten sposób zachowany zostaje dotychcza-

sowy układ cen i płac i stworzone zostają warunki dla dalszego wzrostu siły nabywczej pieniądza oraz podnoszenia się stopy życiowej mas pracujących. Ponieważ jednak osiągnięcie tych celów możliwe jest tylko jeżeli spekulanci i wyzyskiwacze pozbawieni będą nagromadzonych w ich ręku znacznych zasobów gotówki, wymiana gotówki następuje nie w takim stosunku, jak przeliczenie cen i płac (100:3), lecz w stosunku niższym, a mianowicie 100 zł dotychczasowych za 1 zł w nowym pieniądzu. Straty poniosą więc przede wszystkim elementy spekulacyjne, które nagromadziły wielkie zasoby gotówki.

Oszczędności ludności pracującej, złożone w kasach oszczędności, przeliczone zostają w takim samym stosunku jak ceny i płace, a więc pozostają nieuszczerpłone. Dokonanie wymiany z końcem miesiąca, kiedy ludność pracująca z reguły wydatkowała już otrzymane uposażenia i zarobki, zmniejsza znacznie możliwość poniesienia strat przez robotników i pracowników umysłowych. Pracownikom, którzy ze względu na termin wypłaty mogą posiadać jeszcze gotówkę z poprzedniej wypłaty, wypłacone będzie dodatkowe wynagrodzenie wyrównawcze.

Możliwość poniesienia strat przez pracujących chłopów zmniejszona zostaje na skutek pełnego (na równi z płacami i cenami) przewartościowania wszystkich należności z tytułu skupu i kontraktacji artykułów rolnych i hodowlanych oraz przeliczenie drugiej raty podatku gruntowego i wpłaty na FOR według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 zł w nowym pieniądzu. Gospodarstwa mało i średniorolne mogą ratę tę uiścić w dotychczasowym pieniądzu aż do 5 listopada 1950 r. i oprócz tego uzyskują dalszą możliwość poprawy swego położenia przez znaczne zmniejszenie ich zadłużenia wobec bogaczy wiejskich.

Niemniej jednak przy tak wielkiej i trudnej operacji nie da się uniknąć pewnych strat i ze strony niektórych ludzi pracy. Ludność pracująca miast i wsi jako całość uzyska jednak niewątpliwie wielkie korzyści z tej reformy, a straty poszczególnych osób zostaną szybko i z nadwyżką pokryte przez wprowadzenie nowego, wysokowartościowego pieniądza, który posłuży dalszemu wzrostowi gospodarki i dobrobytu mas pracujących. Nie ulega wątpliwości, że w oparciu o nowy pieniądz którego siła nabywcza będzie stale wzrastała, ułatwione i przyspieszone będzie zbudowanie podstaw socjalizmu w Polsce i wzrost materialnego i kulturalnego poziomu mas pracujących, a więc wykonanie podstawowych zadań Planu Sześcioletniego.

Rząd Rzeczypospolitej wyraża przekonanie, że masy pracujące należycie ocenią przełomowe znaczenie reformy walutowej i przez swą świadomą i zdyscyplinowaną postawę przyczynią się do jej szybkiego i sprawnego przeprowadzenia.

Rada Ministrów uchwala, co następuje:

I.

NOWY PIENIĄDZ

1. Z dniem 30 października 1950 r. wprowadza się nowy pieniądz, a mianowicie złoty równy 0,222168 grama czystego złota. Złoty dzieli się na 100 groszy.
2. Narodowy Bank Polski wypuszcza w obieg z dniem 30 października 1950 r. nowe banknoty i monety metalowe (bilon), opiewające na nowy pieniądz.
3. Nowe banknoty wypuszczane będą w odcinkach opiewających na 2 zł, 5 zł, 10 zł, 20 zł, 50 zł, 100 zł i 500 zł w nowym pieniądzu.
4. Nowe banknoty sporządzone będą na specjalnym trwałym papierze i opatrzone będą w odpowiednie znaki wodne.
5. Monety metalowe (bilon) wypuszczone będą w wartości 1 gr, 2 gr, 10 gr, 20 gr, 50 gr, i 1 zł w nowym pieniądzu.
6. Banknoty opiewające na złote dotychczasowe przestają być prawnym środkiem płatniczym z upływem dnia 29 października 1950 r. Jednakże w celu umożliwienia ludności nieprzerwanego czynienia zakupów i korzystania z usług postanawia się, że banknotami opiewającymi na złote dotychczasowe w okresie do dnia 5 listopada 1950 r. włącznie płacić można za artykuły spożywcze i codziennego użytku oraz za podstawowe usługi, z tym, że banknoty dotychczasowe ulegają przy tym automatycznemu przeliczeniu według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 złotemu w nowym pieniądzu. Listę tych podstawowych artykułów i usług określa odrębna instrukcja Rady Ministrów.
7. Narodowy Bank Polski przeprowadzi wymianę banknotów opiewających na złote dotychczasowe na nowy pieniądz, według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 złotemu w nowym pieniądzu. Wymiana rozpocznie się z dniem 30 października 1950 r. i trwać będzie do dnia 8 listopada 1950 r. włącznie.
8. Zorganizowana zostanie taka ilość punktów wymiany, aby wymiana odbyła się szybko i sprawnie, w sposób najdogodniejszy dla obywateli. Ponadto w o-

kresie wymiany banki i urzędy pocztowe przyjmować będą bez ograniczenia wpłaty w banknotach dotychczasowych, przeliczając je według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 złotemu w nowym pieniądzu.

9. Wszystkie banknoty dotychczasowe wymienia się bez ograniczenia ilości.

10. Po upływie okresu wymiany, tj. dnia 8 listopada 1950 r., godzina 18, banknoty dotychczasowe unieważnia się.

II.

PLACE I CENY

1. Wszystkie płace i wynagrodzenia za pracę, emerytury, renty, zaopatrzenia i stypendia ulegają przeliczeniu według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 3 złotemu w nowym pieniądzu.

2. Wypłata robotnikom i pracownikom wynagrodzeń miesięcznych płatnych z dołu za październik i z góry za listopad 1950 r. nastąpi w dniach od 30 października do 1 listopada 1950 r. w nowym pieniądzu.

3. Wszystkie ceny za towary i usługi ulegają przeliczeniu w tym samym stosunku jak płace, tzn. 100 zł dotychczasowych równe 3 złotemu w nowym pieniądzu.

III.

PRZELICZENIE ZOBOWIĄZAŃ

1. Wszystkie zobowiązania pieniężne publiczno- i prywatnoprawne przelicza się według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 złotemu w nowym pieniądzu, jednakże z wyjątkami określonymi poniżej.

2. Przeliczeniu według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 3 złotemu w nowym pieniądzu ulegają następujące zobowiązania:

- a) jeżeli wierzycielem jest Skarb Państwa (z tytułu podatków, opłat, itp.), urząd, przedsiębiorstwo gospodarki uspołecznionej albo instytucja zawodowa, polityczna lub społeczna;
- b) z tytułu umowy o pracę i stosunku służbowego;
- c) należności, które w myśl przepisów o podatku od wynagrodzeń zrównane są z wynagrodzeniem albo zwolnione od tego podatku;
- d) wkłady oszczędnościowe w instytucjach bankowych;
- e) wkłady oszczędnościowe uczestników Społecznego Funduszu Oszczędnościowego, o ile wniesione zostały przez pracowników, posiadaczy gospodarstw średniorolnych i rybaków kutrowych;
- f) udziały członków spółdzielni;
- g) z tytułu kontraktacji i skupu artykułów rolnych i hodowlanych;

h) z tytułu robót, dostaw i usług wykonanych na rzecz wymienionych w pkt. a) jednostek gospodarki uspołecznionej;

i) zobowiązania osób prywatnych w stosunku do innych osób prywatnych.

3. Zobowiązania chłopów mało- i średniorolnych oraz robotników rolnych, jeżeli wierzycielem jest posiadacz gospodarstwa bogatego, ulegają przeliczeniu w stosunku 100 zł równe 1 złotemu w nowym pieniądzu.

4. Przeliczenie wkładów bankowych nastąpi w zależności od ich wysokości z tym jednak, że wkłady mniejsze (do 100.000 zł) przeliczone będą na równi z wkładami oszczędnościowymi.

5. Druga rata podatku gruntowego w 1950 r. i wpłata na FOR, płatne do 31 października, przeliczone będą według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 zł w nowym pieniądzu pod warunkiem zapłaty do dnia 31 października 1950 r. włącznie, a gdy chodzi o gospodarstwa o przychodowości do 360.000 zł włącznie — do 5 listopada 1950 r.

IV.

WALKA ZE SPEKULACJĄ WALUTOWĄ

1. Posiadanie na obszarze Państwa walut obcych, monet złotych oraz złota i platyny (z wyjątkiem wyrobów użytkowych) bez zezwolenia Komisji Dewizowej jest zakazane.

2. Każdy, kto w dniu 30 października 1950 r. posiada waluty obce, monety złote, złoto i platynę (z wyjątkiem wyrobów użytkowych) obowiązany jest w ciągu dwu tygodni zgłosić je Narodowemu Bankowi Polskiemu. Posiadacz może równocześnie złożyć wniosek do Komisji Dewizowej o udzielenie zezwolenia na dalsze posiadanie. Komisja Dewizowa udzielać będzie zezwoleń na dalsze posiadanie złota i platyny niezbędnych do wykonywania zawodu, oraz poszczególnych monet złotych. W przypadku odmowy zezwolenia posiadacz obowiązany jest w ciągu tygodnia odsprzedać Narodowemu Bankowi Polskiemu walutę obcą, monety złote, złoto i platynę (z wyjątkiem wyrobów użytkowych) bądź zdeponować je w tym Banku. Komisja Dewizowa może na wniosek posiadacza depozytu zwalniać częściowo lub całkowicie zdeponowane w Narodowym Banku Polskim waluty, monety, złoto i platynę, o ile przemawiają za tym ważne przyczyny.

3. Każdy, kto w przyszłości otrzyma walutę obcą w przesyłce z zagranicy, obowiązany jest w ciągu tygodnia odsprzedać ją Narodowemu Bankowi Polskiemu lub zdeponować w tym Banku. Depozyt może być zwolniony według zasad określonych w pkt. 2.

4. Posiadanie bez zezwolenia walut obcych, monet złotych, złota i platyny (z wyjątkiem wyrobów użytkowych) podlegać będzie surowej karze. Kary za nielegalny handel walutą obcą, monetami złotymi oraz złotem i platyną zostały zaostrzone, aż do kary śmierci włącznie, przy czym przestępstwa te podlegać będą sądom doraźnym.

V.

KURS W STOSUNKU DO WALUT OBCYCH

1. Kurs złotego w stosunku do walut obcych ustala się zgodnie z relacją do złota.

2. Narodowy Bank Polski ogłosi nową tabelę kursów walut obcych, opartą na zasadzie określonej w pkt. 1.

VI.

JEDNORAZOWE WYNAGRODZENIE

WYRÓWNAWCZE, DODATKI I ZASIŁKI

1. Pracownicy, którzy w myśl przepisów prawa, umowy lub zwyczaju otrzymywać mają najbliższą (po wprowadzeniu nowego pieniądza) kolejną wypłatę dopiero dnia 2 listopada 1950 r. lub później, otrzymają najdalej do dnia 4 listopada 1950 r. jednorazowe wynagrodzenie wyrównawcze w nowym pieniądzu. Wynagrodzenie wyrównawcze zależne będzie od ilości dni kalendarzowych od 1 listopada rb. do następnej wypłaty oraz od przeciętnego faktycznie wypłaconego zarobku w okresie poprzednim. Sposób obliczenia wynagrodzenia wyrównawczego określa odrębna instrukcja Rady Ministrów.

2. Stypendyści otrzymają w czasie od 2 do 6 listopada 1950 r. jednorazowy dodatek w sumie 70 zł w nowym pieniądzu.

3. Emeryci, renciści i inne osoby otrzymujące stałe okresowe zaopatrzenie ze środków publicznych, otrzymają jednorazowy zasiłek wynoszący od jednej czwartej do trzech czwartych miesięcznej emerytury, renty lub zaopatrzenia, w zależności od terminu wypłaty w miesiącu październiku. Sposób obliczenia zasiłku określa odrębna instrukcja Rady Ministrów.

Niezależnie od powyższego zasiłku, emerytury, renty i zaopatrzenia nadane przed 30 października rb. i nie wypłacone przed tym dniem wypłacone będą przez PKO i urzędy pocztowe w nowym pieniądzu, przy przeliczeniu według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 3 złotym w nowym pieniądzu.

VII.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

1. Wszyscy ministrowie wydadzą w swoim zakresie działania zarządzenia, niezbędne dla niezwłocznego i ścisłego wykonania niniejszej uchwały.

2. Prezydya gminnych i powiatowych rad narodowych niezwłocznie ogłaszają w gminach i gromadach o postanowieniach niniejszej uchwały, dotyczących nowego pieniądza (Rozdział I), płac i cen (Rozdział II), przeliczenia zobowiązań oraz spłaty podatku gruntowego i FOR (Rozdział III pkt. 2, 3 i 5).

3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 30 października 1950 r.

PREZES RADY MINISTRÓW

Józef Cyrankiewicz.

KOMUNIKAT NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO O WYMIANIE PIENIĘDZY

Ustawą z dnia 28 października 1950 roku o zmianie systemu pieniężnego Narodowy Bank Polski został powołany do dokonania wymiany dotychczasowych banknotów na nowe banknoty i bilon, wprowadzone do obiegu z dniem 30 października 1950 roku.

W związku z powyższym Narodowy Bank Polski podaje do wiadomości, co następuje:

1. Narodowy Bank Polski rozpocznie wymianę na terenie całego kraju z dniem 30 października 1950 roku.
2. Wymiana trwać będzie od dnia 30 października do dnia 8 listopada 1950 r. włącznie.
3. Przy wymianie przyjmuje się relację 100:1, a więc przelicza się każde 100 jednostek dotychczasowych banknotów na 1 jednostkę pieniądza nowego, np.: 1 złoty na 1 grosz, 100 złotych na 1 złoty, 1000 złotych na 10 złotych.
4. Nowe pieniądze będą wydawane w banknotach w odcinkach po zł 2, 5, 10, 20, 50, 100 i 500 oraz w bilonie po gr 1, 2, 10, 20, 50 i 1 zł.
5. Wymianie podlegają dotychczasowe banknoty bez ograniczenia sumy.
6. Wymiana odbywać się będzie w punktach wymiany organizowanych w miastach i w gminach wiejskich.
7. Adresy punktów wymiany i godziny przyjmowania do wymiany będą podane w obwieszczeniach na budynkach bankowych oraz w lokalach terenowych rad narodowych, ponadto w prasie miejscowej i przez radio. Punkty wymiany będą znajdowały się w zasadzie w budynkach banków poza oddziałami Narodowego Banku Polskiego oraz w innych lokalach dostosowanych do celów wymiany.
8. Wymiana w miastach odbywać się będzie przez cały okres codziennie przez dziesięć godzin dziennie, to jest od godz. 8-ej do godz. 18-ej; w poniedziałek dnia 30 października — od godz. 9-ej do godz. 18-ej.
9. Wymiana w gminach wiejskich będzie się odbywać tylko przez jeden dzień w ciągu okresu wymiany w dniu i godzinach, które poda do wiadomości w każdej gminie miejscowa rada narodowa.
10. Ilość okienek wymiany będzie zorganizowana w takiej ilości, jaka okaże się potrzebna dla terminowego i sprawnego wymienienia pieniędzy wszystkim wymienianym.
11. Dla ułatwienia wymiany robotnikom zatrudnionym w większych zakładach produkcyjnych, wymiana będzie zorganizowana w obrębie tych zakładów. O terminie tego rodzaju wymiany zawiadomi pracowników administracja zakładu.
12. Dla udogodnienia wymiany pracownikom zatrudnionym w urzędach, instytucjach, biurach, przedsiębiorstwach handlowych i usługowych oraz w mniejszych zakładach produkcyjnych, wymienione instytucje dokonają wymiany za pośrednictwem swych delegatów. Tego rodzaju wymiana będzie dokonywana przez delegatów w punktach wymiany przy oddzielnych okienkach. Przy tych samych okienkach będą mogły być wymieniane również pieniądze zebrane od mieszkańców bloków, osiedli i większych domów.

Delegaci instytucyj, zakładów, biur, przedsiębiorstw, itp., zatrudniających większą ilość pracowników dokonają wymiany w oddziałach Narodowego Banku Polskiego w dniach określonych przez kierownika oddziału.

Dowodem dla punktów wymiany, że pieniądze przedstawione do wymiany pochodzą od pracowników wymienionych instytucyj lub z innej zbiorczej wymiany, jak mieszkańców jednego domu itd., jest zaświadczenie wydane przez te instytucje lub komitet blokowy.

13. Dla przyspieszenia wymiany i dla uniknięcia straty czasu zaleca się dokonywać wymiany zbiorowo za pośrednictwem delegatów zakładów pracy i komitetów blokowych. W ten sposób zmniejszy się ilość zgłaszających się przy okienkach kasowych i uniknie natłoku i usprawni wymianę.

14. Sprawny przebieg wymiany w dużym stopniu zależy od dokładnego i szybkiego przeliczania przez kasjerów składanych do wymiany banknotów. Wobec tego Narodowy Bank Polski zwraca uwagę na konieczność prawidłowego ułożenia banknotów według odcinków, uformowania ich w paczki po sto sztuk i ujęcia tych paczek w opaski.

Przy wymianie większej ilości różnych odcinków zaleca się przedtem wypełnić zestawienie z podaniem rodzajów odcinków, ich ilości oraz sumy poszczególnych odcinków i sumy ogólnej.

Narodowy Bank Polski prosi wszystkich zgłaszających się do wymiany o przedkła-

danie banknotów uporządkowanych według przytoczonych wyżej wskazówek.

15. Narodowy Bank Polski zwraca uwagę, że określony przez ustawę dziesięciodniowy termin dla wymiany jest dostatecznie długi na to, by wszyscy wymieniający mogli dokonać wymiany bez zbytecznego pośpiechu.

Oddziały Narodowego Banku Polskiego w terenie otrzymały polecenie zorganizowania w miastach i gminach takiej ilości punktów, a w punktach tych tylu okienek, by w praktyce załatwić wszystkich wymieniających w terminie krótszym od przewidzianego w ustawie.

Z tego więc względu nie należy tłoczyć się przy okienkach kasowych w pierwszych dniach wymiany, lecz zgłaszać się stopniowo i równomiernie przez cały czas jej trwania. Należy w tym względzie z pełnym zaufaniem stosować się do wskazówek, rad i zaleceń osób, kierujących akcją wymiany i organów porządkowych.

NARODOWY BANK POLSKI.

KAZIMIERZ MADURA.

ROLA NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO W WYKONANIU USTAWY O ZMIANIE SYSTEMU PIENIĘŻNEGO

PODSTAWY PRAWNE.

Na podstawie ustawy z dnia 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego (Dz. U. R. P. Nr 50 z dnia 29 października 1950 r., poz. 459), wprowadzony został z dniem 30 października br. nowy pieniądz, a mianowicie złoty równy 0,222168 grama czystego złota i dzielący się na 100 groszy. Na mocy art. 5 wymienionej ustawy banknoty Narodowego Banku Polskiego, opiewające na złote dotychczasowe, przestały być prawnym środkiem płatniczym z upływem dnia 29 października br., z zastrzeżeniem płatności za niektóre towary i usługi w okresie od 30 października do 5 listopada 1950 r. włącznie (art. 6).

Zgodnie z ustawą wymienianę dotychczasowych banknotów przeprowadzał Narodowy Bank Polski według stosunku 100 złotych dotychczasowych równe jednemu złotemu w okresie od 30 października do 8 listopada 1950 r. włącznie.

Jako zarządzenia wykonawcze do wspomnianej na wstępie uchwały ukazały się:

1) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r., w sprawie określenia stosunku przeliczenia niektórych zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr 50/50 poz. 461), w Monitorze Polskim Nr A—116 z dnia 31 października 1950 r.:

2) uchwała Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r. w sprawie zmiany systemu pieniężnego (poz. 1446);

3) instrukcja Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r. w sprawie wypłat rent, emerytur, zaopatrzeń i stypendiów (poz. 1447);

4) zarządzenie ministra finansów oraz pracy i opieki społecznej z dnia 30 października 1950 r. w sprawie wypłaty jednorazowego zasiłku wyrównawczego dla osób pobierających renty, emerytury i zaopatrzenia z finansów publicznych (poz. 1448);

5) instrukcja ministra finansów z dnia 29 października 1950 r., w sprawie księgowego ujęcia przerachowań, wynikających ze zmiany systemu pieniężnego oraz przeliczenia planów gospodarczych przedsiębiorstw na 1950 r. (poz. 1450) w Monitorze Polskim Nr A—117 z dnia 2 listopada 1950 r.: instrukcje Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r.;

6) w sprawie wypłat w nowym pieniądzu wynagrodzeń za pracę (poz. 1451);

7) o przeliczeniu cen, taryf i opłat (poz. 1452);

8) w sprawie trybu sprzedaży towarów i świadczenia usług (poz. 1453);

9) w sprawie zmiany instrukcji Rady Ministrów z dnia 28. 10. 1950 r., w sprawie wypłat rent, emerytur, zaopatrzeń i stypendiów;

10) uchwała Prezydium Rządu i zarządzenie ministra finansów z dnia 2 listopada 1950 r., w sprawie wypuszczenia w obieg monet (bilonu) wartości 5 groszy (poz. 1455 i 1456);

11) zarządzenie ministra finansów z dnia 30 października 1950 r., w sprawie przeliczenia oraz wypłat należności za bilety skarbowe i obligacje PPOK (poz. 1465);

12) okólnik ministra finansów z dnia 10 listopada 1950 r., w sprawie przeliczenia rachunków bankowych, których posiadaczami są zreszenia prywatnego rzemiosła, przemysłu, handlu i usług.

Ponadto materiałem uzupełniającym są wyjaśnienia przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 29 października 1950 r. do instrukcji wydanych w związku ze zmianą systemu pieniężnego.

ORGANIZACJA PRACY.

1. Główne zadania N. B. P.

Wymieniona w poprzednim rozdziale ustawa, uchwały i zarządzenia nałożyły na Narodowy Bank Polski następujące najważniejsze i najpilniejsze obowiązki:

- wprowadzenie do obiegu z dniem 30 października 1950 r., nowych banknotów (biletów bankowych) w odcinkach po złotych 2, 5, 10, 20, 50, 100 i 500 oraz bilonu o wartości groszy 1, 2, 10, 20, 50 i złoty 1, z dniem 3 listopada br. bilonu o wartości groszy 5;
- przeprowadzenie w czasie od 30 października do 8 listopada 1950 r. włącznie wymiany banknotów dotychczasowych na nowy pieniądz w stosunku 100 : 1;
- przyjmowanie w okresie wymiany wpłat na rachunki w banknotach dotychczasowych;

- przeliczenie sald na rachunkach bankowych, list inkasowych i faktur oraz kont bilansowych.

Z uwagi na stosunkowo krótki ustawowy okres wymiany i konieczność wprowadzenia do obiegu nowych biletów i bilonu w dniu 30 października 1950 r., organizację pracy w centrali i oddziałach NBP należało w ten sposób ustawić, by wykonanie ciężących na NBP trudnych i odpowiedzialnych zadań nastąpiło w sposób bezbłędny i w określonym terminie. Podkreślić przy tym należy, że wszystkie czynności przygotowawcze musiały oddziały NBP wykonać i zakończyć w ciągu jednego tylko dnia, tj. w dniu 29 października 1950 r., Termin wprowadzenia nowego pieniądza i rozpoczęcia wymiany, wyznaczony na poniedziałek dnia 30 października 1950 r. był o tyle — można powiedzieć — korzystny dla NBP, że cały dzień poprzedni, jako wolny od normalnych zajęć, można było poświęcić należytemu zorganizowaniu pracy. Oczywiście nie był to wystarczająco długi okres na wykonanie przewidzianych koniecznych prac, toteż we wszystkich oddziałach NBP prace te trwały bez przerwy od wczesnych godzin porannych dnia 29. 10. aż do rozpoczęcia godzin kasowych w dniu 30 października 1950 r.

2. Materiał instrukcyjny.

Wachlarz czynności, zaskakujący — w pełnym tego słowa znaczeniu — kierownictwo oddziałów i pracowników NBP nad ranem dnia 29 października br. był bardzo obszerny i wykonanie ich wymagało prawie nadludzkich sił i dużego poczucia obowiązkowości. Wymagało też odpowiedniego instruktazu.

Z uwagi na to, że ogólne kierownictwo akcją wymiany spoczęło bezpośrednio w rękach wiceministra finansów i prezesa NBP W. Trąpczyńskiego, wszelkie konieczne instrukcje, związane z akcją wymiany dla NBP, innych banków oraz dla punktów wymiany wydawane były w formie zarządzeń prezesa NBP, odbiegały zatem od utartych form wydawania zarządzeń w NBP, pozwalały jednak na uzyskanie większej, koniecznej w tym przypadku operatywności.

Pierwsze zarządzenia (w jednym komplecie) dotarły do wszystkich bez wyjątku oddziałów NBP nad ranem w dniu 29 października 1950 r., równoległe z otrzymanymi zasiłkami w nowych biletach bankowych i w bilonie. Podobnie otrzymały zarządzenia kasy A i C, znajdujące się w miastach powiatowych, w których nie uruchomiono do tego czasu oddziałów NBP. Dalsze komplety zarządzeń — w dostatecznej ilości —

otrzymały oddziały podczas odpraw w oddziałach wojewódzkich, odbytych w godzinach rannych dnia 29. 10. 1950 r.

Te pierwsze zarządzenia (Nr 1—9) zawierały bardzo szczegółowe instrukcje i wyjaśnienia i obejmowały całość zadań oddziałów NBP wynikających ze zmiany systemu pieniężnego.

W szczególności omawiały one następujące zagadnienia:

- zarządzenie Nr 1 — wymianę pieniędzy, o charakterze ogólnym;
- zarządzenie Nr 2 — wycofanie z obiegu dotychczasowych biletów bankowych;
- zarządzenie Nr 3 — wprowadzenie do obiegu nowych biletów bankowych i bilonu;
- zarządzenie Nr 4 — tymczasową instrukcję służbową o czynnościach przy bilonie;
- zarządzenie Nr 5 — zasadniczą instrukcję o czynnościach oddziałów NBP przy wymianie;
- zarządzenie Nr 6 — instrukcję o czynnościach kas A, B, C i D;
- zarządzenie Nr 7 — instrukcję dla punktów wymiany w miastach i w zakładach produkcyjnych;
- zarządzenie Nr 8 — instrukcję dla punktów wymiany w gminach wiejskich;
- zarządzenie Nr 9 — wskazówki dla zbiorowej wymiany.

Ponadto oddziały otrzymały jednocześnie:

- Komunikat Narodowego Banku Polskiego o wymianie pieniędzy;
- Wskazówki dla punktów wymiany w zakładach produkcyjnych;
- Zarządzenie ministra finansów dla banków, PKO i GKS;
- Instrukcję Ministerstwa Finansów w sprawie czynności kasowych urzędów, przedsiębiorstw i instytucji;
- Raport z wymiany (formularz dla sprawozdawczości).

W okresie wymiany, tj. między 30 października a 8 listopada br. okazała się potrzeba wydania dalszych zarządzeń prezesa NBP (Nr 10 — 25), zawierających doraźne zalecenia i wyjaśnienia w sprawach godzin urzędowych i kasowych w okresie wymiany, przyspieszenia rozliczeń z punktami wymiany, energicznego ściągania utargów dziennych, przeprowadzania kontroli funduszu płac, racjonalnej gospodarki rezerwami pieniężnymi, sposobu wy-

miany depozytów rzeczowych oraz w sprawach personalnych (godziny nadliczbowe, odżywianie pracowników, pomoc ambulatoryjna).

Tymi dodatkowymi zarządzeniami polecono oddziałom wprowadzić do obiegu z dniem 3 listopada br. bilon pięciogroszowy, sporządzać wykazy gotówki (formularz 4915) w dniach dekadowych (w miejsce przewidzianych I. S. IV/G miesięcznych wykazów) oraz utworzyć nowe subkonto bilansowe 1023 — różnice kasowe z tytułu wymiany — dla księgowania różnic ujawnionych po dniu 8 listopada br.

Niezależnie od wyżej wymienionego materiału instrukcyjnego oddziały wojewódzkie miały również przez cały okres wymiany bezpośrednio porozumiewać się w sprawach wątpliwych i wymagających natychmiastowych decyzji z Centralą NBP (Departament Ogólny) drogą dalekopisową oraz telefoniczną. Jakkolwiek zarządzenie Nr 5 prezesa NBP przewidywało dyżury przy dalekopisach i telefonach w centrali i oddziałach wojewódzkich jedynie w godzinach od 7 do 24, uzasadnione potrzeby spowodowały rozciągnięcie tych dyżurów na całą dobę przez cały niemal okres wymiany. Przy tego rodzaju akcjach ujawniło się duże znaczenie posiadania przez NBP własnych dalekopisów, we wszystkich oddziałach wojewódzkich. Dzięki posiadaniu dalekopisów kontakt tych oddziałów z centralą był bardzo ścisły i pozwolił z kolei na opanowanie w terenie jakichkolwiek pojawiających się objawów perturbacji na odcinku organizacyjnym, personalnym, manipulacyjnym i właściwej dystrybucji pieniądza. O wykonanej przez dalekopisy pracy w okresie wymiany świadczy olbrzymia liczba otrzymanych i nadanych przez dalekopisy warszawskie telenot, wynosząca ca 4000 telenot. Znacznym udogodnieniem w przeprowadzaniu międzyimiastowych rozmów telefonicznych centrali z oddziałami wojewódzkimi i niejednokrotnie z oddziałami terenowymi było prawo pierwszeństwa dla NBP przed wszelkimi innymi rozmowami przy uzyskiwaniu połączeń telefonicznych. Wspomnieć należy tu o dużej pracy, jaką włożyły oddziały wojewódzkie w przekazywaniu drogą telefoniczną do oddziałów terenowych zarządzeń, otrzymywanych z centrali dalekopisami.

3. Szczegółowe zadania centrali NBP.

Jak już wyżej wspomnieliśmy kierownikiem całej akcji wymiany w kraju był prezes NBP, a jego organem wykonawczym Departament Ogólny. Niezależnie od tego stworzono na szczeblu centrali sztab pracowników

odpowiedzialnych za poszczególne zadania na odcinku dystrybucji pieniądza, kadr personalnych, dyscypliny pracy, środków komunikacyjnych oraz dożywiania.

Główne zadania centrali można by ująć w następujące punkty:

- a) opracowanie szczegółowych zarządzeń dla oddziałów;
- b) zasilanie oddziałów transportami nowego pieniądza;
- c) czuwanie nad właściwą dystrybucją pieniądza;
- d) zorganizowanie i przeprowadzenie odprawy dyrektorów oddziałów wojewódzkich w Warszawie;
- e) zwołanie odpraw w oddziałach wojewódzkich dla dyrektorów (kierowników oddziałów terenowych);
- f) interpretacja zarządzeń i udzielanie wyjaśnień;
- g) dysponowanie centralną rezerwą pracowników.

Ad pkt. a) — omówiliśmy to zagadnienie w ustępie drugim niniejszego rozdziału;

Ad pkt. b) — zasilanie oddziałów transportami nowego pieniądza. Zadanie to polegało na tym, by wszystkie oddziały i kasy (A i C), znajdujące się poza siedzibami oddziałów otrzymały w godzinach rannych dnia 29 października br. zasiłek w nowych biletach bankowych i bilonie, w odpowiednim asortymencie odcinków i w odpowiedniej wysokości, z tym, że oddziały wojewódzkie otrzymać miały ponadto pewną rezerwę gotówkową na potrzeby danego województwa. Zagadnienie to wymagało długich studiów nad obliczeniem przypuszczalnego zapotrzebowania każdego oddziału i ewentualnie kasy oraz żmudnych obliczeń asortymentu odcinków banknotów i rodzajów bilonu dla utrzymania pewnej stałej proporcji, zależnej od stosunku rzeczywistego poszczególnych odcinków w ogólnym zapasie. W wyniku tych prac każdy oddział (Kasa) otrzymał dnia 29 października br. w godzinach rannych odpowiedni zasiłek wraz z załącznikiem (formularz 4910 — zawiadomienie o wysyłce gotówki), będącym podstawą do księgowania zasiłku na końcu bilansowym 105 w raporcie dziennym z dnia 30 października br. Jeden egzemplarz tego załącznika otrzymały oddziały wraz z kompletem instrukcji, drugi zaś otrzymali dyrektorzy oddziałów wojewódzkich podczas odprawy w Warszawie, dla wręczenia z kolei dyrektorom/kierownikom oddziałów terenowych podczas odpraw wojewódzkich w dniu 29 października br. Na podstawie tych drugich egzemplarzy formularza 4910 powinny oddziały właściwie księgować również zasiłki, przesłane bezpośrednio z centrali kasom.

W rezultacie w nocy z 28 na 29 października br. bieły transporty nowego pieniądza bezpośrednio z centrali samochodami i kolejają do 345 punktów, tj. do 270 oddziałów i 75 Kas, znajdujących się poza siedzibami oddziałów. Głównie bezpośrednie zasiłki otrzymały kasy C (68), w nielicznych przypadkach (7) — kasy A. Pozostałe kasy A, B, C i D otrzymały zasiłki w nowym pieniądzu z zapasów oddziałów dla nich właściwych. Jak z powyższego wynika, punktami odbierającymi zasiłki i będącymi bazami dla punktów wymiany, były w 78% oddziały NBP. Gęsta sieć oddziałów NBP i intensywne ich uruchamianie w miesiącu wrześniu i październiku br. (101 nowych oddziałów) przyczyniły się w dużej mierze do sprawniejszego przeprowadzenia akcji wymiany.

Ad pkt. c) — czuwanie nad właściwą dystrybucją pieniądza. Względy techniczne nie pozwoliły na zasilanie oddziałów już w pierwszym okresie w takiej wysokości, by rezerwa mogła być stosunkowo duża; dlatego też oddziały wojewódzkie musiały racjonalnie gospodarować w ramach własnych rezerw. Stwierdzić należy, że oddziały wojewódzkie — z nielicznymi, częściowo uzasadnionymi, wyjątkami — wywiązały się dobrze z tego zadania.

Ad pkt. d) — przeprowadzenie odprawy dyrektorów oddziałów wojewódzkich. Miała ona na celu uzupełnienie żywym słowem pisemnych zarządzeń, wyjaśnienie z miejsca pewnych wątpliwości i zaznajomienie z harmonogramem prac w oddziałach. W odprawie wzięli udział również delegaci centrali (z Departamentu Ogólnego i Wydziału Inspekcji i Kontroli) w liczbie dwóch na każde województwo. Zadaniem tych delegatów było udzielanie przez cały okres wymiany wszelkiej pomocy dyrektorom oddziałów wojewódzkich, w wypełnianiu licznych i trudnych zadań.

Ad pkt. g) — dysponowanie centralną rezerwą personelu. Zagadnienie to omówione będzie w oddzielnym artykule.

4. Szczegółowe zadania oddziałów NBP.

Kierownikiem akcji wymiany w województwie był dyrektor oddziału wojewódzkiego, w okręgu każdego oddziału dyrektor/kierownik danego oddziału i w końcu kierownik kasy, w tych miejscowościach powiatowych, w których nie działają jeszcze oddziały. Z reguły na okres wymiany kierownikami tych kas byli delegowani pracownicy oddziału wojewódzkiego lub oddziału właściwego.

Dokonana na przestrzeni 1950 r. decentralizacja i przelanie części kompetencji centrali na utworzone oddziały wojewódzkie oraz dwustop-

niowość w organizacji oddziałów były — obok gęstej sieci oddziałów — drugim ważnym i dodatnim czynnikiem w operatywności planu akcji wymiany.

Narodowy Bank Polski w chwili wprowadzenia w życie ustawy o zmianie systemu pieniężnego dysponował następującymi jednostkami (komórkami) organizacyjnymi w terenie: 270 oddziałów, 290 kas A, 21 kas B, 263 kas C i 2 kasami D, w sumie zatem 846 jednostkami bądź komórkami organizacyjnymi. Do tych ostatnich zaliczyć należy kasy A, B, C i D. Oczywiście jest rzeczą, że kierowanie akcją tak wielkiej ilości jednostek (komórek) bezpośrednio przez centralę było niemożliwe; rolę przekazywania zarządzeń centrali oraz dyspozytywną na pewnych odcinkach przejęły oddziały wojewódzkie, przyczyniając się tym samym w dużej mierze do powodzenia i operatywności całości akcji.

Olbrzymią rozpiętość i wagę zadań, ciężących na oddziałach wojewódzkich i oddziałach, przy uwzględnieniu okoliczności, że czynności te musiały być wykonywane prawie jednocześnie i przeważnie na przestrzeni jednego dnia, tj. 29 października br., obrazuje następujący harmonogram prac w tym dniu dyrektorów/kierowników oddziałów wojewódzkich oraz oddziałów.

Czynności dyrektorów oddziałów wojewódzkich oraz dyrektorów/kierowników oddziałów i kierowników 75 kas:

- nawiązują osobiście kontakt i współpracują najściślej z właściwym:
 - a) pierwszym sekretarzem komitetu wojewódzkiego, komitetu powiatowego i komitetu miejskiego PZPR;
 - b) przewodniczącym rady narodowej w sprawie całokształtu akcji wymiany, a zwłaszcza zorganizowania punktów wymiany;
 - c) szefem Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego dla omówienia zagadnienia ochrony transportów i punktów wymiany oraz dostarczenia odpowiedniej ilości taboru samochodowego;
- polecają jednemu z zastępców przejęcie transportu pieniężnego (pierwszy i drugi rzut) i wyładowanie lub przeładowanie rzutu drugiego (jeżeli w oddziałach wojewódzkich);
- równoległe*) polecają jednemu z delegatów centrali prowadzenie odprawy dyrektorów/kierowników oddziałów, w której przyjmują udział de-

legaci oddziałów wojewódzkich wyznaczeni przez kierownictwo oddziałów wojewódzkich, jako pomoc dla oddziałów oraz w charakterze kierowników kas A i C na okres wymiany. Podczas odprawy delegat centrali udziela ustnych instrukcji i wskazówek oraz wręcza odpowiednią ilość kompletów zarządzeń i wykazów gotówki (formularz 4910), przeznaczonych dla oddziałów i kas. Po skończonej odprawie (około godz. 10-ej) dyrektorzy/kierownicy oddziałów i delegaci oddziałów wojewódzkich natychmiast udają się samochodami osobowymi do swoich oddziałów i kas, dokąd przybywają około godz. 12-ej;

- równoległe polecają drugiemu delegatowi centrali prowadzenie konferencji z kierownikami miejscowych instytucji kredytowych, miejscowych kas A, B i C, z przedstawicielami prezydium wojewódzkiej rady narodowej oraz z kierownikiem wydziału finansowego — zwołanej przez jednego z zastępców dyrektora oddziału wojewódzkiego. Tematem konferencji są sprawy omówione w zarządzeniu nr 5 I/7e;
- polecają kierownikowi działu kredytowego zwołać konferencję kierowników finansowych zakładów produkcyjnych, zatrudniających ponad 500 pracowników. Prowadzenie konferencji powierzają jednemu z delegatów centrali przy współudziale kierownika działu kredytowego. Przedmiot konferencji — zarządzenie nr 5 I/7f;
- równoległe z wyżej wymienioną konferencją poleca jednemu ze swych zastępców zwołać konferencję z przedstawicielami urzędów, instytucji i zakładów pracy, zatrudniających większą ilość pracowników (patrz zarządzenie nr 5 I/7-g), którą poprowadzi delegat centrali. Zwołanie tej konferencji nie jest obligatoryjne;
- po odbyciu konferencji (patrz pkt. 1) oraz po wyładowaniu transportu, przy którym powinni być zatrudnieni wszyscy pracownicy oddziału (patrz zarządzenie nr 5 I/7-a). Pracownicy niewykorzystani przy wyładowywaniu transportu (personel żeński) przeliczają wpłaty do kas wieczorowych oraz dokonują unięważnienia przeliczonych biletów dotychczasowych;
- zarządzają osobiście lub przez swego zastępcę wzmocnienie obsługi działów kasowych przez przydział pracowników z innych działów dla zorganizowania sprawnej pracy w skarbcach, kasach i sortowni. W razie potrzeby zarządzają nieprzerwaną przez całą dobę pracę w skarbcach dla obsługi punktów wymiany;

* odnosi się jedynie do oddziałów wojewódzkich.

- organizują sami lub przez zastępcę kontrolę punktów wymiany;
- wyznaczają informatora dla wymiany zbiorowej;
- tworzą*) w oddziałach wojewódzkich rezerwę personalną (patrz zarządzenie nr 5 I/6) dla wzmocnienia kadr w oddziałach, kasach i punktach wymiany na terenie całego województwa oraz ustalają — po wyczerpaniu wszelkich własnych możliwości — zapotrzebowanie odpowiedniej ilości pracowników z centrali.

Czynności oddziałów:

- Wyładowanie i przejęcie transportu — rzut pierwszy;
- przejęcie transportu rzutu drugiego;
- wysyłka*) transportów 5 i 2 złotych do oddziałów i kas samochodami ciężarowymi, którymi należy również wysłać, o ile możliwości, rezerwy ludzkie dla pomocy terenowi;
- przeliczenie odcinków po złotych 500, 100 i 50 nowych biletów;
- sformowanie bilonu w rulony i torebki;
- przeliczenie wpłat wieczorowych;
- przeliczenie sald rachunków osobowych;
- unieważnienie przeliczonych biletów dotychczasowych;
- przejęcie i unieważnienie zapasu biletów dotychczasowych z kas A, B, C, D;
- sporządzenie wykazu gotówki (formularz 4915) według stanu z dnia 28. 10;
- przygotowanie transportu biletów unieważnionych;
- przejmowanie*) transportu biletów dotychczasowych z innych oddziałów;
- sporządzenie zawiadomienia o wysłaniu gotówki (formularz 4910);
- sporządzenie II-go raportu z dnia 28. 10. z podaniem zestawienia sald przeliczonych rachunków osobowych (patrz zarządzenie 5 — III/4);
- przygotowanie zasiłku dla kas miejscowych oraz punktów wymiany na dzień 30. 10;
- przygotowanie zasiłku dla kas oddziału na dzień 30. 10;

Od ścisłego wykonania powyższego harmonogramu, od umiejętności zorganizowania tych prac, ich należytego ustawienia oraz rozłożenia w czasie bardzo krótkim — zależał właściwy start oddziałów, a tym samym związane z tym powodzenie całej akcji wymiany. Z drugiej strony nieukoń-

czenie we właściwym czasie wszystkich czynności przygotowawczych, brak stosowania w całej rozciągłości szczegółowych przepisów, zawartych w zarządzeniach prezesa Banku, zwłaszcza na odcinku organizacyjnym i manipulacyjnym oraz jakiegokolwiek zaniedbanie obowiązujących przepisów instrukcji służbowej NBP Dz. IV/G o czynnościach kasowych w pracach kas, sortowni i skarbów spowodowały automatycznie chaos w pracy oddziałów, a jako konsekwencję tego trudności w rozliczeniu się z punktami wymiany, niewyjaśnione różnice kasowe, trudności w uzgodnieniu raportów dziennych, opóźnienia ich wysyłki oraz braki w sprawozdawczości.

5. Punkty wymiany.

Wymagająca dużego wysiłku ze strony oddziałów organizacja punktów wymiany przebiegała w miastach pod kierownictwem i kontrolą NBP, w gminach zaś bezpośrednio kierownictwo akcją wymiany należało do Banku Rolnego.

W miastach punktami wymiany były kasy NBP, w miarę rzeczywistej potrzeby oddziały NBP, kasy innych banków i PKO, kasy wydziałów finansowych nieobjętych obsługą kasową NBP oraz zakłady produkcyjne, zatrudniające ponad 500 pracowników. Wymiana odbywała się bez żadnych ograniczeń w formie indywidualnej lub list zbiorowych. Czas trwania wymiany zamknął się praktycznie w okresie 6 — 7 dni, tj. zgodnie z zaleceniami prezesa NBP. Godziny kasowe dla wymiany trwały od godz. 8 — 18, z wyjątkiem dnia 1 listopada br. (9 — 12). W dniu 5 listopada br. wymiana w miastach nie miała miejsca. Największe natężenie wymiany zaobserwowano w dniu 30 i 31 października br. Ilość punktów wymiany i okienek kasowych była na ogół wystarczająca, pewne przerosty, zlikwidowane w dniach późniejszych, niejednokrotnie były przyczyną utrudnienia — zwłaszcza w pierwszych dniach wymiany — dokonania rozliczeń przez oddziały NBP z punktami wymiany.

W gminach wiejskich wymiana ukończona została w dniu 5 listopada br. Jakkolwiek zarządzenia Nr 5 prezesa Banku w rozdziale I pkt. 3-d i Nr 8 w pkt. 4 wyraźnie określały czas trwania wymiany w każdej gminie przez jeden dzień, w niektórych punktach niewłaściwie zamierzano przeprowadzić wymianę we wszystkich gminach w jednym dniu. Nieliczne zresztą te nieporozumienia zostały wyjaśnione przez oddziały NBP.

Dokładne dane co do udziału stosunkowego poszczególnych rodzajów wymiany (indywidualna, zakłady

* odnosi się jedynie do oddziałów wojewódzkich.

produkcyjne, zbiorowa i w gminach) nie są jeszcze znane.

Dla uzupełnienia należy dodać, że dużą część dotychczasowych biletów wymieniano pośrednio przez dokonanie wpłat na rachunki bankowe i w urzędach pocztowych (uchwała Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r. rozdział I pkt. 8, poz. 1446, Monitor Polski Nr A-116/50).

Wpłaty te były przeliczane w stosunku 100 : 1.

TECHNIKA PRZELICZEŃ, ROZLICZEŃ I WYMIANY.

1. Przeliczenia i rozliczenia.

Do koniecznych czynności przygotowawczych należało m. in. sporządzenie w dniu 29. 10. II raportu dziennego, obejmującego dodatkowo rzeczywiste obroty, dokonane w dniu 28. 10. 1950 r., a nie księgowane w I raporcie dziennym tego dnia. Ten dodatkowy raport mógł zawierać jedynie obroty:

- a) z tytułu wpłat do kas wieczorowych, dokonanych dnia 28. 10. 1950 r.;
- b) z tytułu ewentualnych różnic kasowych, stwierdzonych przy przeliczeniu tych wpłat (a);
- c) nie zaksięgowane w I raporcie dziennym z dnia 28. 10. obroty kas A, B, C i D z dnia 28. 10. 1950 r.;
- d) obroty na koncie bilansowym 105 (Winien) na podstawie formularza 4915, obejmujące cały zapas gotówki (łącznie z zapasem, znajdującym się w kasach);
- e) odpowiednie do konta 105 obroty po stronie „Ma” konta bilansowego 104, w wyniku czego saldo gotówki w biletach dotychczasowych wyprowadzone zostało w oddziałach do zera.

Poza powyższymi dodatkowy raport nie mógł zawierać żadnych innych obrotów, a w szczególności jakichkolwiek obrotów z dnia 29. 10., choćby z tego względu, że w dniu tym kasy oddziałów i kas nie były czynne i nie mogły przyjmować wpłat ani dokonywać wypłat.

Otrzymane przez oddziały po dniu 28. 10. 1950 r. sumy w drodze, wysłane przez inne oddziały lub banki przed 29. 10. 1950 r. księgować należało na odpowiednich rachunkach osobowych, po przeliczeniu w stosunku 100 : 3, natomiast wszelkie inne sumy, których odbiorcą nie jest posiadacz rachunku, czyli wypłata ich następuje w gotówce — na koncie bilansowym 142 lub też wypłacać gotówką w stosunku 100 : 1.

Czeki i polecenia przelewów, wystawione przed dniem 29. 10., a nie zrealizowane, są nieważne. Jedyny wyjątek od tej zasady obejmuje cheki, przyjęte przed 29. 10. br. przez organa finansowe na spłaty należności podatkowych (zarządzenie ministra finansów z dnia 14. 11. br. Nr 19053/7/50). Cheki te oddziały honorują w stosunku 100 : 3 (L. o. 71/50). Podobnie przyjmować i honorować należy cheki przyjęte przez kasy stacyjne.

Różnice kasowe, stwierdzone do dnia 8 listopada br. przy przeliczaniu biletów pochodzących z wymiany bezpośredniej lub pośredniej księguje się na s/koncie bilansowym 1020, stwierdzone po dniu 8 listopada br. na s/koncie bilansowym 1023. Różnice, wynikię przy wpłatach dokonanych do dnia 28 października br. włącznie księguje się na s/koncie bilansowym 1021.

W dniu 29 października br. miały oddziały dokonać przeliczeń sald rachunków osobowych, przy czym możliwe były dwa sposoby przeliczeń:

- a) bez względu na wysokość salda w stosunku 100 : 3, o ile posiadaczem rachunku jest jednostka gospodarki uspołecznionej;
- b) w pozostałych przypadkach do sumy salda złotych 100.000.— w stosunku 100 : 3, powyżej tej sumy według gradacji ustalonej w paragrafie 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 października br. (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 461 i podanej oddziałom do wiadomości zarządzeniem Nr 5 rozdział III ustawy 4 pkt. b). Pod pojęciem jednostki gospodarki uspołecznionej rozumieć należy zgodnie z paragrafem 1 wymienionego rozporządzenia: Skarb Państwa, urzędy, przedsiębiorstwa gospodarki uspołecznionej, instytucje zawodowe, polityczne i społeczne oraz innych wykonawców narodowych planów gospodarczych. W przeważnej mierze rachunki osobowe, prowadzone przez NBP, dotyczyły jednostek gospodarki uspołecznionej, technika zatem przeliczenia sald rachunków była prosta. Na pewne trudności napotykały oddziały przy kwalifikacji rachunków do grupy instytucji zawodowych, politycznych i społecznych. W wypadkach wątpliwych należało raczej przeliczać salda z gradacją. Zagadnienie to jest szerzej omówione w dziale instrukcyjnym niniejszego numeru Wiadomości NBP.

Po dokonaniu przeliczenia sald miały oddziały obowiązek przestać Centralnej Księgowości, przy II raporcie z 28. 10. br. zestawienie sald, oddzielnie dla poszczególnych kont

bilansowych (L. o. 63/50). Zestawienie to jest podstawą dla Centralnej Księgowości przeliczenia ogólnych kont bilansowych, prowadzonych w Centralnej Księgowości.

Ostatnim wreszcie zadaniem oddziałów na odcinku przeliczeń było przeliczenie w stosunku 100 : 3 znajdujących się w portfelu oddziałów listinkasowych i faktur wystawionych przed dniem 29 października 1950 r.

Pogotowie kasowe ustalone zostało w wysokości 1/3 pogotowia w biletach dotychczasowych, tj. dokładnie w wysokości odpowiadającej wymianie pogotowia w stosunku 100 : 1.

Górną granicą drobnych wpłat i wypłat gotówkowych ustalona została w stosunku 100 : 3 i wynosi obecnie złotych 900.—

2. Technika i księgowanie wymiany.

Głównym obowiązkiem oddziałów NBP było zasilanie punktów wymiany w miastach i w gminach. Zasilanie to powinno było odbywać się na podstawie zapotrzebowania gotówki, podpisanego przez punkt wymiany, przy czym rozliczenie się punktu wymiany z otrzymanych zasiłków musiało nastąpić tego samego dnia przez zwrot nadwyżki biletów nowych i bilonu oraz odprowadzenie biletów dotychczasowych i złożenie raportu z wymiany. Oddziały, które nie przestrzegały z całą surowością, już od pierwszego dnia wymiany tego bezwzględnie i wyraźnego przepisu zarządzenia Nr 5 rozdziału IV ustawy 3, dopuściły z jednej strony do demobilizacji punktów wymiany, z drugiej zaś same wpadły w ciasną uliczkę i miały duże trudności w ustaleniu ostatecznych rozliczeń z punktami wymiany.

Technika księgowania wymiany była prosta. Stworzono specjalne s/konto bilansowe 1020, na którym należało księgować wszelkie obroty, dotyczące wymiany bezpośredniej i pośredniej. Obroty na tym s/koncie powinny odpowiadać ściśle stanowi biletów dotychczasowych, które wpłynęły w danym dniu do kas oddziałów, oczywiście po przeliczeniu w stosunku 100 : 1.*) Podkreślamy, że wpłaty na rachunki w dotychczasowych biletach, które miały miejsce zasadniczo w czasie do 4 listopada włącznie, należało przeprowadzić książkowo jako podwójne transakcje, t. zn. jako wymianę dotychczasowych biletów oraz wpłatę w biletach nowych, zgodnie z zarządzeniem Nr 5 rozdział VI pkt. 1. Przy wpłatach obejmujących wycofane i nowe bilety, należało żądać oddzielnych dowodów wpłaty i oddzielnych zestawień gotówki.

* Załącznikiem do s/konta 1020 był formularz raportu z wymiany.

SPRAWOZDAWCZOŚĆ.

Z punktu widzenia potrzeb centrali sprawozdawczość pomyślana była jako sprawozdawczość zbiorcza z całego terenu danego województwa, niezależnie od pisemnych raportów z wymiany każdego z oddziałów, zgodnego z s/kontem 1020 i przesyłanego przy raporcie dziennym do Centralnej Księgowości. Kasy A, B, C i D podawały codziennie telefonicznie właściwym oddziałom dane raportu z wymiany według układu formularza, oddziały przekazywały ogólny swój raport (łącznie z obrotami kas) oddziałowi wojewódzkiemu. Te zaś z kolei sporządzały zbiorczy raport z terenu całego województwa i przekazywały go drogą dalekopisową lub telefoniczną Departamentowi Ogólnemu. W ten sposób centrala otrzymała stosunkowo szybko orientacyjne dane z całego kraju.

* * *

Okres wymiany był bezsprzecznie wielkim wstrząsem dla normalnego toku działania oddziałów NBP.

O ogromnym wysiłku, jaki włożyli pracownicy NBP i innych instytucji bankowych mówi prezes NBP następująco w swym zarządzeniu Nr 25 z dnia 9 listopada 1950 r.:

„Najważniejsze zadania, nałożone na Narodowy Bank Polski ustawą z dnia 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego zostały wykonane w większej części przedterminowo dzięki ofiarnej i pełnej poświęcenia pracy całego bez wyjątku aparatu bankowego.

Przedterminowe wykonanie prac nakreślonych ustawą nastąpiło w wyniku ogromnego wysiłku, połączonego z należytyim zrozumieniem przez ogół pracowników, biorących udział w tej akcji, doniosłości zmiany systemu pieniężnego dla życia gospodarczego Polski Ludowej, dla wykonania zadań, określonych sześcioletnim planem gospodarczym oraz dla budowy Polski Socjalistycznej.

Podkreślając znaczenie ogromu tych prac, ocenionych dodatnio przez najwyższe czynniki państwowe, składam pracownikom wszystkich banków oraz innych instytucji uznanie i podziękowanie za zgodne z duchem socjalistycz-

nym podejściu i wykonanie zaszczytnego i odpowiedzialnego zadania, jakie przypadło w udziale aparatowi bankowemu.

Bezsprzecznie stwierdzić należy, że dokonana akcja zaabsorbowała w zupełności banki i nie pozostawała bez wpływu na normalny tok ich pracy.

Mam niezłomne przekonanie, że niemniejszy wysiłek włożony zostanie przez ogół pracowników bankowych do czekającego nas pilnego zadania uporządkowania powstałych — niezależnie od nas — zaległości oraz do prowadzenia normalnego toku pracy“.

UDZIAŁ KADR NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO W AKCJI WYMIANY PIENIĘDZY

Ustawa z dnia 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego nałożyła na NBP i inne instytucje kredytowe niezmiernie ważne i odpowiedzialne zadanie.

Zadanie to, dzięki ofiarnej i pełnej poświęcenia pracy całego bez wyjątku aparatu bankowego zostało wykonane w znacznym stopniu przedterminowo.

Ogół pracowników bankowych przystąpił do pracy w dniu 29 października z pełną świadomością swej roli, z całkowitym zrozumieniem doniosłości reformy pieniężnej dla życia gospodarczego Polski Ludowej, dla budowy socjalizmu w Polsce oraz umocnienia podwalin finansowych sześcioletniego planu gospodarczego.

W pracach nad realizacją reformy pieniężnej dominującą rolę odegrali pracownicy Narodowego Banku Polskiego. Przypadła im w udziale praca najtrudniejsza i najbardziej odpowiedzialna. Nie znaczy to, abyśmy nie doceniali pracy naszych koleżanek i kolegów z innych banków, wydziałów finansowych prezydium rad narodowych i innych jednostek, którzy współpracowali z nami w okresie wymiany, ich wkład był również poważny, ale główny ciężar czynności związanych ze zmianą systemu pieniężnego, spadł na barki pracowników Narodowego Banku Polskiego.

Jakkolwiek od owych doniosłych dni na przełomie października i listopada 1950 r. upłynęło już kilka tygodni i chociaż wszyscy doskonale zdajemy sobie sprawę z ilości wykonanej przez nas pracy, uważamy za wskazane w sposób retrospektywny spojrzeć na miniony okres wprowadzania w życie nowego systemu pieniężnego i podsumować w krótkich słowach nasze wysiłki i wkład naszej pracy.

Na szczeblu CENTRALI do grona specjalistów należało przygotowanie nowej emisji biletów bankowych i bilonu, opracowanie planu zasilenia wszystkich okręgów bankowych z nową gotówką, zgodnie z ich charakterem gospodarczym, opracowanie zarządzeń i instrukcji oraz przepracowanie w szczegółach całej technicznej strony zagadnienia w ten sposób, aby zmiana systemu pieniężnego nie wywołała perturbacji w życiu gospodarczym kraju.

Zespół ten miał niezmiernie trudne i niezwykle odpowiedzialne zadanie, gdyż praca nad technicznym przygotowaniem wymiany wymagała dużej precyzji i dokładności w planowaniu, przy tym dysponowano bardzo krótkim okresem czasu. Podkreślić przy tym należy, że prace specjalne, związane ze zmianą systemu pieniężnego, wykonywane były przez zespół sztabowy niezależnie od innych normalnych bieżących prac.

Część pracowników centrali zmobilizowano do prac w związku z wymianą pieniądza w godzinach wieczornych dnia 28 października. Do późnych godzin nocnych trwały odprawy ekip instrukcyjnych wysyłanych w teren, omawiano w szczegółach sprawy techniczne i manipulacyjne, wydawano niezbędne zarządzenia. Przez całą noc pracował niestrudzenie Departament Emisyjny, kierując odchodzącymi w teren kolejowymi i samochodowymi transportami pieniężnymi.

W dniu 29 października na apel radiowy i prasowy stawili się do pracy niemal wszyscy pracownicy centrali. Po zapoznaniu się z wydanymi w sprawie zmiany systemu pieniężnego zarządzeniami ustalono, że w poszczególnych jednostkach organizacyjnych pozostają tylko nieliczni pracownicy dla załatwiania najpilniejszych

spraw bieżących, reszta tworzy centralną rezerwę personalną do dyspozycji stworzonej specjalnie przy Departamencie Ogólnym komórki dyspozycyjnej. Tym sposobem stworzono kadry ponad 1000 osób, którymi dysponowano na terenie miasta Warszawy i rzucono ekipami lub indywidualnie w teren do oddziałów kas A, B, C i D oraz wymagających pomocy punktów wymiany.

Część pracowników centrali zasilila Departament Emisyjny i współdziałała w wysyłce i przejmowaniu transportów pieniężnych, inni utworzyli dodatkowe sortownie nocne i dzienne dla przeliczania napływającej z punktów wymiany ogromnej ilości starego pieniądza.

Departament Ogólny i Kredytowy oraz Wydział Inspekcji i Kontroli zasilili zespół Oddziału Głównego, głównie w pierwszych pięciu dniach wymiany, w celu przygotowania kompletów nowego pieniądza dla punktów wymiany na terenie miasta Warszawy i przeprowadzania z nimi rozliczeń.

W Departamencie Ogólnym trwały dzień i noc dyżury przy telefonach i w centrali dalekopisowej; udzielano odpowiedzi na setki zapytań oddziałów i klientów, wydawano doraźnie niezbędne zarządzenia uzupełniające, odbierano z oddziałów sprawozdania z przebiegu wymiany, raporty z wymiany ujmowano niezwłocznie w zestawienia liczbowe, konieczne dla właściwej gospodarki nowym pieniądzem.

Pracownicy ODDZIAŁÓW WOJEWÓDZKICH mieli do wykonania zadania olbrzymiej rozpiętości i wagi. Oddział wojewódzki bowiem w związku ze zmianą systemu pieniężnego musiał wykonać nie tylko analogiczne prace jak każdy inny oddział w terenie, a niezależnie od tego wachlarz jego czynności powiększył się na skutek konieczności nieprzerwanego wysyłania i przejmowania transportów pieniądza starego i nowego, udzielania wyjaśnień oddziałom, przetelefonowywania do oddziałów wszystkich pilnych zarządzeń centrali, sporządzania zbiorczych raportów z wymiany z terenu całego województwa i przekazywania ich dalekopisami lub telefonicznie do centrali.

Oddziały wojewódzkie pomimo olbrzymiej ilości zadań, jakie miały do wykonania, musiały w wielu przypadkach swych najlepszych pracowników wysłać do pomocy oddziałom i kasom A, B, C i D.

Największy ciężar prac związanych z wymianą spoczął na wszystkich bez wyjątku ODDZIAŁACH i Kasach A, B, C i D. Praca nad przyjmowaniem transportów nowego pieniądza, odprowadzaniem starych biletów bankowych, sprawdzaniem wiązek i paczek, formowaniem bilonu, zasilaniem w nową gotówkę punktów wymiany i rozliczaniem się z nimi, dokonywaniem wypłat z Funduszu Płac, przeliczaniem sald rachunków osobowych, list inkasowych i faktur, księgowym uchwyceniem wymiany itp. zaabsorbowała oddziały tak dalece, że w pierwszym tygodniu w większości przypadków pracowano niemal bez przerwy. Zespoły pracownicze pracowały zaledwie z kilkugodzinnym odpoczynkiem na dobę, rozumiejąc że wysiłek ich jest potrzebny, by społeczeństwo jak najszybciej otrzymało nowy pieniądz, by zakłady pracy otrzymały w sposób jak najbardziej sprawny wynagrodzenie w nowej walucie, by życie gospodarcze nie doznało żadnych przeszkód.

Specjalne słowa uznania należą się wszystkim kasjerom i skarbnikom. W pierwszym tygodniu po zmianie systemu pieniężnego pracowali oni bez wytchnienia z kilkugodzinnymi przerwami na dobę. Praca ich była niezwykle odpowiedzialna i niebezpieczna, wymagająca mimo szalonego wyczerpania fizycznego olbrzymiego napięcia nerwów. Zespoły pracownicze oddziałów zadanie swe wykonały niejednokrotnie niemal nadludzkim wysiłkiem poszczególnych pracowników, którzy nie bacząc na zdrowie nie schodzili ze swych posterunków przez kilkadziesiąt godzin.

Prasa codzienna podkreśliła na łamach wielu dzienników ogromne zasługi pracowników Narodowego Banku Polskiego, a czynniki państwowe, partyjne i związkowe stwierdzają pełne obywatelskiego podejścia stanowisko zespołów oddziałowych.

Podsumowując możemy z dumą stwierdzić, że nie zawiedliśmy. Wykonaliśmy zadanie trudne i odpowiedzialne, wykonaliśmy je w nadszpodziewanie krótkim czasie, spełniliśmy chlubnie obowiązek wobec państwa i społeczeństwa, zasililiśmy życie gospodarcze w nowy wartościowy pieniądz.

BOGUSŁAW GAWOR.

PAWEŁ HEINZELMAN.

ZAKAZ POSIADANIA WALUT I ZŁOTA W NOWYM SYSTEMIE PIENIĘŻNYM

Przepisy dewizowe, obowiązujące w Polsce w dniu 28 października 1950 r. oparte na dekrety Prezydenta R. P. z dnia 26 kwietnia 1936 r. w sprawie obrotu pieniężnego z zagranicą oraz obrotu zagranicznymi i krajowymi środkami płatniczymi (Dz. U. R. P. z r. 1938 nr 86, poz. 584 i z r. 1939 nr 87, poz. 549) przewidywały szereg ograniczeń i zakazów. Przepisy te reglamentują w znacznym stopniu życie gospodarcze kraju i ograniczają działalność poszczególnych jednostek. Zabroniony jest bez zezwolenia wszelki obrót pieniężny z zagranicą i z cudzoziemcami oraz obrót w kraju zagranicznymi środkami płatniczymi, walorami zagranicznymi, złotem monetarnym i złotem surowcowym. Rozporządzenia wykonawcze wydane na podstawie cytowanego dekretu z dn. 26.4.1936 r. wprowadziły obowiązek zgłaszania i odsprzedaży należności powstających bieżąco za granicą, jak również należności i mienia znajdującego się poza krajem. Ani dekret jednak, ani rozporządzenia nie uregulowały sprawy posiadania w kraju zagranicznych środków płatniczych, złota i platyny. Wprawdzie wprowadzony nowelą z dnia 2 września 1939 r. (Dz. U. R. P. z 1939 r., nr 87, poz. 549) art. 10/a daje ministrowi finansów możliwość wprowadzenia drogą odpowiedniego rozporządzenia, obowiązku zgłoszenia i zaofiarowania do skupu Narodowemu Bankowi Polskiemu, posiadanych w kraju pieniędzy, dewiz, walorów i złota, jednakże możliwość ta nie została wykorzystana. Jedynym aktem prawnym ograniczającym posiadanie w Polsce obcych pieniędzy był do niedawna dekret z dnia 13 stycznia 1945 r. o wycofaniu z obiegu na terytorium Państwa Polskiego waluty Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (Dz. U. R. P. Nr 2, poz. 5).

Trzeba więc stwierdzić, że do dnia 30 października 1950 r. posiadanie walut obcych, złota i platyny nie było praktycznie ograniczone, chociaż przez to pewna część majątku narodo-

wego leżała bezczynnie i chociaż nie można było skutecznie walczyć z nielegalnym handlem takimi wartościami i spekulacją, nierozłącznie z tym handlem związaną, bez wprowadzenia radykalnego wyraźnego zakazu posiadania przez poszczególne, nieupoważnione jednostki, wartości mogących być przedmiotem spekulacji.

Takim orężem w walce o uaktywnienie rezerw i w walce ze spekulacją walutową jest ustawa z dnia 28 października 1950 r. o zakazie posiadania walut obcych, monet złotych, złota i platyny oraz zaostrzeniu kar za niektóre przestępstwa dewizowe (Dz. U. R. P. nr 50, poz. 460) oraz wydane na podstawie tej ustawy zarządzenie ministra finansów z dnia 30 października 1950 r.

Rozpatrując poszczególne postanowienia omawianych aktów prawnych musimy przede wszystkim zastanowić się kogo postanowienia te ograniczają.

Art. 4 ust. 1 ustawy stwierdza krótko: osoby posiadające ...na obszarze Państwa waluty obce, itd.... obowiązane są...". Zarządzenie jednak zacieśnia krąg podlegających obowiązkowi nałożonym art. 4 ustawy do osób fizycznych i prawnych, mających miejsce zamieszkania lub siedzibę w kraju z wyjątkiem władz, instytucji i zakładów prawa publicznego oraz jednostek gospodarki uspołecznionej.

Cudzoziemcy w rozumieniu przepisów dewizowych, przebywający czasowo w Polsce, poddani są rygorom ustawy tylko o tyle, o ile, z pogwałceniem obowiązujących w Polsce przepisów prawnych, wprowadzili do polskiego obszaru celnego zagraniczne środki płatnicze nie zgłaszając tych środków polskiemu urzędowi celnemu. To postanowienie zarządzenia podkreśla, że ustawa jest wymierzona między innymi przeciwko tym, którzy — nadużywając zaofiarowanej im gościnności — zamierzają uprawiać w Polsce spekulację walutową.

Następnie omówimy zagadnienie jakich przedmiotów dotyczy zakaz posiadania, wprowadzony ustawą.

Ustawa wymienia waluty obce, monety złote, złoto i platynę, wyjaśniając jednocześnie, że ograniczenia wprowadzone jej postanowieniami nie stosują się do wyrobów użytkowych ze złota i platyny.

Pojęcie „**walut obcych**” nie jest dokładnie sprecyzowane, dlatego też zarządzenie z dn. 30 października 1950 r. określa bliżej co należy pod tym pojęciem rozumieć i wylicza: obiegowe pieniądze zagraniczne w banknotach i monetach, a ponadto opiewające na walutę obcą i płatne za granicą czeki, weksle, asygnaty kasowe, polecenia wypłat i przekazy. Ze sposobu ujęcia wynika, że wyliczone wartości wyczerpują całkowicie pojęcie „**walut obcych**” w rozumieniu ustawy.

Jak wynika z postanowień § 3 pkt. 2 zarządzenia, zakaz posiadania dotyczy wszelkich monet złotych, a więc i numizmatów.

Wreszcie zarządzenie określa możliwie dokładnie, co należy uważać za wyroby użytkowe ze złota i platyny. Takimi wyrobami będą więc przedmioty, które są zazwyczaj w Polsce powszechnie wyrabiane ze złota lub platyny. Zarządzenie wylicza **przykładowo**: obrączki, pierścionki, broszki, bransoletki, łańcuszki i inną biżuterię; medaliki, krzyżyki i inne przedmioty kultu religijnego; medale, order, wyroby artystyczne itp. Aby jednak dany przedmiot nie utracił cechy wyrobu użytkowego musi być w takim stanie, by służyć do zgodnego z przeznaczeniem użytku normalnego, lub móc służyć do takiego użytku po drobnej — nie wymagającej przetapiania — naprawie. Jako przykłady wyrobów użytkowych zarządzenie przytacza pękniętą obrączkę i przerwany łańcuszek; przykładem złomu będą niekompletne ułamki pierścionków, obrączek i t. p.

Pomimo tak zdawałoby się szczegółowego wyliczenia wątpliwości nadal istnieją. — Czy wota kościelne są wyrobami użytkowymi? Wyjaśniono, że wota są takimi wyrobami, jeśli nie są w formie monet złotych. Podobnie wyjaśniono, że moneta numizmatyczna złota oprawna w srebro i używana jako brelok do zegarka jest wyrobem użytkowym. Z drugiej strony stare koniki i mostki dentystryczne uznano za złom złoty, uznając jednak za wyrób użytkowy złoto dentystryczne w formie blachy i krążków, opa-

trzonych państwową cechą probierczą dla tego rodzaju złota.

W stosunku zatem do walut obcych, monet złotych, oraz złota i platyny, poza przedmiotami użytkowymi, został wprowadzony w art. 1 ustawy generalny zakaz ich posiadania bez zezwolenia Komisji Dewizowej.

Oczywiście zakaz ten nie wszedł w życie z dnia na dzień. W przewidzianym ustawą okresie przejściowym, od 30.10.1950 r. do 13.11.1950 r. osoby, których zakaz dotyczył, obowiązane były zgłosić Narodowemu Bankowi Polskiemu waluty, złoto i platynę. Przy tym — jak to wyjaśniło zarządzenie — przez zgłoszenie należało rozumieć odsprzedaż zgłaszanych wartości Narodowemu Bankowi Polskiemu, bądź złożenie wniosku do Komisji Dewizowej o zezwolenie na dalsze posiadanie tych wartości. Uznano również ponadto — że złożenie posiadanych wartości do depozytu w Narodowym Banku Polskim jest równoznaczne z dopełnieniem obowiązku zgłoszenia wynikającego z ustawy.

Zgodnie z intencjami ogólnymi ustawy, występującymi specjalnie wyraźnie w art. 4 pkt. 2, Komisja Dewizowa udziela zezwoleń na dalsze posiadanie złota i platyny, koniecznych do wykonywania zawodu, poszczególnych monet o charakterze numizmatycznym lub pamiątkowym oraz złota przeznaczonego na własny użytek posiadacza — natomiast z reguły wnioski w sprawie posiadania walut obcych są załatwiane odmownie.

W myśl ustawy z upływem dnia 13 listopada 1950 r. nie powinno być na obszarze Państwa osób posiadających bez zezwolenia waluty obce, monety złote oraz złoto i platynę w postaci nieprzerobionej. Termin ten przesunięty został później do 18 listopada 1950 r.

Jednakże ten stan rzeczy — teoretycznie możliwy — nie jest do uzyskania w praktyce.

Osoby, które złożyły do Komisji Dewizowej wniosek o dalsze posiadanie zgłoszonych wartości mają prawo zatrzymać te wartości we władaniu własnym do dni siedmiu po dacie otrzymania zawiadomienia o odmownym załatwieniu wniosku. Jasne jest, że przy dużej ilości wniosków do Komisji Dewizowej załatwianie tych wniosków może trwać dłużej i wybiec poza datę 18. 11. 1950 r.

Waluty obce mogą być przysłane lub przywiezione z zagranicy. W takich przypadkach posiadacz musi waluty mieć w swym władaniu przynajmniej do chwili ich odsprzedaży lub złożenia do depozytu w Narodowym Banku Polskim. Ustalono terminy dla dopełnienia obowiązków wynikających z ustawy wynoszą siedem dni od daty otrzymania lub przywiezienia walut.

Będą zdarzały się również przypadki uszkodzenia bądź zużycia wyrobów użytkowych ze złota, przez co przedmioty te staną się złomem. I dla tych przypadków obowiązuje termin siedmiodniowy.

W takich przypadkach posiadacze walut, złota lub platyny będą mieli do wyboru bądź odsprzedać wartości Narodowemu Bankowi Polskiemu bądź złożyć je do depozytu w tym Banku, bądź też wystąpić do Komisji Dewizowej o zezwolenie na dalsze posiadanie tych wartości.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że ustawa pozostawia każdemu posiadaczowi wartości objętych zakazem posiadania — prawo złożenia tych wartości do depozytu w Narodowym Banku Polskim. Fakt ten dowodzi również, że jednym z celów ustawy jest ukrócenie spekulacji walutami i złotem.

Dysponowanie wartościami złożonymi do depozytu w Narodowym Banku Polskim, w trybie przewidzianym ustawą, jest możliwe za zezwoleniem Komisji Dewizowej.

Obok zakazu posiadania ustawa z dnia 28 października 1950 r. i postanowienia wydane na jej podstawie wprowadzają pewne dalsze ograniczenia w stosunku do przepisów dewizowych opartych na dekrete z dn. 26 kwietnia 1936 r.

Nie będziemy tu poruszać oczywiście wydatnego obostrzenia sankcji karnych za przestępstwa polegające na obrocie walutami obcymi,

monetami złotymi, złotem lub platyną, bez zezwolenia.

Jednakże, o ile w świetle przepisów opartych na dekrete z dn. 26.4.1936 r. oddanie i przyjęcie złota do przerobu nie było zabronione, to zarządzenie ministra finansów z dn. 30.10.1950 r. wyraźnie stwierdza, że przyjęcie złota do przerobu i przerabianie złota na wyroby użytkowe — jest obrotem w rozumieniu ustawy z dn. 28.10.1950 r. i wobec tego jest bez zezwolenia zabronione.

Za tym ustaleniem idzie logicznie następne, w myśl którego obrotem zabronionym ustawą jest przerabianie bez zezwolenia wyrobów użytkowych ze złota na inne wyroby z tego materiału.

Z pobieżnego, dokonanego wyżej przeglądu postanowień ustawy z dnia 28 października 1950 r. uwypuklają się dwie zasadnicze tendencje tej ustawy. Pierwsza to chęć wydobycia ze schowków i skrytek prywatnych pleśniejących tam rezerw walutowych, celem uaktywnienia tych rezerw dla dalszego rozwoju budownictwa socjalistycznego. Druga to dążenie do zwalczania spekulacji i wytrącenia tym samym środków walki wrogowi klasowemu. Czy to będą surowe sankcje karne, czy konsekwentne do końca postanowienia o obrocie złotem, czy będzie to wreszcie przepis o możliwości pozostawienia w posiadaniu jednostki poszczególnych monet — wszędzie wspomniane tendencje ujawniają się.

Ustawa z dnia 28 października 1950 r. zmienia przepisy dewizowe w nieznacznej może części, w porównaniu do całości zagadnień dewizowych, ale zmiany te są bardzo zasadnicze pod względem gospodarczo-społecznym. Na tym też polega sens i znaczenie zmian wprowadzonych omawianą ustawą.

STANISŁAW FALKOWSKI.

ZAPASY — KREDYT — ŚRODKI PŁATNICZE

Zamieszczone poniżej uwagi, stawiają sobie za zadanie opisanie i zilustrowanie związków między wymienionymi w tytule wielkościami.

Przez zapasy będziemy rozumieli materialne środki obrotowe, które można podzielić na trzy podstawowe grupy:

- a) surowce, materiały pomocnicze itp.,
- b) produkcja w toku i
- c) wyroby gotowe.

Są to więc dobra, jakie pozostają w magazynie i składzie lub w oddziale produkcyjnym przedsiębiorstwa. Są one przy tym traktowane wyłącznie według wartości nominalnej, niezależnie od zmian w ich ilości i jakości.

Kredyt, jaki nas interesuje, jest to obrotowy kredyt bankowy we wszystkich swych rodzajach, a więc kredyt pokrywający zarówno normatywne jak również ponadnormatywne zapasy środków obrotowych przedsiębiorstwa.

Na koniec przez środki płatnicze rozumiemy zarówno obieg a więc banknoty znajdujące się poza kasami instytucji emisyjnej jak i sumy zapisane na rachunkach bankowych o charakterze operacyjnym.

Po wyjaśnieniu zakresu używanych pojęć przejdźmy obecnie do ich bliższego omówienia. Zaczynając od zapasów, należy stwierdzić, że wyposażenie przedsiębiorstwa w pewną ilość materialnych środków obrotowych jest konieczne. W gospodarce opartej na podziale pracy, w której procesy produkcyjne rozkładają się na szereg stadiów wytwarzania i coraz bardziej się wydłużają, zapasy zapewniają ciągłość produkcji. To osiadanie na stałe pewnej ilości dóbr, w różnych fazach procesu produkcyjnego jest złem koniecznym. Pod względem ekonomicznym oznacza ono, że pewna część wysiłku produkcyjnego zatrudnionych sił twórczych nie może być bez-

pośrednio skierowana do ostatecznego odbiorcy, tj. inwestora lub konsumenta.

Wartość zapasów wzrasta w miarę wzrostu rozmiarów produkcji i obrotu. Idealne rozwiązanie polega na tym aby wartość zapasów była jak najmniejsza a jednocześnie zapewniała nieprzerwany bieg procesu produkcyjnego. Wyrazem tych usiłowań jest powszechne obecnie hasło przyspieszenia obiegu środków obrotowych, czyli zmniejszenia stosunku wartości zapasów do wartości obrotu.

Aby wyjaśnić związek między zmianą wartości zapasów i kredytu podamy następujący przykład. Wyobraźmy sobie najprostsze przedsiębiorstwo, które posiada jedynie środki trwałe. Eksploatacja więc opierać się musi wyłącznie na kredycie bankowym. Założmy następnie, że jest to takie przedsiębiorstwo wydobywcze, którego jedynym kosztem wytwarzania jest wynagrodzenie pracy żywej tzn., że nie uwzględnia nawet kosztu zużycia majątku trwałego w procesie wytwarzania.

W momencie ponoszenia kosztów w formie pieniężnej, przedsiębiorstwo zaciąga w banku (reprezentującym w naszym przykładzie wszystkie banki w kraju) pożyczkę w wysokości np. 50 jednostek i obraca ją na wynagrodzenie pracowników. Płace mają z reguły charakter gotówkowy. Stąd w bilansie banku w aktywach zjawi się suma kredytów obrotowych w wysokości 50 jednostek, w pasywach zaś równy co do wielkości wzrost emisji. W bilansie przedsiębiorstwa suma 50 jednostek zaciągniętych kredytów zjawi się w pasywach, w aktywach zaś równa im wartość zapasów wycenianych zawsze w cenie kosztu, którym w danym wypadku była tylko płaca.

Ów proces akumulacji w materialnych środ-

kach obrotowych i z nim związane stosunki kredytowe oraz obieg środków płatniczych, można

przedstawić w formie rachunkowej w następujący sposób:

A Przedsiębiorstwo P		A B a n k P	
Zapasy 50	Kredyt bankowy 50	Emisja 50	Kredyt obrotowy 50
L u d n o ś ć			
Zarobki 50			

Komplikując przykład stwierdzeniem, że przy produkcji musiały być pokryte i inne składniki kosztów, jak surowce i materiały, zużycie majątku trwałego, podatki itd., nie zmieniamy podstawowego wniosku, że wzrost kredytów równa się wzrostowi wartości zapasów. Bowiem na pokrycie kosztów przedsiębiorstwo zaciąga w dal-

szym ciągu kredyty, a powstałe zapasy wycenia właśnie według poniesionych kosztów.

Przy założeniu wyłącznego pośrednictwa bankowego i braku innych transakcji nasze proste przykłady bilansowe przyjmą formę bardziej złożoną:

A Przedsiębiorstwo P		A B a n k P	
1. Zapasy 100		1. Kredyt bankowy 100	
1.1. Koszty materialne 40			
1.2. Koszty osobowe 50			
1.3. Podatki 10			
2. RAZEM 100		2. RAZEM 100	
A B a n k P			
1. Kredyty obrotowe 100		1. Emisja 50	
		2. Rachunki operacyjne przedsiębiorstw 35	
		3. Rachunek budżetu państwa 10	
		4. Rachunek odpisów amortyzacyjnych 5	
2. RAZEM 100		5. RAZEM 100	
L u d n o ś ć			
Zarobki 50			

Zakładaliśmy dotąd, że przedsiębiorstwo finansowało swą działalność wyłącznie przy pomocy kredytu bankowego i że nie jeszcze nie sprzedało. Z chwilą sprzedaży (innemu przedsiębiorstwu, instytucji, konsumentowi lub inwestorowi) występuje zagadnienie zysku i stąd wywodzących się środków własnych, które są podstawowym źródłem i środkiem finansowania omawianej akumulacji.

Są wprowadzić inne jeszcze środki finansowania wzrostu zapasów. Z nich o zobowiązaniach bankowych nie mówimy: jeśli bowiem porzucimy platformę pojedynczego przedsiębiorstwa i przejdziemy do omawiania gospodarki narodowej jako całości, wówczas w bilansie łącznym wszystkich przedsiębiorstw zobowiązania i należności w sumie wyniosą zero, gdyż te same wartości figu-

rujące w jednych bilansach w aktywach znajdują się w innych w pasywach.

Jeżeli chodzi o wzrost zobowiązań stałych (np. wskutek powiększenia się ilości pracowników płatnych z dołu) to w rzeczywistości jest to wielkość równoznaczna z powiększeniem środków własnych przedsiębiorstwa.

Pozostaje do omówienia zagadnienie zysku. Gdyby przedsiębiorstwo w cenie sprzedażnej znajdowało jedynie pokrycie poniesionych kosztów, to albo nie mogłoby stworzyć zapasów, albo mogłyby one powstać jedynie na skutek niewykorzystania odpisów amortyzacyjnych lub na skutek oszczędności ludności czy innych jednostek otrzymujących w formie składników kosztów prawo do korzystania z zapasów. Przedsiębiorstwo bowiem chcąc spłacić w całości zaciągnięte

kredyty obrotowe musiałoby sprzedać wszystkie posiadane zapasy.

W rzeczywistości jednak cena sprzedaży jest w zasadzie większa od kosztu, w rezultacie czego powstaje zysk. Dzięki niemu, nawet przy spłacie całego zadłużenia, przedsiębiorstwo może zachować jeszcze pewną część zapasów w postaci zysku w naturze. Gdyby w takich warunkach nasze przedsiębiorstwo spłaciło zadłużenie (sprzedając ludności, innym przedsiębiorstwom, budżetom itp. a otrzymane w zamian pieniądze obracając na spłatę kredytów) to przekonalibyśmy się, że pozostały mu pewne zapasy dóbr, przy jednoczesnym zupełnym zniknięciu środków płatniczych.

Rozumowanie powyższe można schematycznie przedstawić w następujący sposób:

A P r e d s i ę b i o r s t w o P			
1. Zapasy (wg kosztów)	100	1. Kredyt bankowy	100
2. Sprzedaż (ludności, budżetom itp.)	— 100	2. Spłata kredytu	— 100
3. Pozostałość zapasów	20	3. Z y s k	20
RAZEM	20	RAZEM	20

Liczba obrazująca wzrost zapasów (20) powstała dzięki temu, że przy ustalonej cenie sprzedaży wystarczyło sprzedać 80 jednostek zapasów (wg kosztów wytwarzania) by pokryć całkowity koszt produkcji.

Jak już powiedzieliśmy pozostałe rachunki (bilans banku i rachunek ludności) wykażą w takim wypadku salda zerowe.

Z przeprowadzonego rozumowania wyciągnąć można dwa zasadnicze wnioski, a mianowicie:

- Zmiany zachodzące w stanie zapasów, kredytów obrotowych i środków płatniczych są zjawiskiem występującym równolegle,
- Dzięki istnieniu zysku, przyrost zapasów jest większy od przyrostu kredytów obrotowych. Mówiąc w omawianym przykładzie o zysku mamy oczywiście na myśli wypadek, gdy wielkość zapasów mieści się w granicach normatywu. W przeciwnym bowiem razie powstaje dodatkowe zagadnienie pokrycia zapasów ponadnormatywnych i związane z nim odprowadzenie części środków własnych na rachunek wyrównawczy sum obrotowych.

Co się tyczy drugiego spostrzeżenia dodać należy że, choć w pojedynczym przedsiębiorstwie,

produkującym z planowaną stratą, sytuacja może być odwrotna, to jednak w skali gospodarki narodowej ostatni wniosek jest także słuszny.

Jednocześnie została tu uwypuklona rola kredytów obrotowych. Zadaniem ich jest przesuwanie materialnych środków produkcji z miejsca gdzie leżą beczynnie tam gdzie w danej chwili mogą być z pożytkiem wykorzystane w działalności gospodarczej. Pozwalają one również na zatrudnienie dodatkowej pracy powiększającej wartość nabytych środków. Gdyby nie kredyt, poszczególne przedsiębiorstwo nie posiadające funduszy własnych w wysokości gwarantującej zaspokojenie wszystkich jego potrzeb nie mogłoby prowadzić działalności gospodarczej w możliwych dla niego rozmiarach.

I odwrotnie, zatrudnione dzięki kredytowi, zarówno materialne środki produkcji jak i praca mogłyby w jego braku pozostać beczynne.

Tak więc widzimy, że fakt zróżnicowania procesów produkcji i wymiany, a zwłaszcza fakt istnienia różnicy w czasie między pokrywaniem kosztów produkcji a sprzedażą sprawiają, że w gospodarce pieniężnej mamy w każdej chwili do czynienia z zapasami, kredytem i środkami

płatniczymi. Są to wielkości ściśle ze sobą powiązane. Dzięki kredytowi obrotowemu obserwujemy następującą sytuację:

- Z jednej strony mamy zapasy we wszelkiej postaci i na wszystkich szczeblach procesu produkcji i wymiany.
- Z drugiej strony istnieją środki płatnicze, stanowiące pieniężny wyraz kosztów wytworzenia nagromadzonych zapasów. Rozdział środków płatniczych między przedsiębiorstwa (koszty rzeczowe), ludność (koszty osobowe), budżet państwa i inne budżety (inne koszty) określa, kto ma prawo (z tytułu udziału w procesach produkcyjnych, lub z tytułu otrzymania przekazanych mu części dodatkowego produktu) i w jakich rozmiarach, do wytworzonych przez społeczeństwo dóbr.

Stworzone, dzięki aktowi udzielenia kredytu, środki płatnicze wchodzą do obiegu w dwóch formach:

- Pierwszą z nich jest pieniądz gotówkowy. Na podstawie obowiązujących przepisów służy on prawie wyłącznie do wynagrodzenia pracowników oraz jako zapłata za artykuły rolne nabywane od indywidualnych producentów przez uspołeczniony aparat skupu;
- Reszta przybiera postać zapisu na rachunkach bankowych i służy głównie do rozliczeń między wszystkimi innymi uczestnikami obrotu, a w pierwszym rzędzie między przedsiębiorstwami oraz przedsiębiorstwami i budżetem państwa.

Środki płatnicze, zmieniając ciągle właścicieli,

przechodzą z jednej formy w drugą. Mogą też zniknąć w wypadku spłacenia kredytów. Względny stosunek pieniądza gotówkowego do pozostałości na rachunkach bankowych ulega ciągłym zmianom w zależności od sezonu lub nawet dnia miesiąca. Gdy mają miejsce wypłaty z funduszu płac rośnie stosunkowo ilość gotówki, zmniejszają się natomiast salda rachunków osobowych w bankach. Podobnie przedstawia się sytuacja w okresach sezonowych zakupów na wsi. I odwrotnie, zakupy ludności miejskiej i wiejskiej oraz regulowanie zobowiązań wsi w stosunku do budżetu powoduje zmniejszenie obrotu, a wzrost sald kredytowych na odpowiednich rachunkach bankowych.

Jeżeli zaś chodzi o ogólny wolumen środków płatniczych, to jego zmiany zależą od zmian w ilości udzielonego kredytu bankowego, a ten z kolei od zmian zachodzących w ilości zapasów.

W ten sposób został omówiony w zarysie związek między zapasami i kredytem z jednej strony, a kredytem i środkami płatniczymi z drugiej. Na zakończenie podajemy w syntetycznym ujęciu ogólny obraz zależności między wielkościami. Posłużymy się do tego schematem łączącym bilanse obrotowe wszystkich przedsiębiorstw z odpowiednią częścią łącznego bilansu wszystkich banków w całym kraju.

Schemat ten, gdzie założono brak wzajemnych zobowiązań handlowych między przedsiębiorstwami oraz zobowiązań stałych (kolumna II) jak również brak rachunków bankowych ludności i rachunków zagranicznych (kolumna III) przybierze następujący wygląd:

I	II	III
Aktywa przedsiębiorstw	Pasywa przedsiębiorstw — środki własne = aktywa banków	Pasywa banków = aktywa ludności, budżetów i częściowo przedsiębiorstw
1. Środki płatnicze	1. Środki własne	1. Emisja
1. 1. Kasa	2. Kredyt bankowy	2. Rachunki osobowe przedsiębiorstw
1. 2. Banki		3. Rachunki budżetu Państwa
2. Zapasy		4. Rachunki innych budżetów

Na przedstawione pozycje można patrzeć jako na stany w danym momencie lub też jako na zmiany (wzrosty lub spadki) w danym okresie czasu. W pierwszym ujęciu kolumna I, reprezentująca aktywa przedsiębiorstw, wykazuje jaka ilość surowców, robót w toku i wyrobów goto-

wych pozostaje w dyspozycji przedsiębiorstw po dokonaniu równoległych z produkcją kapitałnych remontów, inwestycji i zaspokojeniu bieżącej konsumpcji.

Kolumna druga stwierdza, że do wytworzonych zapasów ma prawo w części samo przedsię-

biorstwo, w wysokości odpowiadającej jego zyskowi, w części zaś bank, który udziela kredytu pod zastaw wartości materialnej.

Roszczenia banku mają jednak jedynie charakter fakultatywny na wypadek nie wywiązania się przedsiębiorstwa z zobowiązań. Rzeczywiste uprawnienia, będące odbiciem poniesionych w procesie produkcji kosztów pieniężnych, reprezentuje kolumna trzecia, z wyłączeniem punktu drugiego — rachunki osobowe przedsiębiorstw — który jest identyczny z punktem (1. 2.) w kolumnie pierwszej. Punkt ten uzupełnić należy częścią sum w drodze, należącą do przedsiębiorstw. Przy rozliczeniach fakturowych z reguły bowiem ma miejsce podwójny wzrost kredytów w stosunku do wzrostu zapasów, gdyż płatnik zaciąga nową pożyczkę na środki wchodzące do jego przedsiębiorstwa, zaś dostawca zadłużenie spłaca dopiero po otrzymaniu należności.

Przyrost emisji, pomijając drobną część użytą na powiększenie pogotowia kasowego przedsiębiorstw i banków, wykazuje jakie są uprawnienia ludności w stosunku do wytworzonych zapasów, które to uprawnienia zostaną skierowane na dobra o charakterze konsumcyjnym. Nad właściwym ustosunkowaniem tych dwóch wielkości, tj. pieniądza gotówkowego w obiegu i stojących do dyspozycji konsumenta dóbr, czuwają organy kierujące gospodarką kraju przy pomocy planu kasowego.

Wzrost sum na rachunkach, z których budżet państwa czerpie środki na swoje wydatki (rachunek Ministerstwa Finansów, rachunki specjalne) określa rozmiar uprawnień tego ostatniego w stosunku do zapasów. Sumy te wpłyną następnie na powiększenie emisji a zatem popytu na dobra konsumcyjne w części przeznaczonych na płace, emerytury itp. Część ich zostanie przeznaczona na zakup artykułów konsumcyjnych w drodze bezgotówkowej przez aparat administracyjny, wojsko, służbę bezpieczeństwa itd. w postaci kosztów rzeczowych. Reszta zostanie obrócona na pokrycie wydatków inwestycyjnych czyli na

zakup dóbr o charakterze środków produkcji, które również stanowią środki obrotowe dopóki leżą na składach przedsiębiorstw wyrabiających je.

Na koniec rachunki innych budżetów (ZUS, PZUW i inne) mówią komu i w jakich rozmiarach może przypaść reszta zapasów.

Przy rozpatrywaniu schematu należy w pierwszym rzędzie mieć na uwadze, że przy istniejących założeniach kolumny pierwsza i druga są sobie równe. Natomiast wartość kolumny pierwszej jest większa od kolumny trzeciej o wysokość środków własnych, umieszczonych w kolumnie drugiej. Jest to wynik istnienia zysku, o którym była mowa poprzednio. Środki własne powstać mogą bowiem tylko z zysku wygospodarowanego przez przedsiębiorstwo bezpośrednio, albo z zysku innych przedsiębiorstw, przekazanego za pośrednictwem rachunku wyrównawczego sum obrotowych.

Tak więc przy pomocy zestawienia w prostym schemacie bilansowym omawianych wielkości można sobie uświadomić rolę kredytu jako łącznika między istniejącymi zapasami (kolumna pierwsza) a istniejącymi w tym samym momencie środkami płatniczymi przy pomocy których owe zapasy mogą być zakupione.

Jak już powiedzieliśmy, na pozycje schematu można również patrzeć jako na zmiany (wzrosty lub spadki) uwidocznionych w nim wielkości. W tym przypadku, w zależności od zmian własnych środków obrotowych przedsiębiorstwa kształtują się zmiany w kredycie i w środkach płatniczych. Jeżeli środki własne przedsiębiorstwa maleją, względnie rosną wolniej niż zapasy, wtedy środki płatnicze muszą rosnać intensywniej niż te ostatnie. Tego rodzaju sytuacja w konsekwencji oznacza coraz mniejsze pokrycie towarowe środków płatniczych.

W warunkach przeciwnych, gdy środki własne przedsiębiorstwa rosną szybciej niż zapasy, mamy zwiększenie pokrycia towarowego środków płatniczych a co za tym idzie lepsze warunki akumulacji.

BANK PAŃSTWA ZSRR *)

V

ROZLICZENIA MIĘDZYODDZIAŁOWE

1 Na treść obrotów międzyoddziałowych składają się takie operacje jak przekazanie płatności odbiorcy dla zamiejscowego dostawcy, wypłata dostawcy z akredytywy wystawianej przez zamiejscowego odbiorcę, ściąganie środków ubezpieczeń społecznych, budżetu państwa, związków zawodowych, kas oszczędności, ludowych komisariatów łączności i komunikacji, rozliczenia oddziałów z Zarządem Banku w związku z regulowaniem stanu kas obrotowych oraz ściąganiem zysków Banku.

Organizacja i rachunkowość obrotów międzyoddziałowych ma duże znaczenie, gdyż od niej zależy nie tylko szybka i sprawna obsługa klienta i z tym związany jego stan finansowy, ale również możliwość ewentualnych nadużyć.

W obrotach międzyoddziałowych zawsze uczestniczą dwie placówki Banku. Pierwsza, która rozpoczyna operację, nazywa się umownie placówką „A”. Druga, która jej odpowiada, wykonując jej zlecenie, jest nazwana placówką „B”. Każdy z oddziałów w różnych wypadkach występuje w roli placówki A lub B. Każdy z nich ma swój numer umowny, który wraz z nazwą placówki winien zawsze figurować na wszystkich dokumentach związanych z obrotem międzyoddziałowym.

Obroty międzyoddziałowe mają miejsce dlatego, że jedna placówka Banku wypłaca lub też przyjmuje sumy za inną placówkę. Jeżeli wypłaty przewyższają wpływy wtedy dana placówka zużywa na ten cel własne środki, co się uzewewnętrznia na saldzie aktywnym obrotów międzyoddziałowych. I przeciwnie, przewaga wpływów nad wypłatami jest źródłem akumulacji środków przez daną placówkę, wyrażonej przewagą rachunku pasywnego nad rachunkiem aktywnym obrotów międzyoddziałowych.

Gdy w bilansie poszczególnego oddziału takie obroty w ostatecznym wyniku odbijają się na

aktywach lub pasywach, to w zbiorczym bilansie Banku Państwa tego rodzaju aktywa i pasywa powinny się wyrównać. Ze względu jednak na to, że zawsze znajdują się sumy zapisane jedynie przez pierwszą placówkę (sumy w drodze), aktywa i pasywa obrotów międzyoddziałowych nie są sobie równe. Zwykle przeważa strona bierna, stanowiąca sumy należące do jednostek gospodarczych ale będące w czasowej dyspozycji Banku.

System rozliczeń międzyoddziałowych może być różny. Był okres w praktyce Banku Państwa, kiedy stosowano rozrachunek scentralizowany. Polega on na tym, że oddziały wszystkie swe rozliczenia przenoszą na konto Zarządu Banku, który jest zawiadamiany jakie oddziały dokonują między sobą obrotu. Stroną dodatnią tego systemu jest możliwość wykorzystania maszyn, szybsza i staranniejsza odpowiedź placówek na reklamacje Zarządu niż na zapytania równorzędnego oddziału. Stroną ujemną polega na tym, że centrala jest przeładowana pracą, co przy dużej ilości placówek, znacznych odległościach, niedomaganiach poczty, sprawiało, że przy stosowaniu tego systemu obroty międzyoddziałowe nie zostały rozliczone na czas, za żaden rok stosowania tego systemu.

Przez pewien, krótki zresztą, okres czasu był stosowany system zdecentralizowany. Przy nim każdy oddział, po otrzymaniu potwierdzenia że oddział — korespondent otrzymał jego awiz kredytowy względnie debetowy, rozlicza sam swoje pierwotne zapisy. Zbliżenie rozliczenia z operacjami i z tym związane zainteresowanie oddziałów w dokładnym wykonywaniu zleceń korespondenta, rozłożenie pracy na znaczną ilość placówek stanowią plusy tego systemu. Niemożność jednak wykorzystania przy księgowaniu wydajności maszyn, rozproszenie nierozliczonych sum w terenie, były przyczyną, że ten system nie przyjął się również.

Obecnie stosowany system rozliczeń międzyoddziałowych, wykorzystuje cechy dodatnie oby-

*) Opracowane na podstawie książki: M. Bugusławskij, J. Grebień, A. Prosiolkow — *Operatiwnaja technika i uczoł w Gosbankie SSSR*, Moskwa 1946 r.

dwu wyżej wymienionych sposobów. Placówki rozliczają się w sposób zdecentralizowany. Zarząd natomiast kontroluje i pomaga przez prowadzenie kont indywidualnych na maszynach. Ten nowy system sprawił, że od r. 1933 Bank Państwa potrafił corocznie przeprowadzić całkowicie rozliczenia międzyoddziałowe.

Podstawowe znaczenie w tym względzie ma dokumentacja i obrót dokumentów, w stosunku do czego jest stosowana bardzo surowa dyscyplina.

Przy obrocie pocztowym awiz kredytowy i debetowy składa się z czterech egzemplarzy, zaś przy obrocie telegraficznym z trzech egzemplarzy. Oczywiście przeważają awizy kredytowe, które są wynikiem przewagi akceptacyjnej formy rozrachunku.

Technika rozliczania międzyoddziałowego jest następująca. Dla przykładu weźmy przekazanie sumy z oddziału do oddziału Banku. Po obciążeniu rachunku przekazodawcy, placówka „A” (rozpoczynająca rozliczenia) sporządza awiz kredytowy, to znaczy uznaje rachunek obrotów międzyoddziałowych. Sporządzający awiz wypisuje na czwartym egzemplarzu wyraźnie swoje nazwisko, by móc skontrolować kto jest winien ewentualnym niezgodnościom między poszczególnymi egzemplarzami. Następnie dwa pierwsze egzemplarze awizu przesyła się do placówki „B” (dokonującej wtórnego zapisu). Pod koniec dnia dwa ostatnie egzemplarze sortuje się.

Trzecie egzemplarze podzielone na debetowe i kredytowe, pakuje się w oddzielne banderole, na których zapisuje się numer ewidencyjny oddziału wysyłającego, datę i ilość kartek. Następnie w ustalonych terminach wysyła się je do Biura Zmechanizowanej Rachunkowości (BZR). Wielkie placówki wysyłają te egzemplarze codziennie, średnie raz na pięć dni, a małe raz na dziesięć dni. Do przesyłki trzecich egzemplarzy załącza się wykaz, którego kopia zostaje w placówce wysyłającej. W wykazie tym podaje się

- saldo końcowe, debetowe lub kredytowe pierwotnych obrotów międzyoddziałowych podane na poprzednim wykazie,
- obroty debetowe i kredytowe w okresie sprawozdawczym,
- saldo (debetowe lub kredytowe) na koniec okresu tzn. w dniu wysyłki wykazu wraz z egzemplarzami,
- obroty debetowe i kredytowe od początku roku.

Egzemplarze czwarte, jako kopie wystawionych awizów w danym dniu, umieszcza się według kolejności w kartotece (debetowej lub kredytowej) rachunku „pierwotne obroty międzyoddziałowe” (O. M. O.). Każda kartoteka jest podzielona na dwie części, z których w jednej znajdują się egzemplarze nierozliczone, a w drugiej rozliczone. Każda z części posiada przegrody ruchome, oddzielające dni robocze miesiąca. Na tym pierwotny zapis w placówce „A” kończy się.

Placówka „A” (zapisująca jako pierwsza) otrzyma potwierdzenie odbioru przez placówkę „B”, w formie zwrotu egzemplarza drugiego, zestawia go z przechowywaną u siebie kopią (egzemplarzem czwartym). W razie zgodności stawia się stempel „rozliczono” i datę oraz przekłada się obydwa egzemplarze (2 i 4) do części awizów rozliczonych. Placówka „A” czuwa nad punktualnym otrzymaniem potwierdzeń. W wypadku braku potwierdzenia po upływie podwójnego przebiegu pocztowego, powiększonego o pięć dni, wysyła reklamację. W celu kontroli przebiegu rozliczeń, dla każdej kartoteki rachunku „pierwotne O. M. O.” prowadzi „drabinkę” w której notuje ilość awizów wysłanych, ilość otrzymanych potwierdzeń oraz pozostałość awizów nierozliczonych.

Placówka „B” (dokonująca drugostronnego zapisu), otrzymawszy dwa pierwsze egzemplarze awizu, kontroluje je i zapisuje w specjalnym dzienniku.

Pierwszy egzemplarz jest podstawą zapisu tj. obciążenia rachunku „drugostronne obroty międzyoddziałowe” a uznania konta wskazanego na awizie klienta. W celu zmniejszenia zapisów na kontach indywidualnych można grupować przychodzące awizy klientów i księgować sumami ogólnymi. W tym wypadku należy sporządzić zbiorcze asygnaty. W końcu dnia po uzgodnieniu z dziennikiem składa się pierwsze egzemplarze otrzymanych awizów do kartoteki, podobnie jak czyniła placówka „A” z egzemplarzem czwartym.

W kartotece, która również składa się z dwu części, kredytowej i debetowej, układa się pierwsze egzemplarze według placówek „A” (przysyłających), w kolejności wzrastających numerów.

Egzemplarz drugi zwraca się placówce „A”, jako potwierdzenie odbioru.

Wykorzystanie egzemplarzy trzecich przez Biuro Zmechanizowanej Rachunkowości Centrali (B. Z. R.) wygląda następująco. Przede wszystkim Biuro sprawdza zgodność wykazu z nadesłanymi awizami. W razie niezgodności reklamuje w placówce „A”. Na podstawie każdego awizu sporządza kartkę przebitkową, która służy do mechanicznego sumowania zapisów na kontach indywidualnych placówki dokonującej pierwotnego (A) i drugostronnego (B) zapisu.

Konta indywidualne placówek „A” służą dla kontroli przysyłanych wykazów i sprawozdań miesięcznych a tym samym gwarantują dokładność pracy w BZR.

Konta indywidualne placówek „B”, oddzielnie debetowe i kredytowe, przysyła się im w celu rozliczenia z pierwszymi egzemplarzami, otrzymanymi z placówki „A”. Na takim koncie zwanym tabulagramem podaje się datę opracowania przez BZR, numer umowny placówki „B”, charakterystykę awiz podawaną przy pomocy umownych cyfr (np. awiz telegraficzny oznacza się cyfrą 3, pocztowy — 5), numer umowny placówki „A”, datę pierwotnego zapisu, numery odpowiednich awizów oraz sumy na jakie te awizy opiewały.

Rozliczenie placówki „B”, dokonującej drugostronnego zapisu, ma miejsce z chwilą otrzymania tabulagramu z Biura Zmechanizowanej Rachunkowości (BZR). Polega ono na odszukaniu w kartotece awizów nierozliczonych, które są wykazane w tabulagramie, na zapisaniu ich w specjalnym wykazie szachownicowym, przełożeniu ich do przegrody kartoteki awizów rozliczonych oraz na stwierdzeniu rozliczenia odpowiednim księgowaniem.

Wykaz szachownicowy, podobnie jak w oddziale „A” drabinka, służy dla notowania awizów przychodzących, ich rozliczenia oraz wykazania pozostałych awizów nierozliczonych lub nie dających się rozliczyć z wypisów przysłanych z centrali.

Dla ilustracji księgowania, jakie ma miejsce przy rozliczaniu w placówce „B”, weźmy przykład następujący: Tabulagram kredytowy, przysłany z BZR, opiewa na 35 awizów, na sumę 150 tys. rb., przy czym w kartotece debetowej nie znaleziono 3 awizów na sumę 31 tys. rb. W takim wypadku obciąża się specjalny dla tego ce-

lu rachunek „rozrachunki z zarządem w zakresie drugostronnych OMO” całą sumą 150 tys. rb. Między tym kontem a tabulagramem nie powinno być żadnych niezgodności. Następnie kredytuje się rachunek „drugostronne OMO” sumą rozliczoną, czyli w danym wypadku 119 tys. rb., a sumą nierozliczoną, tj. 31 tys. rb., kredytuje się rachunek „sumy nie dające się rozliczyć według zapisów zarządu”.

W wypadku tabulagramu debetowego obciąża się sumami rozliczonymi rachunek „drugostronne OMO” a sumami niezgodnymi z kartoteką i tabulagramem rachunek „sumy nie dające się rozliczyć według wypisów zarządu” natomiast całą sumą tabulagramu kredytuje się rachunek „rozrachunki z zarządem w zakresie drugostronnych OMO”.

Po wyjaśnieniu niezgodności, albo placówka „A” przyśle duplikat awizu brakującego w kartotece albo okaże się że BZR włączył błędnie awiz do tabulagramu. W pierwszym wypadku placówka „B” dokonuje zapisu, jakby otrzymała awiz oryginalny i rozlicza go już bez tabulagramu z konta „sumy nie dające się rozliczyć z wypisów zarządu”. W wypadku drugim rozliczenie następuje na podstawie prostującego tabulagramu.

Dla konta sum nie dających się rozliczyć prowadzi się specjalny dziennik, gdzie notuje się wszystkie szczegóły dotyczące trudności rozliczenia oraz datę końcowego rozliczenia lub stornowania.

Rozległy obszar ZSRR i z nim związana duża ilość placówek Banku jak również warunki pocztowo-telegraficzne sprawiają, że całkowite rozliczenie obrotów międzyoddziałowych za rok ubiegły trwa około 2 miesięcy.

Aby rozdzielić obroty roku ubiegłego od obrotów nowego okresu wprowadza się nowe konta aktywno-pasywne, na które przenosi się mechanicznie wykazy obrotów z kont roku bieżącego. W ten sposób obroty międzyoddziałowe nowego roku zaczynają się od zera. W pierwszych miesiącach placówki „B” dokonujące drugostronnych zapisów muszą zwracać uwagę na datę awizów przysyłanych przez placówki „A” i odpowiednio dokonywać zapisu na kontach starego lub nowego roku. Podobnie muszą zwracać uwagę na tabulagramy, które BZR przysyła oddzielnie dla obydwóch lat.

Ukończenie rozliczeń z obrotów międzyoddziałowych następuje wtedy gdy rachunki przeznaczone na „drugostronne OMO“ i „sumy nie dające się rozliczyć“, nie wykazują w oddziałach Banku żadnych pozostałości, natomiast pozostałości na dwu pozostałych rachunkach, a mianowicie „pierwotne OMO za rok ubiegły“ oraz „rozliczenia z zarządem z drugostronnych OMO za rok ubiegły“, przekazane do Centralnej Księgowości, są sobie równe.

2 W miejscowościach, jak Moskwa i Leningrad, gdzie znajduje się kilka oddziałów miejskich Banku Państwa, oddziały specbanków i kasy oszczędności, rozliczeń między tymi placówkami dokonuje się za pośrednictwem Izby Rozrachunkowej, zorganizowanej przy kantorze Banku Państwa.

Stosowanie kompensaty wzajemnych rozliczeń przez uczestników Izby Rozrachunkowej oraz uproszczenia wynikające ze wzajemnego kontaktu przedstawicieli placówek banków przyczyniają się do znacznego przyspieszenia wzajemnych rozliczeń.

W rozliczeniach, dokonywanych przy pomocy Izby Rozrachunkowej przeważają zlecenia kredytowe, oznaczające przelew wpłat dokonanych w oddziale (banku) składającym na dobro klientów w oddziale (banku) przyjmującym owę zlecenia. Zlecenia debetowe, tj. zlecenia obciążenia rachunku klientów banku, otrzymującego takie zlecenia, są rzadsze. Żądania lub zlecenia zapłaty, kierowane przez Izbę Rozrachunkową, sporządza klient na specjalnych blankietach.

Każdy przedstawiciel instytucji kredytowej, uczestniczącej w Izbie Rozrachunkowej, prowadzi arkusz rozrachunkowy, na który wnosi należności i zobowiązania swej instytucji, w stosunku do innych miejscowych instytucji kredytowych. Należności są wynikiem kredytowania jego klientów i obciążenia rachunku obrotów między instytucjami kredytowymi tego samego miasta a zobowiązania wynikły z zapisów przeciwnych.

Następnie, w czasie funkcjonowania Izby, uzupełnia swój arkusz na podstawie przyjętych dokumentów od przedstawicieli innych instytucji kredytowych uczestniczących w Izbie. Po zsumowaniu stron arkusza „winien“ i „ma“ otrzymuje końcowy wynik, określający zobowiązanie lub należność w stosunku do Izby Rozrachunkowej, reprezentującej wszystkich pozostałych uczestników rozliczenia.

Po zamknięciu arkuszy rozrachunkowych wszystkich uczestników Izby, sporządza się ogólny wynik likwidacji rozliczenia, w którym wykazuje się który uczestnik i jaką sumę ma dopłacić, a który i jak dużo ma otrzymać. Na podstawie tego zestawienia kantor Banku Państwa, przy którym jest zorganizowana Izba Rozrachunkowa, dokonuje odpowiednich zapisów.

W rezultacie tych zapisów konto obrotów między instytucjami kredytowymi jednego miasta bilansuje się, gdyż zobowiązania uczestników Izby równe są ich należnościom. Zobowiązania końcowe oddziałów Banku Państwa obciążają rachunek obrotów międzyoddziałowych, a należności idą na dobro tego rachunku. Natomiast zobowiązania i należności oddziałów innych banków (jak Torgbank, Prombank) zapisuje się w ciężar lub na dobro rachunków tych banków, znajdujących się w kantorze Banku Państwa.

3 Obsługa bankowa rejonu, w którym brak warunków dla otwarcia oddziału Banku, ma miejsce w rejonowych kasach rozrachunkowych. Kasy te są otwierane, kierowane i kontrolowane za pozwoleniem Zarządu Banku, przez najbliższy oddział Banku. Działalność ich ogranicza się do operacji pasywnych, jak przyjmowanie utargu, przyjmowanie wpłat za faktury przysyłane do inkasa przez placówkę patronującą. Rejonowe kasy rozrachunkowe prowadzą całkowicie obsługę kasową rad wiejskich oraz przyjmują wpływy na rzecz budżetów terenowych wyższego rzędu, przysyłając je codziennie do placówki patronującej.

ARTYKUŁ SZKOLENIOWY

STRUKTURA WEWNĘTRZNA ODDZIAŁÓW NBP *)

Oddziały są operacyjnymi organami Zarządu Banku t. zn. wykonują one zadania Banku poprzez bezpośrednią obsługę klientów przy zaopatrywaniu życia gospodarczego w środki pieniężne, poprzez prowadzenie rachunków osobowych, udzielanie kredytu, kontrolę finansową przedsiębiorstw itp. Różnorodność czynności spełnianych przez każdy oddział wymaga zastosowania odpowiedniego podziału pracy, stworzenia komórek, które by — zajmując się czynnościami jednorodnymi — umożliwiały podniesienie wydajności pracy. Im więcej zaś komórek istnieje w jakimś przedsiębiorstwie lub w jakiejś instytucji, tym bardziej wnikliwej organizacji wymaga wewnętrzna struktura, czyli budowa komórek danej instytucji, podział czynności pomiędzy nimi oraz hierarchia służbowa poszczególnych komórek.

Kierownictwo oddziału.

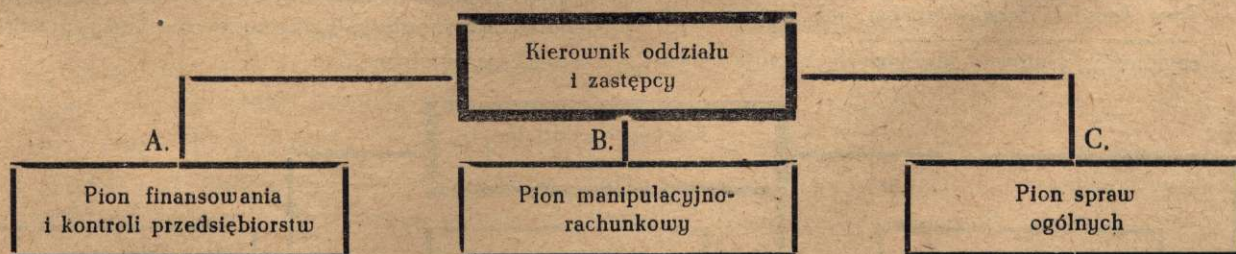
Oddziałem kieruje wyznaczony przez Zarząd Banku — kierownik (lub dyrektor), posiadający ewentualnie

jednego, dwóch lub trzech zastępców, w zależności od wielkości oddziału.

Zgodnie z socjalistyczną zasadą jednoosobowego kierownictwa, kierownik (dyrektor) oddziału ponosi odpowiedzialność za organizację pracy w oddziale i właściwe wykonywanie przez oddział wszystkich czynności. W związku z tym kierownik (dyrektor) oddziału sam ustala zakres kompetencji i obowiązków pomagających mu zastępców. Zastępcy zaś kierownika (dyrektora) i kierownicy wewnętrznych komórek organizacyjnych w oddziale oraz wszyscy pracownicy odpowiadają za zgodne z przepisami wykonanie zleconych im spraw.

Typowe komórki organizacyjne w oddziale.

Jednolitemu kierownictwu podlegają, istniejące zasadniczo w każdym oddziale, trzy grupy typowych wewnętrznych komórek organizacyjnych, czyli trzy piony w stosunku do nadrzędnego kierownictwa, jak wskazuje następujący rysunek:

Pion (A) finansowania i kontroli przedsiębiorstw, zależnie od ilości i wielkości przedsiębiorstw podlegających finansowaniu i kontroli ze strony danego oddziału posiada albo *jedną tylko komórkę* finansowania i kontroli, albo *kilka komórek* finansowania i kontroli o *branżowym zakresie działania*, (tj. kredytujących i kontrolujących tylko przedsiębiorstwa określonej lub określonych branż), albo też oprócz komórki finansowania i kontroli posiada specjalną *komórkę dla przeprowadzania ilustracji* w przedsiębiorstwach.

Pion (B) manipulacyjno-rachunkowy posiada:

- *Komórkę kasową*, prowadzącą skarbiec, sortownię, kasy w oddziale oraz kasy poza lokalem oddziału, mianowicie:
- „Kasy A“, obsługujące wydziały finansowe prezydentów powiatowych i miejskich rad narodowych,
- „Kasy B“, obsługujące oddziały (klientów) Banku Inwestycyjnego;
- „Kasy C“, obsługujące oddziały (klientów) Banku Rolnego.
- *Komórkę rozliczeń fakturowych*, przeprowadzającą rozliczenia pomiędzy uświadczonymi dostawcami i odbiorcami towarów lub usług, przy pomocy inkasa faktur według zasad ustalonych uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 20 maja 1947 r. Ponadto komórka ta przeprowadza inkaso innych dokumentów (np.

*) Artykuł niniejszy nie dotyczy struktury oddziałów wojewódzkich NBP, jako zagadnienia specjalnego, w chwili pisanja artykułu jeszcze nie skryształizowanego.

weksli) podanych przez posiadaczy rachunków w Narodowym Banku Polskim.

- Komórkę rachunków osobowych, prowadzącą rachunki osobowe klientów oddziału oraz zestawiającą całość obrotów rozrachunkowych i kasowych oddziału. W większości oddziałów komórka ta sporządza również operacyjny raport dzienny dla Centralnej Księgowości, organu wykonawczego Zarządu Banku w Warszawie.
- Komórkę kontroli wewnętrznej, przeprowadzającą kontrolę czynności komórek manipulacyjno-rachunkowych i ewentualnie innych komórek oddziału, stosownie do poleceń kierownictwa oddziału. Komórka ta w niektórych oddziałach sporządza operacyjny raport dzienny dla Centralnej Księgowości (patrz ustęp poprzedni).
- Komórkę planowania kasowego, istniejącą tylko wtedy, jeżeli rozmiary operacji w oddziale uzasadniają powołanie specjalnej komórki dla spraw planowania kasowego. W przeciwnym przypadku techniczne czynności planowania kasowego załatwia zwykle komórka rachunków osobowych, analizą zaś i sprawozdawczością zajmuje się komórka (lub jedna z komórek) finansowania i kontroli przedsiębiorstw (w pionie A).
- Inne komórki manipulacyjne, jak komórka dla czynności walutowo-dewizowych, komórka czyn-

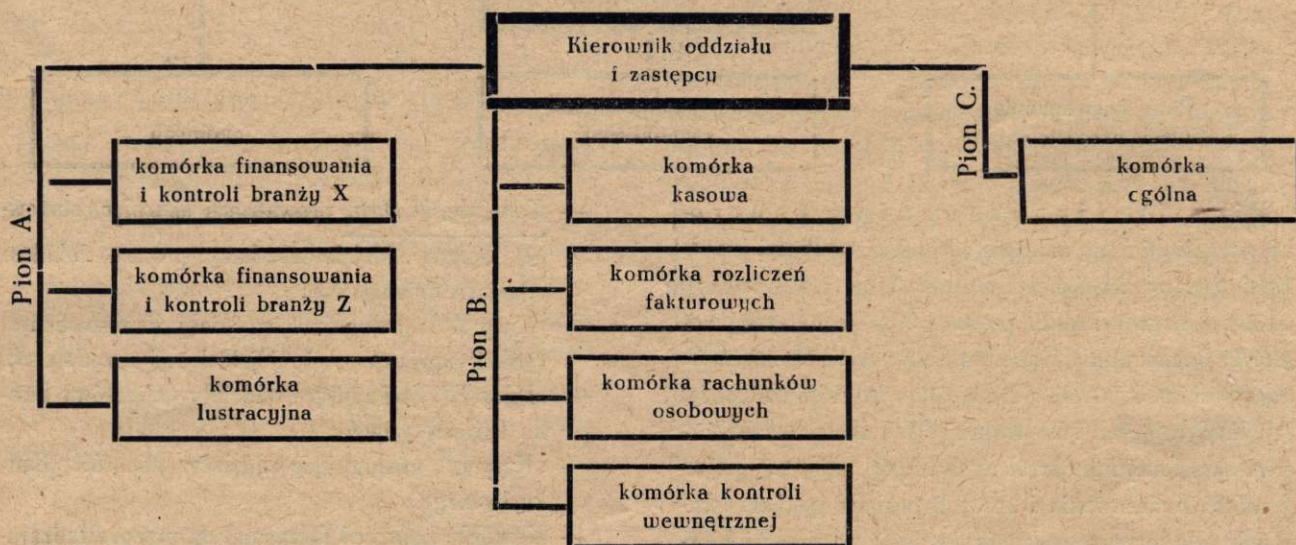
ności komisowych i papierów wartościowych, komórka akredytyw, istnieją w tym pionie tylko w niektórych oddziałach, gdzie dane czynności występują w większym zakresie. W większości oddziałów czynności te przydziela się dodatkowo komórkom poprzednio wymienionym, zależnie od lokalnych warunków.

W pionie (C) spraw ogólnych istnieje zasadniczo tylko jedna, t. zw. *komórka ogólna*, grupująca wszystkie sprawy personalne oddziału, akcję socjalną, sprawy administracyjno-gospodarcze, kancelarię, archiwum itp. sprawy, nie związane bezpośrednio z operacyjną działalnością oddziału.

Wszystkie opisane typowe komórki w poszczególnych pionach oraz komórki różnych pionów są w zasadzie podporządkowane bezpośrednio kierownictwu oddziału. W związku z tym jedna komórka nie może wydawać drugiej żadnych poleceń, poza wynikającymi z powiązań funkcjonalnych. Kompetencje poszczególnych komórek wynikają z przydzielonego im przepisami zakresu czynności. Jasno określony podział czynności wyklucza wszelkie spory kompetencyjne.

Władzą nadrzędną dla poszczególnych komórek jest kierownictwo oddziału. Każdą zaś komórką kieruje wyznaczony kierownik komórki.

W ujęciu graficznym układ opisanych komórek, brak hierarchicznej zależności pomiędzy nimi oraz ogólne podporządkowanie jednolitemu kierownictwu, przedstawia się następująco:

Struktura komórek i schemat organizacyjny oddziału.

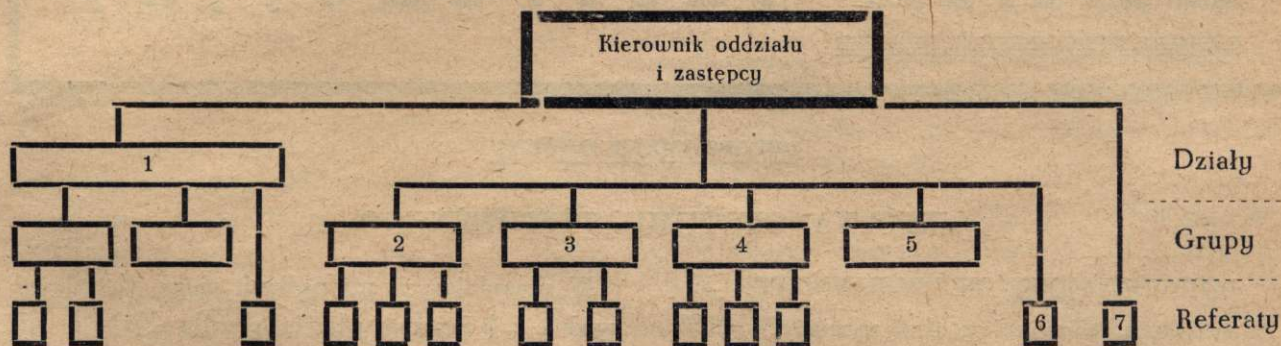
Zależnie od rozmiarów i wagi czynności załatwianych w poszczególnych komórkach organizacyjnych dzieli się one na „działy”, „grupy” i „referaty”, przy

czym zasadniczo komórki wyższego rzędu — „działy”, posiadają „grupy” i „referaty”, zaś „grupy” posiadają tylko „referaty”. W wyjątkowych okolicznościach, uzasadnionych specjalnymi względami organizacyjnymi, mogą być pominięte komórki pośrednie (np. „dział” może nie posiadać „grup”, tylko „referaty”).

Kierownicy „grup“ danego „działu“ są podporządkowani kierownikowi „działu“, kierownicy „referatów“ — kierownikom właściwych „grup“.

Komórki wyższego rzędu, jak „działy“ i „grupy“ tworzy się zasadniczo tylko w miarę istotnych potrzeb

(rozmiary i ciężar gatunkowy czynności załatwianych w danej komórce) i tylko w oddziałach większych. W związku z tym przykładowy schemat organizacyjny oddziału średniej wielkości wygląda następująco:

Nazwy komórek organizacyjnych podległych bezpośrednio kierownictwu oddziału:

1. Dział finansowania i kontroli przedsiębiorstw.	4. Grupa rachunków osobowych.
2. Grupa kasowa.	5. Grupa kontroli wewnętrznej.
3. Grupa rozliczeń fakturowych.	6. Referat czynności walutowych i depozytowych.
	7. Referat ogólny.

Kategorie oddziałów i etaty osobowe.

Wszystkie oddziały zależnie od ilości czynności i zakresu działania (patrz artykuł p. t. „Struktura NBP na tle jego zadań“ Wiadomości NBP nr 11) są podzielone na 6 kategorii. Kategorie są to więc grupy oddziałów o podobnym zakresie i rozmiarach operacji.

Podział na kategorie ułatwia dokonywanie obliczeń i porównywanie wyników wydajności pracy poszczególnych grup oddziałów. Poza tym jednak podział ten ma specjalne znaczenie przy budowie schematów organizacyjnych oddziałów. W zależności bowiem od kategorii danego oddziału i w oparciu o szczegółową analizę rozmiarów jego operacji, Departament Ogólny — Wydział Organizacyjny ustala i l o ś ć e t a t ó w osobowych, czyli jednostkowych stanowisk pracy w oddziale oraz w i e l k o ś ć (dział, czy grupa lub referat) poszczególnych typowych k o m ó r e k organizacyjnych.

Żaden więc oddział nie posiada sztywnego schematu organizacyjnego. Schemat zmienia się stosownie do zwiększonych lub zmniejszonych operacji oddziału, co nie dopuszcza do przerostów administracyjnych.

Jedność rozkazodawstwa.

Działalność oddziału opiera się o zarządzenia wydawane przez Zarząd Banku lub organa wykonawcze Zarządu, nadrzędne — w ramach udzielonych im przez Zarząd kompetencji — w stosunku do poszczególnych

oddziałów. Istnieje więc jedność rozkazodawstwa, wyrażająca się tym, że zarządzenia dla jednostek (lub komórek) organizacyjnych niższego rzędu mogą wydawać tylko jednostki (lub komórki) wyższego rzędu i tylko w ramach kompetencji udzielonych im przez Zarząd Banku.

Jedność rozkazodawstwa nie hamuje inicjatywy wszystkich pracowników, włącznie z kierownictwem oddziału, w kierunku usprawnienia organizacji pracy w oddziale i sposobu załatwiania poszczególnych czynności. Każdy bowiem pracownik ma prawo i obowiązek brać czynny udział w organizowanych w oddziale naradach pracy, zabierać głos we wszystkich omawianych zagadnieniach, występować z wnioskami o zmianę niewłaściwych form organizacyjnych i metod pracy lub o doskonalsze wykonanie zadań oddziału oraz nadzorować wykonanie powziętych na naradzie uchwał.

Demokratycznie pojęta jedność rozkazodawstwa jest więc świadomym przyjęciem przez pracowników oddziału określonej przepisami organizacji, porządku, odpowiedzialności i dyscypliny.

Uwaga końcowa: Czynności poszczególnych komórek organizacyjnych w oddziale i operacyjne powiązania komórek w pionach oraz pomiędzy pionami, zostaną przedstawione w dalszych artykułach przy omawianiu techniki operacyjnej i rachunkowej Narodowego Banku Polskiego.

S. S.

DZIAŁ i n s t r u k c y j n y

DEPARTAMENT OGÓLNY

ZMIANA SYSTEMU PIENIĘŻNEGO

DOTYCHCZASOWE BILETY BANKOWE.

W związku z zakończeniem akcji wymiany w dniu 8 listopada 1950 r. napływają z oddziałów pytania, czy przedkładane po tym terminie do wymiany dotychczasowe bilety bankowe podlegają konfiskacie przez oddział. W związku z tym wyjaśnia się, że biletów takich nie należy konfiskować, ani też kasować, lecz zwracać zainteresowanym w stanie nienaruszonym.

Nie należy również przyjmować żadnych podań w sprawie dodatkowej wymiany. Zainteresowane osoby mogą ewentualnie zwracać się pisemnie bezpośrednio do Departamentu Bankowego Ministerstwa Finansów.

B. G.

KOSZTY WYMIANY.

Wynagrodzenie pracowników innych instytucji, przedsiębiorstw itp. za ich udział w akcji wymiany należy do właściwego pracodawcy.

Podobnie inne koszty poniesione przez obce instytucje, urzędy, przedsiębiorstwa itp. w związku z świadczeniem usług Narodowemu Bankowi Polskiemu w akcji wymiany (np. postawienie do dyspozycji samochodów, ochrony transportów itp.) obciążają na razie te instytucje, urzędy itp.

Oddziały nie mogą honorować chwilowo żadnych rachunków z tego tytułu. Sprawa refundacji kosztów zostanie załatwiona odrębnym zarządzeniem, przy czym refundacja będzie miała charakter centralny.

B. G.

OBRÓT BEZGOTÓWKOWY.

Pogotowie kasowe.

Zgodnie z zarządzeniem prezesa NBP z dnia 1 listopada 1950 r. nr 5 oddziały powinny utrzymywać w odniesieniu do kontrolowanych przez siebie uczestników obrotu bezgotówkowego granice pogotowia kasowego w wysokości ustalonej w dawnej walucie, przeliczonej w stosunku 100 : 1. Tak np. pogotowie kasowe w wysokości dawnych złotych 100.000 wynosi obecnie złotych 1.000.

W uzasadnionych przypadkach mogą oddziały — zgodnie z § 5 rozporządzenia ministra skarbu z dnia 6. 8. 1949 r., w sprawie wykonania ustawy z 11. 7. 1949 r., o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym — podwyższać tę granicę (zł 1.000.—) na umotywowany wniosek uczestnika obrotu bezgotówkowego i za zgodą centrali Banku, przy czym zaznacza się, że mogą to być jedynie przypadki wyjątkowe.

Jakkolwiek kwoty określone normami prawnymi (Art. 9 pkt. 1, ustawy z dnia 28. 10. 1950 r., o zmianie systemu pieniężnego — Dz. U. R. P. 50/50 poz. 459) ulegają przeliczeniu w stosunku 100 : 3, to jednak w odniesieniu do pogotowia kasowego Narodowy Bank Polski ma z mocy ustawy prawo do obniżenia go. Relacja zatem, 100 : 1 równa się obniżeniu przez NBP górnej granicy pogotowia kasowego do 1/3 dawnej wysokości.

Górna granica drobnych wypłat gotówkowych.

Górna granica drobnych wypłat gotówkowych wynosi obecnie złotych 900.— (dawnych złotych 30.000 w relacji 100 : 3).

Tego rodzaju relacja wynika z przepisów o przeliczaniu kwot, określonych normami prawnymi w stosunku 100 : 3 i jest konsekwencją analogicznej relacji cen w nowym pieniądzu.

B. G.

Przekazy bankowe.

Przekazy bankowe wystawione w starej walucie, a nie zrealizowane do dnia 28. 10. 1950 r., podlegają przy ich realizacji po tym terminie przeliczeniu w sposób następujący:

- a) przy realizacji w drodze bezgotówkowej (zapisanie równowartości na rachunek bankowy) na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej w stosunku 100 : 3;
- b) przy realizacji gotówkowej w stosunku 100 : 1;

- c) przy realizacji bezgotówkowej na rachunek jednostki podpadającej pod punkt 4 b zarządzenia prezesa nr 5 musi być przeprowadzona dodatkowa korektura salda: saldo per 28. 10. + kwota przekazu bankowego i od ogólnej kwoty zastosowana gradacja.

B. G.

Przeliczanie sald rachunków osobowych.

Salda rachunków osobowych na dzień 28. 10. 1950 r., powinny być przez oddziały przeliczone zgodnie z zarządzeniem prezesa NBP nr 5 z dnia 28. 10. 1950 r. część III, pkt. 4.

Salda rachunków jednostek podpadających pod pkt. 4 a powinny być przerachowane w stosunku 100 : 3 bez względu na wysokość salda.

Salda pozostałych posiadaczy rachunków (p. 4 b) podlegały przeliczeniu z gradacją w sposób następujący:

- a) w relacji 100 : 3 (33 1/3 : 1) — do sumy dotychczasowych złotych 100.000,

$$\text{np. } 90.000 = \frac{90.000 \times 3}{100} = 2.700;$$

- b) salda ponad złotych 100.000 do złotych 500.000 dotychczasowych — w stosunku 100 : 3 (33 1/3 : 1) za pierwsze złotych 100.000, a za pozostałą kwotę w relacji 100 : 2 (50 : 1), tak np. 450.000

$$= \frac{100.000 \times 3}{100} + \frac{350.000 \cdot 2}{100} \\ = 3.000 + 7.000 = 10.000;$$

- c) salda ponad złotych 500.000 do złotych 1.000.000 dotychczasowych — w relacji następującej: za pierwsze złotych 500.000 — jak w p. b, a za nadwyżkę w stosunku 100 : 1,333..... (75 : 1), np. 800.000 =

$$\frac{100.000 \times 3}{100} + \frac{400.000 \cdot 2}{100} + \frac{300.000 \times 4}{300} \\ = 3.000 + 8.000 + 4.000 = 15.000;$$

- d) salda powyżej dotychczasowych złotych 1.000.000 — jak w p. c, za pierwsze złotych 1.000.000, a za nadwyżkę w relacji 100 : 1, np. 3.000.000 =

$$\frac{100.000 \times 3}{100} + \frac{400.000 \times 2}{100} + \frac{500.000 \times 4}{300} \\ + \frac{2.000.000}{100} = 3.000 + 8.000 + 6.666 \text{ 67} \\ + 20.000 = 37.666 \text{ 67}.$$

W przypadkach, gdy oddział miał wątpliwość, czy posiadacza rachunku należy zakwalifikować do przeli-

czenia według p. 4 a, czy też 4 b — na polecenie Departamentu Ogólnego stosowano przeliczenie z gradacją (mniej korzystne — według p. 4 b).

W związku z dokonaniem przez oddziały przeliczeń sald napływają od niektórych posiadaczy rachunków reklamacje.

Reklamacje te mają dwojaki charakter: dotyczą błędów rachunkowych lub też odnoszą się do rzekomo wadliwego przeliczenia według p. 4 b (z gradacją) zamiast p. 4 a (bez gradacji).

Prostowanie przeliczeń sald przez oddziały we własnym zakresie może mieć miejsce jedynie w przypadkach *oczywistych i bezspornych całkowicie* omyłek (błąd rachunkowy lub błędna kwalifikacja posiadacza rachunku przy braku jakichkolwiek wątpliwości co do jego charakteru).

Niemożliwe jest natomiast korygowanie przez oddziały we własnym zakresie przeliczeń sald na skutek reklamacji posiadaczy rachunków, idących w kierunku zastosowania relacji 100 : 3 zamiast gradacji, nawet jeśli są one odpowiednio zaświadczone, gdy oddział posiada wątpliwości, czy dany posiadacz rachunku jest instytucją, czy też stowarzyszeniem.

Tego rodzaju reklamacje powinni zainteresowani posiadacze rachunków kierować bezpośrednio do Departamentu Bankowego Ministerstwa Finansów.

W odpowiednim czasie — po uzgodnieniu całości zagadnienia z Ministerstwem Finansów — zostaną wydane zarządzenia regulujące w sposób jednolity i wyczerpujący kwestię ewentualnej korektury przeliczeń sald.

W przypadku pierwszym, tj., gdy oddział ma prawo skorygowania salda we własnym zakresie, księgowanie przedstawia się następująco:

- oddział przeliczył np. saldo klienta w wysokości zł 75.000 na zł 750 zamiast na zł 2.250. — wobec czego klient posiada na rachunku (wskutek błędnej relacji) o zł 1.500. — mniej; rachunek należy uznać kwotą zł 1.500. — w ciężar s/konta 1021 (Różne rozliczenia);
- gdy rachunek klienta przeliczono za wysoko (np. błąd rachunkowy), należy rachunek ten o bciążyć, a uznać s/konto 1021.

W obu przypadkach należy sporządzić załącznik do raportu dziennego na form. 10111 lub 10111/I.

B. G.

Wpłaty wieczorowe.

Wpłaty wieczorowe utargów zakładów handlowych i usługowych zawierają również drobne ilości pomie-

szanego bilonu, co znacznie utrudnia pracę w sortowniach nad przeliczaniem tych wpłat.

Z drugiej strony poszczególne sklepy uspołecznione wymieniają w oddziałach, w godzinach przedpołudniowych, bilety bankowe na bilon potrzebny do wydawania reszty.

W celu usprawnienia pracy zarówno oddziałów jak i zakładów handlowych wskazane jest, aby wpłaty wieczorowe obejmowały wszystkie bilety bankowe, pochodzące z utargów, bilon zaś tylko w pełnych torebkach lub rulonach.

B. G.

Wypłata wyrównania poborów.

Instrukcja Rady Ministrów z dnia 28. 10. 1950 r., w sprawie wypłat w nowym pieniądzu wynagrodzeń za pracę przewidywała wypłatę wyrównania wynagrodzeń w terminie do 4 listopada 1950 — chroniąc pracowników przed skutkami wymiany (dotyczy wynagrodzeń płatnych 2 listopada lub później).

W związku z tym, że nie wszystkie przedsiębiorstwa zastosowały się do tego terminu, wyjaśnia się, że przekroczenie tego terminu pociąga za sobą odpowiedzialność przedsiębiorstwa wobec jego władz nadrzędnych, nie pozbawia natomiast zainteresowanych pracowników prawa do otrzymania wyrównania.

B. G.

* * *

DEPARTAMENT KREDYTOWY

DEKADOWE WYKAZY STANU ZADŁUŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW KONTROLOWANYCH I SALD KREDYTOWYCH RACHUNKÓW OSOBOWYCH

Bardzo ważnym wycinkiem sprawozdawczości oddziałów i zasadniczym ogniwiem kontroli wykonania planu kredytowego są dekadowe wykazy stanu zadłużenia przedsiębiorstw kontrolowanych przez NBP.

Ponieważ w dotychczasowej praktyce zauważono, że oddziały niejednokrotnie nie zdają sobie sprawy z ważności i znaczenia dekadowej sprawozdawczości podaje się w niniejszej notatce wyjaśnienie techniki opracowań dekadowych na szczeblu centrali, ich praktyczne znaczenie, oraz podkreślenie zasadniczych błędów w opracowaniach oddziałów.

Stosownie do przepisów okólnika Nr 2/K z dnia 7. 1. 1950 r., oddziały powinny sporządzać dekadowe wykazy i wysyłać je do Wydziału Planowania Departamentu Kredytowego w dniu dekady, lub najdalej następnego dnia po dekadzie sprawozdawczej. Termin ten jest może zbyt krótki, szczególnie dla oddziałów większych, posiadających dużą ilość przedsiębiorstw, jednak przedłużenie go jest niemożliwe z uwagi na aktualność cyfr dla prowadzenia kontroli wykonania planu kredytowego. Kontrola planu jest bowiem wówczas realna, jeśli stwarza możliwości natychmiastowej ingerencji.

Cyfry z otrzymanego przez centralę wykazu są natychmiast opracowywane statystycznie, to jest przenoszone na przygotowane z góry arkusze zbiorcze. Należy podkreślić, że w pierwszym etapie prac w dziale statystyki Departamentu Kredytowego, nie można, wo-

bec braku czasu, przeprowadzać cyfrowego sprawdzania wykazów.

Departament wychodzi tutaj z założenia niedopuszczalności omyłek rachunkowych na szczeblu oddziału NBP. W świetle powyższego można zdać sobie sprawę, jakie trudności czynią przypadkowe omyłki rachunkowe oddziałów, które trzeba to przyznać z całą otwartością zdarzają się często. Błędy rachunkowe w wykazach wymagają skontrolowania całego wykazu zbiorczego z poszczególnymi wykazami oddziałów, wyszukania błędu w szczegółowym wykazie i sprawdzenia cyfr i sum oraz ich zbilansowania.

Opracowanie arkuszy roboczych w centrali trwa zwykle 3 lub 4 dni, po czym arkusze zostają podsumowane oraz uzgodnione i w końcu następuje opracowanie zbiorczego wykazu w formie książeczki dekadowej, którą z kolei otrzymują do dalszych opracowań Wydziały Finansowania Departamentu Kredytowego i wcielkowo centralne władze państwowe (ministerstwa).

Z uwagi na to, że możliwość późniejszej korekty istnieje tylko w tych pierwszych 3 lub 4 dniach po dekadzie, późniejsze sprostowania nadsyłane przez oddziały nie mogą już być uwzględnione i w ten sposób wykaz zbiorczy może zawierać dane niezgodne z istotnym stanem kredytów lub rachunków. Taki stan dekadówki pociąga za sobą z kolei błędne wnioski przy kontroli planu kredytowego, analizach obli-

wego i rachunków oraz wprowadza w błąd władze centralne (ministerstwa), co może spowodować niepożądane konsekwencje.

Jeszcze raz więc należy podkreślić, jak ważne znaczenie ma bezbłędne opracowanie przez oddziały wykazów dekadowych.

Zasadnicze błędy i omyłki, jakie najczęściej zdarzają się w dekadowych wykazach dałyby się uszeregować następująco:

1. błędy maszynowe;
2. błędy rachunkowe;
3. stosowanie niewłaściwej nomenklatury przedsiębiorstwa;
4. nieoznaczanie pionów gospodarczych przedsiębiorstw;
5. podawanie danych niezgodnych ze stanem kredytów lub rachunków.

Ad. 1. Jak wynika z praktyki Departamentu Kredytowego błędy maszynowe zajmują pierwsze miejsce w wykazach, toteż należałoby się zastanowić, czy konieczne jest pisanie wykazów z brudnopisu na maszynie. Ostatnio został nagrodzony projekt racjonalizatorski jednego z pracowników centrali, proponujący aby wykazy pisać ręcznie, natomiast nazwy przedsiębiorstw i branż maszynowo, pod kalkę na kilka dekad. W ten sposób oddział oszczędzi czas na kontrolowanie maszynopisów, a w wykazie pisanym ręcznie łatwiej uniknąć omyłek. Nie ulega wątpliwości, że tak w jednym, jak i drugim przypadku istotne jest dokładne sprawdzenie wykazu po sporządzeniu, to znaczy przeczytanie go przez 2 osoby.

Ad. 2. Najczęstszym zjawiskiem są błędy w sumowaniu, inne polegają na niewypisaniu do rubryki „razem” sumy szczegółowej lub na odwrót, wpisanie sumy do innej rubryki itp.

Ad. 3. Ważne znaczenie ma stosowanie właściwych nazw przedsiębiorstw, które podaje się każdorazowo do wiadomości oddziałom drogą okólników, lub listów okrężnych.

Ostatni aktualny spis zawiera okólnik 42 K z dnia 8. 6. 1950 r. Niektóre oddziały mimo tak uproszczonego trybu postępowania, nie stosują nomenklatury podanej w okólniku a dowolnie podają nazwy branż i przedsiębiorstw przez siebie kontrolowanych.

Ad. 4. Niektóre przedsiębiorstwa jak np. Centrala Tekstylna, Monopole Państwowe itd. obejmują różne grupy gospodarcze. Grupy te czy piony gospodarcze są szczegółowo oznaczone we wspomnianym okólniku 42 K/50. Podział ma ważne znaczenie z uwagi na konieczność kontroli poszczególnych pionów gospodarczych.

Ad. 5. Dużą wagę ma rodzaj uchybień oddziałów polegający na podawaniu danych niezgodnych z istotnym stanem kredytów lub rachunków. Jak już wyżej podkreślono, fałszywe dane przynoszą szkody nie dające się naprawić, gdyż przy ograniczonej możliwości korekty, redukującej się tylko do pierwszych dni po dekadzie, powodują błędność wykazu zbiorczego, będącego podstawą kontroli planu i analizy obliża i rachunków w skali ogólnokrajowej.

Specjalną grupę błędów stanowią niezgodności stanu kredytów lub rachunków z danymi zawartymi w raportach dziennych dla Centralnej Księgowości. W związku z tym należy podkreślić, że dekadowy wykaz zbiorczy jest każdorazowo uzgadniany z bilansem dekadowym NBP, podawanie więc różnorodnych danych jest poważnym uchybieniem ze strony oddziałów.

Inne jeszcze błędy, rzadziej spotykane, wynikają z nieznaomości obowiązujących przepisów. Do tej kategorii należy: podawanie na kontach 250 i 251 łącznych sum, gdy trzeba je wykazywać oddzielnie, podawanie stanu rachunków przedsiębiorstw niekontrolowanych, sporządzanie wykazów łącznych dla poszczególnych grup (I, II, III) kredytów, podczas gdy według przepisów wykazy powinny być sporządzane na osobnych arkuszach dla każdej grupy, wreszcie kolizje z zarządzeniami oszczędnościowymi centrali.

Na zakończenie trochę cyfr statystycznych. Ilość oddziałów przesyłających wykazy bezbłędnie, w okresie od początku sierpnia do końca września br. wynosiła 6 — 8% ogólnej liczby oddziałów. We wrześniu br. w poszczególnych dekadach wysłano reklamacji:

I dekada — 40 sztuk

II dekada — 27 sztuk

III dekada — 29 sztuk.

Ilość spóźnionych sprostowań przesłanych przez oddziały po sporządzeniu wykazu zbiorczego wynosi 4—6 na dekadę czyli 2—3% ogólnej liczby oddziałów.

Wymowa tych cyfr jest duża i niestety przykra, gdy uprzytomnimy sobie, że na 202 oddziały NBP w owym

czasie, tylko 12 oddziałów posiadało bezbłędną sprawozdawczość dekadową. Na podstawie tych obserwacji odnosi się wrażenie, że oddziały za mało poważnie traktują zagadnienie sprawozdawczości, powierzając wykonanie wykazów siłom niewykwalifikowanym i nie-

orientującym się w technice prac Departamentu Kredytowego i w tym, jakie szkody dla Banku przynosi taka obfitość błędów i reklamacji oraz nie wprowadzają prawidłowego systemu kontroli sprawozdawczości.

WYCIĄGI Z PISM DEPARTAMENTU KREDYTOWEGO

Zakup kompletów mebli.

Ustalono z Departamentem Inwestycji PKPG co następuje:

- a) Gabinet nabyty jako komplet mebli — stanowi w zasadzie nierozłączną całość. W związku z tym komplet powinien stanowić jedną pozycję inwentarza z ewentualną pomocniczą specyfikacją części składowych.
- b) Zakup takiego kompletu przez przedsiębiorstwo znajdujące się na rozrachunku gospodarczym należy uznać za nakład inwestycyjny — niezależnie od tego, czy w fakturze wystawionej przez C. H. P. D. podana została wartość całego kompletu, czy też poszczególnych jego części składowych.
- c) Dokupywanie dodatkowych mebli do posiadanego już gabinetu powinno być dokonywane z funduszy inwestycyjnych lub obrotowych, zgodnie z kryteriami wartościowymi § 41 Instrukcji PKPG Nr 6 § 7 pkt. 5-b Instrukcji PKPG Nr 21 dla sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1950 i 1951 t. j. zależnie od ich ceny jednostkowej.

E. K.

PK/5 Warszawa, dnia 12 października 1950 r.

Przedsiębiorstwa pod przymusowym zarządem państwowym.

Zgodnie z przepisami okólnika 46-K/50 — oddziały przy przejmowaniu kontroli i finansowania przedsiębiorstw pozostających pod przymusowym zarządem państwowym — przejmują również obbligo przedsiębiorstwa z banku, który dotychczas finansował przedsiębiorstwo.

Wspomniany wyżej okólnik 46-K/50 ustala, że przejęcie obliga powinno nastąpić tylko za zgodą zarządcy przymusowego.

Ze względu na to, że powołane wyżej przepisy nie są zawsze właściwie interpretowane przez poszczególne

oddziały — zachodzi konieczność dodatkowego wyjaśnienia jakie obbligo powinno być przejęte przez oddział z momentem przyjmowania kontroli i finansowania przedsiębiorstwa pod przymusowym zarządem państwowym.

- 1) Przejęcie obliga przedsiębiorstwa, nad którym został ustanowiony przymusowy zarząd państwowy w trybie dekretu z dnia 16. 2. 1918 r.

Przy przejmowaniu przez oddziały kontroli i finansowania przedsiębiorstw nad którymi został ustanowiony przymusowy zarząd państwowy w trybie dekretu z dnia 16. 2. 1918 r. (Dziennik Praw Nr 21 poz. 67) w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego — oddziały powinny w zasadzie w całości przejmować obbligo tych przedsiębiorstw z banków, które dotychczas finansowały wspomniane przedsiębiorstwa. Zobowiązania tych przedsiębiorstw wobec poprzedniego banku finansującego oraz zabezpieczenie tych zobowiązań powinny być przekazywane przez ten bank na rzecz oddziału NBP protokólnie, nie w formie spłaty zobowiązania przez przedsiębiorstwo z nowych kredytów ustalonych przez NBP, lecz w formie przekazania praw i obowiązków pomiędzy dwoma państwowymi organami gospodarczymi, przy czym bank przekazujący powinien być w tym przypadku uznany sumą równą wartości przejętych zobowiązań. Oczywiście NBP nie ma obowiązku przejmowania wierzytelności banku przekazującego, przewyższającą wartość zabezpieczenia będącą przedmiotem kredytowania — w związku z czym oddziały, przy przejęciu obliga zgodnie z okólnikiem 46-K/50, obowiązane są zbadać na podstawie bilansu, czy majątek obrotowy przedsiębiorstwa jest wystarczający na pokrycie zadłużenia z tytułu wykorzystanego kredytu, gdyż ta część obliga przedsiębiorstwa, która powstała np. na skutek wykonania przez przedsiębiorstwo inwestycji nie może obciążać jego środków obrotowych.

Konkretyzując powyższe należy stwierdzić, że przy przejmowaniu od innych banków pod kontrolę i finansowanie przedsiębiorstw pozostających pod przymusowym zarządem państwowym — nad którymi zarząd ten został ustalony w trybie dekretu z dnia 16. 2. 1918 r. — oddział powinien przejąć to obbligo przedsiębiorstwa, które znajduje pokrycie w jego majątku obrotowym stanowiącym zabezpieczenie.

2) Przejęcie obliga przedsiębiorstwa nad którym został ustanowiony przymusowy zarząd państwowy w trybie § 59a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30. 1. 1947 r.

Zgodnie z wyjaśnieniem zawartym w okólniku 46-K/50 pkt. B — zobowiązania przedsiębiorstw, nad którymi został ustanowiony przymusowy zarząd państwowy w trybie § 59a rozporządzenia R. M. z dnia 30. 1. 1947 r., mogą być przejmowane oraz spłacane przez zarządcę państwowego tylko z uwzględnieniem przepisów art. 6 i 7 ustawy z dnia 3. 1. 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej.

Wspomniana ustawa w art. 6 stanowi, że przejęciu ulegają m. in. obciążenia i zobowiązania przedsiębiorstwa na rzecz polskich osób prawnych prawa publicznego. Na mocy art. 3 dekretu z dnia 25 października 1948 r. o reformie bankowej, banki państwowe są osobami prawnymi prawa publicznego.

Powstaje zagadnienie prawne, czy wierzytelność banku nie będącego osobą prawną prawa publicznego, przekazana bankowi państwowemu w trybie art. 28 dekretu o reformie bankowej i będąca odtąd zobowiązaniem przedsiębiorstwa na rzecz polskiej osoby prawnej prawa publicznego ulega przejęciu w myśl art. 6 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 3 poz. 17) W związku z powyższym wyjaśnia się, że jeżeli wierzytelność tego rodzaju już w chwili przejęcia przedsiębiorstwa przysługiwała bankowi państwowemu, odpowiednie zobowiązanie przedsiębiorstwa należy traktować jako zobowiązanie na rzecz osoby prawnej prawa publicznego. Natomiast przejęcie takiej wierzytelności przez bank państwowy po dacie przejęcia przedsiębiorstwa w trybie ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. nie może zmienić faktu, że w chwili przejęcia przedsiębiorstwa zobowiązanie nie należało do rzędu wymienionych w art. 6 wspomnianej ustawy.

Należy stwierdzić, że art. 7 ust. 5 lit. E ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. wyraźnie wskazuje, że stan majątkowy przedsiębiorstwa przy stosowaniu ustawy należy ujmować na dzień przejęcia przedsiębiorstwa przez Państwo.

Z tego wynika, że rozciągnięcie przepisu art. 6 ustawy na wierzytelności przejęte przez bank państwowy już po przejęciu przez Państwo zobowiązanego przedsiębiorstwa, nie jest możliwe.

W związku z powyższym należy stwierdzić, że przy przejmowaniu przez oddział pod kontrolę i finansowanie przedsiębiorstwa pozostającego pod zarządem państwowym, nad którym zarząd ten został ustalony w trybie § 59a rozporządzenia R. M. z dnia 30. 1. 1947 r. — oddział powinien przejąć od banku, który dotychczas finansował przedsiębiorstwo to obbligo, które powstało po ustanowieniu zarządu państwowego, a z obliga powstałego przed ustanowieniem przymusowego zarządu państwowego tylko to zadłużenie, które zgodnie art. 6 ustawy z dnia 3. 1. 1946, zostaje przejęte przez Skarb Państwa.

Jeżeli np. obecnie oddział Banku Rzemiosła i Handlu występuje o przejęcie przez oddział NBP obliga przedsiębiorstwa nad którym został ustanowiony przymusowy zarząd państwowy w trybie § 59a rozporządzenia R. M. z dnia 30. 1. 1947 r. — przed przejęciem obliga należy poza stwierdzeniem, czy przejmowane obbligo znajdowało pokrycie w majątku obrotowym przedsiębiorstwa w dniu przejmowania kontroli i finansowania przez oddział — zbadać, czy nie jest do niego włączone obbligo przedsiębiorstwa powstałe przed ustanowieniem zarządu państwowego i nie objęte art. 6, ustawy z dnia 3. 1. 1946 r.

Przejęcie obliga przez oddział powinno nastąpić w porozumieniu z zarządcą państwowym przedsiębiorstwa.

Obligo przedsiębiorstwa wobec banków, które nie posiadają osobowości prawnej prawa publicznego, powstałe przed ustanowieniem zarządu państwowego — w myśl powołanej ustawy z dnia 3. 1. 1946 r. nie może obciążać przedsiębiorstwa pod przymusowym zarządem państwowym — w związku z czym w przypadku gdy omawiane przedsiębiorstwo było po ustanowieniu zarządu państwowego w dalszym ciągu finansowane przez bank nie posiadający osobowości prawnej prawa publicznego, bank ten powinien zadłużenie przedsiębiorstwa, powstałe przed ustanowieniem zarządu państwowego, prowadzić na odrębnym rachunku od zadłużenia przedsiębiorstwa powstałego po ustanowieniu tego zarządu.

Jednocześnie wyjaśnia się, że zgodnie z art. 6 pkt. 2 ustawy z dnia 3. 1. 1946 r. — zobowiązania, które nie zostają przejęte przez Skarb Państwa — będą pokryte z odszkodowania w trybie art. 7 tejże ustawy.

* * *

Okólnik Nr 46K/50 ustalający, że przejęcie z innego banku obliga przedsiębiorstwa pod przymusowym

zarząd państwowym może nastąpić tylko za zgodą zarządcy państwowego — zakłada, że decyzja zarządcy państwowego w tym względzie będzie zgodna z odpowiednimi aktami ustawodawczymi — i w konsekwencji zwalnia oddziały od ewentualnej odpowiedzialności wobec zarządcy państwowego, w przypadku przejęcia obliża w niewłaściwej wysokości.

Gdyby jednak zarządcy państwowi w poszczególnych przypadkach wzbraniaли się przejąć zadłużenie, które zgodnie z powołanymi wyżej aktami ustawodawczymi powinno być przejęte przez Skarb Państwa — wówczas celem umożliwienia przeprowadzenia odpowiedniej interwencji o powyższym należy zawiadomić Wydział Ogólny Departamentu Kredytowego.

Sz. M.

OK/4/3 Warszawa, dnia 26 października 1950 r.

Rozliczenia za dostawy i usługi.

Organa jednolitej władzy państwowej, ich organa wykonawcze oraz podległe im organizacyjnie przedsiębiorstwa, instytucje i zakłady, objęte są postanowieniami uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. i ewentualnymi postanowieniami instrukcji Ministerstwa Skarbu z dnia 12. 6. 1948 r.

Jeżeli więc uczestnikiem rozliczenia za dostawę lub usługę jest przedsiębiorstwo podległe jednolitej władzy państwowej, wówczas faktury z wystawienia na to przedsiębiorstwo lub wystawione przez to przedsiębiorstwo powinny być regulowane w trybie uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. Jeżeli natomiast uczestnikiem rozliczenia jest jednostka budżetowa podległa jednolitej władzy państwowej — wówczas faktury wystawione na nią powinny być regulowane z uwzględnieniem postanowień instrukcji ministra skarbu z dnia 12. 6. 1948 r.

Zwraca się jednocześnie uwagę, że wyjaśnienie Ministerstwa Finansów podane w L. I. Nr 14/50 ustala, że wyżej wymienione organa jednolitej władzy państwowej wraz z podległymi im jednostkami objęte są postanowieniami uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. oraz następnymi uchwałami i przepisami regulującymi tryb rozliczeń za dostawy i usługi między przedsiębiorstwami państwowymi oraz między tymi przedsiębiorstwami a jednostkami budżetu państwa (a więc i instrukcją M. S. z dnia 12. 6. 1948 r.).

Sz. M.

OK/4/3 Warszawa, dnia 26 października 1950 r.

Plany finansowe.

Wyjaśniamy, że jeśli przedsiębiorstwo, sporządzające plan finansowy, nie podlega centralnemu zarządowi bezpośrednio, lecz zjednoczeniu, które w swym zbior-

czym planie finansowym obejmuje plan finansowy przedsiębiorstwa, opinie o planie finansowym, sporządzane przez oddział w myśl L. O. Nr 50/K, należy wysłać do:

- 1) zainteresowanego przedsiębiorstwa;
- 2) zjednoczenia, któremu to przedsiębiorstwo podlega;
- 3) oddziału właściwego dla tego zjednoczenia;
- 4) oddziału wojewódzkiego właściwego dla oddziału, który sporządza opinię o planie zbiorczym zjednoczenia.

Do Departamentu Kredytowego i do Ministerstwa Finansów, Departament Finansów Przemysłu (za pośrednictwem właściwego wydziału finansowania) należy wysłać kopię opinii tylko wówczas, gdy przedsiębiorstwo podlega bezpośrednio centralnemu zarządowi lub jednostce nadrzędnej.

Z. K.

OK/4/3 pf Warszawa, dnia 14 października 1950 r.

Opiniowanie norm zapasów.

Zarządzenie PKPG — Departament Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych zawarte w piśmie okólnym Nr 6 z dnia 15 kwietnia br., w sprawie prac przygotowawczych do planu zaopatrzenia na r. 1951 (vide L. Inf. Nr 10 50) — nie uprawnia NBP do zatwierdzania norm zapasów kontrolowanych przedsiębiorstw.

W myśl wyżej powołanego zarządzenia, normy zapasów ulegają zatwierdzeniu przez centrale zaopatrzenia, które powinny w tej sprawie porozumieć się z NBP.

Współpraca oddziałów Banku z centralami zaopatrzenia w sprawie zatwierdzania norm powinna się ograniczać do wydawania przez oddziały opinii co do wysokości zatwierdzanych przez te centrale norm zapasów.

Sz. M.

OK 4/8b Warszawa, dnia 26 września 1950 r.

Zmiany normatywów środków nietrwałych.

W sprawie ewentualnej zmiany normatywu środków nietrwałych w zatwierdzonym planie finansowym przedsiębiorstwa w związku z dodatkowo przyznanym kredytem przeterminowanym „A” w kwocie zł 115,M — komunikujemy co następuje:

W zatwierdzonym planie finansowym zmiana wysokości wyżej wymienionego normatywu dokonana być może jedynie w trybie przewidzianym w I. S. VI/2 część B § 4 str. 8, a więc przez jednostkę nadrzędną nad przedsiębiorstwem, w wyniku załatwienia złożonego przez przedsiębiorstwo wniosku.

Ewentualnie przeprowadzona obecnie zmiana wysokości normatywu środków nietrwałych może być dokonana w trybie wyżej wymienionym i w oparciu o zasady części drugiej okólnika 48K z dnia 18. 8. 1950 r.

J. B.

OK/4/3a Warszawa, dnia 26 października 1950 r.

Koszty podróży.

Uznajemy za słuszne stanowisko oddziału, który nie zezwolił Centralnemu Zarządowi Przemysłu na obciążenie podległych mu zakładów kosztami wyjazdów swych pracowników do tych zakładów. Koszty podróży pracowników Centralnego Zarządu Przemysłu powinny być pokrywane w ciężar budżetu tegoż Centralnego Zarządu.

B. K.

OK/4/5 Warszawa, dnia 5 września 1950 r.

Akcja ziemniaczana.

Zgodnie z L. O. 43K/50 bezprocentowym kredytem ziemniaczanym jest tylko ten kredyt, który otrzymują spółdzielnie spożywców w związku z dostawami ziemniaków dla pracowników sektora uspołecznionego (L. O. 43K/50 str. 1, pkt. A. 1).

Kontrolowane przez Bank uspołecznione zakłady żywienia zbiorowego oraz przedsiębiorstwa prowadzące stołówki — mogą korzystać tylko z kredytów oprocentowanych.

Jeśli spółdzielnie spożywców są dostawcami ziemniaków dla przedsiębiorstw prowadzących stołówki — wówczas z kredytu na zapasy zimowe korzystają przedsiębiorstwa — a nie spółdzielnie.

Sz. M.

OK/4/3 Warszawa, dnia 17 października 1950 r.

Fundusz płac.

Na wnioskach przedsiębiorstw skierowanych do jednostek nadrzędnych o wypłacenie premii — nie należy zamieszczać oświadczenia oddziału stwierdzającego brak z jego strony przeszkód w wypłacaniu premii.

W związku z powyższym stanowisko oddziału w sprawie nieangażowania się w opiniowanie wyżej wymienionych wniosków przedsiębiorstw, z uwagi na możliwość zaistnienia w czasie późniejszym okoliczności zmuszających oddział do zastosowania sankcji w formie wystąpienia z wnioskiem o wstrzymanie wypłaty tej samej premii na wypłatę której wyraził już poprzednio swą zgodę — należy uznać za słuszne.

Sz. M.

OK/4/3,fp Warszawa, dnia 17 października 1950 r.

Regulowanie należności przez Okręgowe Oddziały Centrali Spółdzielni Mleczarsko - Jajczarskich drogą inkasa bankowego.

Wyjaśniamy, że na mocy uchwały KERM z dnia 21. 9. 1948 r., rozciągnięta została moc obowiązująca postanowień uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. w sprawie rozliczeń za dostawy i usługi między innymi na Centrale Spółdzielni Mleczarsko - Jajczarskich.

Z uwagi na to, że okręgowe oddziały Centrali Spółdzielni Mleczarsko-Jajczarskich stanowią ogniwo organizacyjne centrali i nie posiadają odrębnej osobowości prawnej, należy stosować do nich te same przepisy, jakimi objęta jest centrala. Nie ma więc podstaw, aby odmawiać im prawa regulowania należności w drodze inkasa bankowego.

Okręgowe spółdzielnie Mleczarsko-Jajczarskie w odróżnieniu od okręgowych oddziałów Centrali Mleczarsko-Jajczarskich stanowią odrębne spółdzielcze jednostki organizacyjne i nie są objęte postanowieniami uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r.

Analogiczne zasady należy stosować do wszystkich central spółdzielczo-państwowych i central państwowo-społdzielczych, które obowiązane są do przestrzegania postanowień uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r.

J. N.

OK/Warszawa, dnia 17 czerwca 1950 r.

Wypłata gotówki na pobory.

W przypadkach podejmowania przez przedsiębiorstwa gotówki na pobory w przeddzień wypłaty ma zastosowanie przepis zawarty w § 6 Rozporządzenia Ministerstwa Skarbu z dnia 6. 8. 1949 r. w sprawie wykonania ustawy z dnia 1. 7. 1949 r. o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym (p. zb. obow. zarz. NBP Dz. IV cz. A str. 23). Zgodnie z powyższym paragrafem oddział może zezwolić kontrolowanemu przedsiębiorstwu na przekroczenie górnej granicy pogotowia kasowego w związku z wypłatą poborów na okres uzasadniony istotną potrzebą; okresem takim jest czas potrzebny na zakopertowanie poborów i faktyczne wykonanie wypłaty.

Warunki odnoszące się do podwyższenia górnej granicy pogotowia kasowego, podane w § 5 powyższego rozporządzenia ministra skarbu nie dotyczą przypadków przekroczenia górnej granicy pogotowia w związku z wypłatą poborów, do których odnosi się § 6. W § 5 jest mowa o stałym podwyższeniu granicy pogotowia, natomiast w § 6 o przekroczeniu na czas ograniczony, uzasadniony istotną potrzebą. Wskazuje na to również kolejność odnośnych dyspozycji rozporządze-

nia, brak powołania w § 6 przepisów § 5, jak również komentarz wewnętrzny NBP pkt. 7, który wyjaśnia, że środków pieniężnych podjętych na wypłatę wynagrodzenia za pracę nie należy w ogóle zaliczać do pogotowia kasowego.

Oczywiście, że w każdym przypadku podejmowania przez przedsiębiorstwo z banku większej gotówki zarówno przedsiębiorstwo jak i oddział powinien brać pod uwagę warunki bezpieczeństwa, jednakże za bezpieczeństwo gotówki już z banku podjętej odpowiada wyłącznie przedsiębiorstwo, które w razie potrzeby powinno się zwrócić do władz bezpieczeństwa o ochronę. Nie należy natomiast domagać się od przedsiębiorstwa zezwolenia władz bezpieczeństwa na przechowywanie gotówki podjętej na wypłaty poborów w kasie przedsiębiorstwa ani uzależniać zgody na przekroczenie górnej granicy pogotowia kasowego od przedstawienia takiego zezwolenia.

Przy sposobności zaznaczamy, że Wydział Techniki Bankowej, z którym porozumiewaliśmy się w sprawie obecnie stosowanego przez oddział trybu przyjmowania zakopertowanej do wypłaty gotówki na noc do depozytu, odniósł się do tego rodzaju postępowania negatywnie.

Wyciągi z pism Departamentu Kredytowego, dotyczące wypłaty gotówki na pobory zamieszczone w Wiadomościach NBP Nr 7/50 str. 535 i Nr 10/50 str. 745 należy uważać za nieaktualne.

Sprawozdawczość oddziałów innych banków dla Narodowego Banku Polskiego.

Zgodnie z okólnikiem Nr 43K/50 sprawozdawczość oddziałów innych banków dla NBP ograniczona jest w zasadzie do miesięcznych sprawozdań oddziałów banków z wykonania planu kredytowego.

Oddziały banków powinny do dnia 10 każdego miesiąca przedkładać sprawozdania z wykonania planu kredytowego za miesiąc uprzedni w terytorialnie właściwych oddziałach NBP.

O ile dane zawarte w sprawozdaniu oddziału banku okażą się nie wystarczające, oddział NBP może zażądać dostarczenia dodatkowych wyjaśnień lub danych szczegółowych, dotyczących poszczególnych przedsiębiorstw.

Z. K.

OK 4/4 Warszawa, dnia 18 sierpnia 1950 r.

Zamknięcie rachunku operacyjnego spółdzielni spożywców przejętej przez inną spółdzielnię.

Wyjaśnia się, że rachunek placówek spółdzielni przejętej można zamknąć, o ile dalsze jego prowadzenie

nie znajduje uzasadnienia. Utargi placówek przejętej spółdzielni mogą być odprowadzone za pośrednictwem oddziału na rachunek operacyjny spółdzielni spożywców przejmującej, prowadzony przez inny oddział, pod warunkiem, że spółdzielnia ta złoży rewers na wyrównanie ewentualnych braków ujawnionych we wpłatach przejętych placówek.

I. T.

H 2/1, Warszawa, dnia 12. września 1950 r.

Odprowadzanie wpływów z rachunków operacyjnych oddziałów C. S. S. „Społem” w likwidacji.

Pozostałości na rachunkach operacyjnych oddziałów C. S. S. „Społem” w likwidacji nie powinny przekraczać ustalonych przez ich centralę kwot.

W związku z tym, w oparciu o przepisy OK. 28k/50 wszelkie nadwyżki omawianych oddziałów C. S. S. „Społem” ponad wyżej ustalone dla nich kwoty powinny być przekazywane na rachunek Centrali „Społem”, w Oddziale Warszawa — Mokotów, a wpływy niewielkich sum, których dopisanie do aktualnego salda na rachunkach operacyjnych oddziałów C. S. S. „Społem” nie spowoduje przekroczenia ustalonych dla nich maksymalnych pozostałości na rachunku, powinny być księgowane na rachunkach operacyjnych właściwych oddziałów C. S. S. „Społem” w likwidacji.

Z kwot znajdujących się na rachunkach operacyjnych oddziałów C. S. S. „Społem” dokonują one spłaty drobnych zobowiązań i wydatków budżetowych; natomiast na pokrycie zobowiązań przewyższających aktualne saldo na rachunkach operacyjnych poszczególnych oddziałów C. S. S. „Społem” w likwidacji otrzymują one w odpowiedniej wysokości dotacje z rachunku Centrali „Społem” przekazywane przez Z. S. S.

T. Jar.

H 2/1, Warszawa, dnia 5 września 1950 r.

Tryb rozliczeń jednostek handlu detalicznego z odbiorcami.

W związku z wykazywanymi przez oddziały, w miesięcznych sprawozdaniach z kontroli obliża i stanu na rachunkach operacyjnych, należnościami fakturowymi jednostek handlu detalicznego (PDT, MHD, spółdzielnie spożywców) wyjaśnia się, że uchwała KERM z dnia 20 maja 1947 r., o rozliczeniach za dostawy i usługi nie dotyczy punktów sprzedaży detalicznej. Jednostki te więc nie powinny rozliczać się ze swymi odbiorcami w trybie bankowego inkasa faktur, lecz żądać zapłaty przy wydawaniu towarów, jak również — zgod-

nie z dekretem z dnia 21. 9. 1950 r. o zmianie ustawy o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym (Dz. U. R. P. Nr 44/50 poz. 402) — nie mają one obowiązku przyjmowania zapłaty za sprzedane towary w drodze bezgotówkowej, chyba że nabywca będący uczestnikiem obrotu bezgotówkowego zaofiaruje zapłatę czekiem rozrachunkowym.

W związku z tym nie może być również mowy o udzielaniu jednostkom handlu detalicznego kredytu inkasowego na faktury.

J. K.

H 2/1, Warszawa, dnia 24 października 1950 r.

Podstawa finansowania jednostek kontrolowanych.

Podstawą finansowania przedsiębiorstw zasadniczo są ich plany finansowe, zatwierdzone przez jednostki nadrzędne. Ustalenie normatywów i ich pokrycia, a tym samym rozliczenia z rachunkiem Sum Obrotowych dokonuje się w oparciu o te plany.

W przypadkach gospodarczo uzasadnionych np. gdy dane przedsiębiorstwa nie wykonują, względnie przekraczają zadania przewidziane w planach finansowych — oddziały mogą skorygować zaplanowane normatywy i ustalić dla tych przedsiębiorstw nowe realne potrzeby finansowe.

Jeżeli chodzi o przekraczanie planów finansowych przez przedsiębiorstwa handlu uspołecznionego w zakresie kosztów ich działalności (wzór HF 14) — to tryb postępowania w tych przypadkach został dokładnie określony w instrukcji Ministerstwa Finansów z dnia 8 lipca br., zawartej w liście informacyjnym NBP Nr 15/50.

C. S.

H/1/5, Warszawa, dnia 1 sierpnia 1950 r.

Przedsiębiorstwa podległe C. Z. P. Gastronomicznego — kredyty normatywne na IV kwartał 1950 r.

Przyznając kredyty normatywne na IV kwartał br. dla wyżej wspomnianych przedsiębiorstw oddziały oparły się na planowanych normatywach dla tych przedsiębiorstw na koniec bieżącego roku, nie uwzględniając jednak często „zobowiązań stałych”. Podkreśla się, że „zobowiązania stałe” w przedsiębiorstwach podległych C. Z. P. G. są stosunkowo wysokie, albowiem występują tu — między innymi — zobowiązania z tytułu podatku konsumcyjnego wynoszącego 10% osiąganych obrotów i płatnego 15 każdego miesiąca za miesiąc ubiegły.

Opierając się na powyższym wyjaśnieniu należy obecnie odpowiednio skorygować wysokość omawianych wyżej kredytów normatywnych.

C. S.

H/1/6, Warszawa, dnia 9 października 1950 r.

Finansowanie spiętrzenia dostaw w jednostkach handlowych.

W przypadkach spiętrzenia dostaw towarów nie z winy zamawiającego i jeśli spowodowane tym zwiększenie remanentów towarowych ma charakter krótkotrwały, można na zapłatę zobowiązań za te towary udzielić odbiorcy kilkudniowego kredytu sezonowego.

W celu uniknięcia opóźnienia w uruchomieniu takiego kredytu może oddział zażądać zatwierdzenia ex post odnośnego wniosku kredytowego przez jednostkę nadrzędną.

P. U.

H/3/1, Warszawa, dnia 10 października 1950 r.

Dostawy niezgodne z rozdzielnikami w pionie Centrali Tekstylnej.

Odnośnie otrzymywania przez hurtownie Centrali Tekstylnej dostaw z jej składnic, niezgodnie z rozdzielnikami, tak pod względem asortymentów jak i ilości, co jest związane z niewykonaniem asortymentowego planu produkcji, hurtownia może tylko wtedy zgłaszać zastrzeżenia, o ile upłynnienie otrzymanych partii towarów natrafia na trudności.

Jak wykazuje praktyka, wprowadzenie obowiązku otwierania akredytywy w pionie tej samej centrali handlowej nie osiąga zamierzonych skutków i dlatego w tym przypadku należy interweniować we właściwym biurze sprzedaży Centrali Tekstylnej.

P. U.

H/3/1, Warszawa, dnia 10 października 1950 r.

Finansowanie nowych agend spółdzielni spożywców.

Wyjaśnia się, że potrzeby spółdzielni związane z otwieraniem nowych agend należy finansować w ciężar kredytu normatywnego, a nie w ciężar kredytu przeterminowanego.

Klasyfikowanie kredytów powinno następować zgodnie z celowością i przeznaczeniem; w żadnym więc przypadku nie należy finansować uzasadnionych potrzeb przedsiębiorstwa w ciężar kredytu przeterminowanego „B”, który powinien być odzwierciedleniem przejściowych odchyśleń od prawidłowej gospodarki.

K. S.

H/2/1, Warszawa, dnia 21 października 1950 r.

Finansowanie zakupu żywca przez spółdzielnię
spożywców.

W sprawie przyznawania spółdzielni spożywców kredytu specjalnego na zakup żywca w związku z przejęciem przez nią rzeźni wyjaśnia się, że jeśli spółdzielnia zakupuje żywca w związku z produkcją wędlin oraz z prowadzeniem sklepów rzeźniczo-masarskich, związanych z normalną działalnością spółdzielni, to zakup ten w tym przypadku nie ma charakteru działalności sezonowej i potrzeby kredytowej spółdzielni na ten cel powinny być regulowane w ramach kredytu normatywnego, a nie sezonowego.

Jeżeli Spółdzielnia uruchamia zupełnie nowy rodzaj zakładu produkcyjnego, którego dotychczas nie prowadziła, musi być sporządzony nowy plan produkcji i odpowiednio skorygowany plan finansowy.

H/2/1, Warszawa, dnia 18 października 1950 r.

D. S.

Finansowanie skupu butelek i opakowań szklanych
przez spółdzielnię spożywców.

Wyjaśnia się, że spółdzielnia spożywców prowadząca skup butelek i opakowań szklanych mają obowiązek natychmiastowego odprowadzania skupionych butelek i opakowań szklanych do hurtowni, gdzie otrzymują za nie zapłatę.

W związku z tym nie zachodzi potrzeba finansowania tej akcji kredytem specjalnym.

I. T.

H/2/1, Warszawa, dnia 23 października 1950 r.

Finansowanie wydatków organizacyjno-rozruchowych
nowouruchomionych domów towarowych P. D. T.

Ministerstwo Finansów pismem z dnia 8. 7. 1950 r. Nr FH 1337/2/50 rozstrzygnęło, że w powszechnych domach towarowych nie występują wydatki organiza-

cyjno-rozruchowe. Pierwsze wyposażenie nowouruchomionych domów towarowych jest finansowane ze środków inwestycyjnych, nakłady osobowe i rzeczowe mieszczą się w ramach zatwierdzonych dla tych domów planów finansowych. W związku z tym wyjaśnia się, że właściwy oddział powinien dla nowouruchomionego domu towarowego udzielić kredytu normatywnego w granicach sumy wyznaczonej przez dyrekcję naczelną PDT dla tego domu na „wydatki organizacyjno-rozruchowe“, przez które należy rozumieć nakłady osobowe i rzeczowe związane z uruchomieniem domu towarowego. Refundując te nakłady oddział powinien sprawdzić, czy w zestawieniach składanych przez dom towarowy nie ma wydatków na pierwsze wyposażenie nowouruchomionego domu towarowego PDT.

A. T.

H/1/3, Warszawa, dnia 30 września 1950 r.

Pokrywanie strat bilansowych w jednostkach
handlowych.

Wyjaśnia się, iż poniesione straty przez jednostki handlowe powinny być zgodnie z obowiązującymi przepisami pokryte przez oddziały z rachunku sum obrotowych do wysokości przewidzianej na dany okres w zatwierdzonych planach finansowych tych jednostek na r. 1950 (planach — nakazach).

W przypadku gdyby straty rzeczywiście poniesione były większe od strat zaplanowanych na ten sam okres czasu, oddziały mogą pokryć straty niezaplanowane w drodze dotacji z rachunku sum obrotowych *tylko* na podstawie zezwolenia Ministerstwa Finansów.

G. Ch.

H/4/1, Warszawa, dnia 18 października 1950 r.

WYCIĄGI Z KOMUNIKATÓW WEWNĘTRZNYCH ZWIAZKU SPÓŁDZIELNI SPOŻYWCÓW

NUMER DZIEWIĘTNASTY

1 Pokrywanie niedoborów na administrację stołówek.

Na Fundusz Socjalny Spółdzielczości składają się fundusze wszystkich placówek spółdzielczych.

Organizacja nadrzędna, jaką w stosunku do spółdzielni jest centrala spółdzielni, nie posiada uprawnień do przesuwania dotacji z F. S. z jednej spółdzielni do drugiej.

W związku z powyższym i zgodnie z zarządzeniem ministra handlu wewnętrznego z dnia 5. 4. 1949 r. w sprawie wysokości oraz sposobu przekazywania dotacji na koszty administracyjno-rzeczowe stołówek pracowniczych — pokrywanie niedoborów powstałych w stołówkach pracowniczych, w których stołują się pracownicy spółdzielczości, może być tylko regulowane drogą uchwały powziętej przez stołowników. Wspomniana uchwała powinna wyraźnie określić, w jakiej wysokości stołownie będą świadczyć na pokrywanie niedoborów powstałych na skutek nie wystarczającej dotacji z Funduszu Socjalnego Spółdzielni.

2 Regulowanie wynagrodzeń pracowników inwestycyjnych.

Do komórki inwestycyjno-budowlanej należy zaliczyć pracowników zatrudnionych na odcinku planowania, zaopatrzenia, wykonawstwa i inspekcji. W spółdzielniach o małym zakresie prac inwestycyjnych należy przewidzieć odpowiedzialnego za prace inwestycyjne jednego pracownika, który będzie pobierał uposażenie według tabeli dla pracowników inwestycyjnych.

Premiowanie pracowników służb inwestycyjnych odbywa się na podstawie wskaźnika wypłat uzgodnionego z oddziałem Banku Inwestycyjnego za wykonane roboty i zakupy inwestycyjne.

3 Realizacja preliminarzy sprzedaży miesięcznej.

Ministerstwo Handlu Wewnętrznego — podsekretarz stanu inż. J. Kutin pismem z dnia 19. 9. 1950 r. Nr P-VII-B-3909/pfn/9. 10. — 2938 zawiadomił ZSS, że posiada szereg wątpliwości co do dyscypliny spółdzielni spożywców na odcinku realizowania miesięcznych planów sprzedaży konfekcji produkcji państwowej

i spółdzielczej. Artykuły łatwo zbywalne w praktyce dają masę, która służy na pokrycie, względnie przekroczenie cyfry preliminarza, natomiast artykuły mniej chodliwe, względnie niespopularyzowane, nie docierają do konsumenta, powiększając remanenty magazynów Centrali Odzieżowej, Centrali Spożywczej i Centrali Spółnoty Pracy.

Sprawa jest o tyle groźna i poważna, że w chwili, gdy preliminarze nie są wykonywane w zamierzonych granicach, rynek odczuwa szereg braków spowodowanych wyłącznie powstrzymywaniem się od wprowadzenia danego artykułu do detalu. Taki stan może wytworzyć niepewność i brak ocenienia, który z artykułów może być uważany w danej chwili za „chodliwy” lub „niechodliwy”. Plany sprzedaży miesięcznej dla spółdzielni spożywców powinny być traktowane jako nakaz planu i muszą być we wszystkich asortymentach wykonane.

4 Wykorzystanie funduszy inwestycyjnych P. P. I. 1950 r. na zakup transportu konnego.

Wiele spółdzielni nie wykorzystało do tej pory funduszy inwestycyjnych P. P. I. 1950 r. na zakup transportu konnego. Poza tym te spółdzielnie, które nie dostaną samochodów ciężarowych z przydziału, mogą te fundusze zużyć na zakup transportu konnego. Oddziały Banków Inwestycyjnych są poinformowane, aby fundusze przeznaczone na zakup samochodów ciężarowych traktować jako fundusze na zakup środków transportowych.

Wszystkie te fundusze powinny być bezwzględnie w całości do końca roku 1950 wykorzystane.

Spółdzielnie, które powiadomiono, że w roku bieżącym otrzymają jeszcze ostatnie przydziały samochodów, powinny pozostawić odpowiednie środki inwestycyjne na wykupienie faktur Motozbytu za przydzielone wozy. Mogą więc one dysponować jedynie pozostałymi środkami inwestycyjnymi na zakup pozaprydziałowych środków transportowych.

Wyjaśnia się, że t. zw. „remont-wymiana” w Motozbycie nie należy do wydatków inwestycyjnych, a wchodzi do planu kapitałnych remontów i z funduszy tego planu powinna być pokrywana.

NUMER DWUDZIESTY

1 Bonifikaty na skórach i obuwiu produkcji państwowej z tytułu zmiany cen w roku 1949 r.

Ministerstwo Handlu Wewnętrznego, Departament Artykułów Przemysłowych pismem z dnia 9. 8. 1950 r. Nr P-VIII-B-27/1 powiadomiło, iż na skutek decyzji Ministerstwa Finansów — Departament Finansowy Handlu uzgodnionej z decyzją P. K. P. G. — Departament Cen, Kosztów i Rozliczeń — zostały ostatecznie odrzucone wszelkie pretensje Z. S. S. odnośnie strat poniesionych przez zrzeszone spółdzielnie z tytułu różnicy cen na skórach na dzień 1. 1. 1949 r. oraz z tytułu obniżki cen na obuwiu mechanicznym produkcji państwowej (CHPS) w maju 1949 r.

Wobec powyższego Zarząd ZSS na posiedzeniu w dniu 4 października br. powziął uchwałę o odpisaniu na straty wszystkich sum poniesionych przez spółdzielnie spożywców w związku z tymi transakcjami.

2 Odpowiedzialność za pion piekarnictwa.

Pismem P-O-IV-As/160/50 z września 1950 r. Ministerstwo Handlu Wewnętrznego zawiadomiło Z. S. S., że Centralne Biuro M. H. D. otrzymało zlecenie wyłącznie na prowadzenie niewielkich zakładów wypieku ciastek i pieczywa cukierniczego na potrzeby własnego detalu. W związku z tym Ministerstwo Handlu Wewnętrznego potwierdziło, że odpowiedzialność za całość miejskiego pionu piekarskiego w Polsce ciąży wyłącznie na Związku Spółdzielni Spożywców.

3 Zakup maszyn rzeźniczych w urzędach likwidacyjnych.

Wyjaśnia się, że maszyny rzeźnicze z O. U. L. zostaną spółdzielniom przydzielone bezpłatnie. Spółdzielnie poniosą jedynie wydatki związane z ich transportem z miejsc wyznaczonych.

4 Zaliczki miesięczne na podatek dochodowy od spółdzielni.

Z uwagi na ciągłe nieporozumienia, jakie powstają w terenie przy ustalaniu przez organa finansowe wysokości zaliczek miesięcznych na podatek dochodowy, przypadający od spółdzielni, podaje się niżej wyciąg z okólnika ministra finansów z dnia 25 września 1950 r. w sprawie ustalenia zaliczek miesięcznych w IV kwartale 1950 r. i w r. 1951 w podatku dochodowym od spółdzielni: „W związku z trudnościami, jakie powstają dla niektórych spółdzielni przy sporządzaniu mie-

sięcznych bilansów wymaganych przez organa finansowe na podstawie § 42 ust. 1 lit. b) oraz ust. 2 rozporządzenia ministra skarbu z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie wykonania dekretu z dnia 25 października 1948 r. o podatku dochodowym (Dz. U. R. P. Nr 17, poz. 105) przy wpłacie zaliczek miesięcznych na podatek dochodowy — Ministerstwo Finansów zezwala, aby w IV kwartale 1950 r. oraz w roku 1951 pobór zaliczek miesięcznych na podatek dochodowy od spółdzielni, które nie są w możności sporządzać bilansów miesięcznych, dokonywany był na podstawie bilansów kwartalnych, których wartość zapasu towaru, wyrobów itp., wyprowadzona będzie w oparciu o spisy remanentów z natury, bądź też ustalona na podstawie zapisów ksiązkowych w oparciu o prowadzoną, zgodnie z przepisami § 5 rozporządzenia ministra skarbu z dnia 17 grudnia 1949 r. o księgach handlowych i podatkowych (Dz. U. R. P. Nr 63, poz. 502), bieżąco — codziennie kontrolę ilościową.

W tych przypadkach za podstawę do ustalenia wysokości bieżącej zaliczki miesięcznej należy przyjąć 1/3 dochodu, wynikającego z ostatniego bilansu kwartalnego. Przypadająca do wpłaty, od tak ustalonego dochodu, prowizoryczna zaliczka miesięczna ulega zwiększeniu o 10%.

Powyższe — nie zwalnia jednak spółdzielni od obowiązku przedkładania przy wpłacie organom finansowym deklaracji miesięcznych, w których należy podawać podstawę obliczenia zaliczki i jej wysokości.

Jeżeli po sporządzeniu następnie bilansu kwartalnego okaże się, że prowizoryczne zaliczki miesięczne zostały wpłacone w kwocie niższej od kwoty, jaka wypada z bilansu kwartalnego, wówczas na spółdzielni ciąży obowiązek dokonania dodatkowej wpłaty w terminie od dnia 15 drugiego miesiąca po upływie kwartału z dołączeniem deklaracji oraz bilansu kwartalnego. Od kwot przypadających z tytułu dopłaty do uiszczonych prowizorycznych zaliczek miesięcznych należy pobrać podatek za zwłokę od terminu płatności każdej odnośnej zaliczki.

Jeżeli natomiast z bilansu kwartalnego będzie wynikało, że suma uiszczonych prowizorycznie zaliczek miesięcznych jest wyższa od zaliczek, przypadających od dochodu wykazanego w bilansie kwartalnym, spółdzielni służy prawo żądania zarachowania kwoty nadpłaconej na poczet następnych zaliczek.

T. D.

DEPARTAMENT ZAGRANICZNY

TABELA KURSOWA

Narodowy Bank Polski stosuje od dnia 6. 11. 1950 r., następujące kursy przy kupnie i sprzedaży dewiz i pieniędzy zagranicznych:

D e w i z y				B a n k n o t y	
Kupno zł	Sprzedaż zł			Kupno zł	Sprzedaż zł
99,75	100,25	Z.S.R.R. Clearing	100 Rubli	—	—
11,17	11,23	Anglia	1 £ sterling	11,15	11,22
—	—	Argentyna	100 Peso	20,—	22,—
8,94	8,98	Australia	1 £ australijski	8,10	8,40
—	15,50*)	Austria	100 Sz. austr.	15,—	15,50
7,98	8,02	Belgia	100 Fr. belg.	7,90	8,—
—	—	Brazylia	100 Cruzeiro	11,45	11,75
7,98	8,02	Czechosłowacja	100 Kr. czech.	7,80	8,—
57,77	58,05	Dania	100 Kr. duńsk.	50,—	55,—
11,46	11,52	Egipt	1 £ egipski	9,50	10,—
—	1,74½	*) Finlandia	100 Mk. fińsk.	1,10	1,40
1,14	1,74½	Francja	100 Fr. franc.	1,10	1,15
11,17	11,23	Izrael	1 £ izr.	6,50	7,—
105,—	105,52	Holandia	100 Hfl.	100,—	105,—
3,85	3,87	Kanada	1 \$ kan.	3,80	3,85
55,86	56,14	Norwegia	100 Kr. norw.	50,—	55,—
—	2,68*)	Rumunia	100 lei	—	—
3,99	4,01	Stany Zjedn. A. P.	1 \$ USA	3,98	4,02
92,20	92,66	Szwajcaria	100 Fr. szwajc.	92,—	93,—
77,11	77,49	Szwecja	100 Kr. szwedz.	72,—	77,—
—	34,42*)	Węgry	100 Forint	32,—	34,—
—	0,67*)	Włochy	100 Lirów it.	0,65	0,70
		1 gram czystego złota		4,50	—

Bank skupuje:

1. Banknoty uszkodzone lecz nadające się do skupu oraz banknoty dolarowe emisji sprzed roku 1928 tzw. długie wg kursów obniżonych o 5%.

2. Obiegowe monety srebrne i bilon — wg kursów banknotów, obniżonych o 10%.

Funty angielskie w odcinkach wyższych niż £ 1.— oraz pieniądze zagraniczne nie objęte tabelą oddziały przyjmują tylko do inkasa.

*) dla przekazów na koszty utrzymania.

ZARZĄDZENIA KOMISJI DEWIZOWEJ WYDANE W ZWIĄZKU ZE ZMIANĄ SYSTEMU PIENIĘŻNEGO

Ustawy z dnia 28 października 1950 r. „o zmianie systemu pieniężnego“ (Dz. U. R. P. nr 50, poz. 459) i „o zakazie posiadania walut obcych, monet złotych, złota i platyny oraz zaostreżenia kar za niektóre przestępstwa dewizowe“ (Dz. U. R. P. nr 50 poz. 460) spowodowały potrzebę zmiany niektórych zarządzeń Komisji Dewizowej, obowiązujących do tej pory.

Celem niniejszego opracowania jest zapoznanie czytelników ze zmianami wprowadzonymi w obecnych zarządzeniach Komisji Dewizowej, w porównaniu z dotychczas obowiązującymi oraz ogólne zaznajomienie z nowymi zarządzeniami.

W okresie od 28 października 1950 r. do dnia 10 listopada 1950 r. ukazały się niżej wyszczególnione zarządzenia Komisji Dewizowej:

- nr 52 z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie wywozu i przywozu polskich pieniędzy w normalnym ruchu granicznym;
- nr 53 z dnia 2 listopada 1950 r., w sprawie posiadania pieniędzy czechosłowackich oraz wywozu z kraju i przywozu do kraju pieniędzy w małym ruchu granicznym polsko - czechosłowackim;
- nr 54 z dnia 2 listopada 1950 r., w sprawie wywozu z kraju i przywozu do kraju polskich pieniędzy w małym ruchu granicznym polsko - niemieckim;
- nr 55 z dnia 2 listopada 1950 r., w sprawie przenoszenia pieniędzy polskich przez osoby zatrudnione w wolnym obszarze celnym;
- nr 56 z dnia 2 listopada 1950 r., w sprawie posiadania i wywozu z kraju czeków podróżniczych (travellers cheques);
- nr 57 z dnia 2 listopada 1950 r., w sprawie administrowania przychodami i dochodami z nieruchomości cudzoziemca;
- nr 58 z dnia 2 listopada 1950 r., w sprawie przywozu do kraju i wywozu z kraju zagranicznych środków płatniczych;
- nr 59 z dnia 6 listopada 1950 r., w sprawie przywozu do kraju i wywozu z kraju złota i platyny;
- nr 60 z dnia 9 listopada 1950 r., w sprawie przywozu do polskiego obszaru celnego i wywozu z tego obszaru polskich i zagranicznych środków płatniczych w kasach okrętowych oraz przez kapitanów i członków załogi statków morskich pod banderą polską;

nr 61 z dnia 6 listopada 1950 r., w sprawie sprzedaży biletów kolejowych i lotniczych oraz kart okrętowych na trasy zagraniczne;

nr 62 z dnia 9 listopada 1950 r., w sprawie regulowania płatności z tytułu usług związanych z obrotem morskim;

oraz okólnik nr 9 w sprawie zgłaszania i przerobu złota.

Zagadnienia objęte powyższymi zarządzeniami można podzielić jak następuje:

Wywóz i przywóz pieniędzy krajowych.

Zasadniczym novum, występującym we wszystkich zarządzeniach Komisji Dewizowej, dotyczących wywozu i przywozu pieniędzy krajowych jest jak gdyby „motto“, „wydatkowanie, jak też wymiana polskich pieniędzy za granicą jest zabroniona“, z czego wynikają następnie zezwolenia i zakazy.

Zarządzenie nr 52 uchylające Uchwałę Generalną Komisji Dewizowej nr 29/III z dnia 4. 7. 1947 r., różni się od niej tym, że zamiast dawnych złotych 4000.— wolno wywozić i przywozić do złotych 100.— i to tylko osobom, przekraczającym granicę na podstawie polskiego paszportu zagranicznego, wystawionego przez polskie władze w kraju. Wywóz powinien być odnotowany w paszporcie, a przywóz może nastąpić w kwocie odnotowanej w paszporcie. Kwota ta jest przeznaczona na wydatkowanie przez podróżnego po jego powrocie do kraju oraz może być również wydatkowana na pokładzie polskich statków morskich i powietrznych. Wywóz z kraju jak też powrotny przywóz do kraju polskich pieniędzy przez osoby legitymujące się innymi paszportami niż wyżej wymienione (dotyczy to cudzoziemców) wymaga każdorazowej zgody Komisji Dewizowej.

Kwota dozwolona do każdorazowego wywozu i przywozu w małym ruchu granicznym oraz do przenoszenia w obrocie z wolnym obszarem celnym wynosi obecnie złotych 5. Nowe zarządzenia uchylają dawne Uchwały Generalne Komisji Dewizowej:

- zarządzenie nr 53 uchwałę nr 37/I z dnia 17. 3. 1949 r., zarządzenie nr 54 uchwałę nr 47 z dnia 21. 3. 1949 r., (na mocy wyżej wymienionych uchwał w małym ruchu granicznym dozwolony był do tej pory wywóz i przywóz każdorazowo złotych 200.— nie więcej jednak niż złotych 6.000.— miesięcznie);

— zarządzenie nr 55 uchwałą nr 43 z dnia 19. 5. 1949 r., (na mocy której dozwolone było wynoszenie i przynoszenie w obrocie z wolnym obszarem celnym po złotych 200.— dziennie na osobę).

Całkowicie nowe jest zarządzenie nr 60, które zezwala kierownictwu statku morskiego pod banderą polską na wywóz w kasie statku pieniędzy polskich do kwoty złotych 100.— na osobę zatrudnioną na statku oraz na przywóz pieniędzy do wysokości kwoty posiadanej przy wyjeździe, zmniejszonej o kwoty wypłacone osobom zatrudnionym na statku. Kapitanowi i członkom załogi zezwolono na przywóz pieniędzy polskich do kwoty otrzymanej z kasy okrętowej, nie wyżej jednak niż złotych 100.— na osobę.

Wywóz i przywóz zagranicznych środków płatniczych.

Zarządzenie nr 58 zezwala osobom przyjeżdżającym do Polski na podstawie paszportów zagranicznych na przywóz do kraju zagranicznych pieniędzy bez ograniczenia kwoty — pod warunkiem zgłoszenia polskiemu granicznemu urzędowi celnemu wszystkich przywiezionych do Polski zagranicznych środków płatniczych.

Krajowcy dewizowi oraz repatrianci obowiązani są w terminie 7 dni od daty przekroczenia granicy zaofiarować do skupu lub złożyć do depozytu w Narodowym Banku Polskim przywiezione zagraniczne środki płatnicze.

Cudzoziemcy dewizowi mogą posiadać w kraju zagraniczne środki płatnicze wymienione w deklaracji o przywozie, a następnie wywieźć w terminie czterech miesięcy od daty wypełnienia deklaracji.

Dysponowanie przez cudzoziemców posiadanymi zagranicznymi środkami płatniczymi może nastąpić wyłącznie w drodze odsprzedaży Narodowemu Bankowi Polskiemu lub złożenia do depozytu w tym Banku, przy czym fakt ten powinien być odnotowany na deklaracji o przywozie.

Zasadniczą zmianą w stosunku do uchylonej tym zarządzeniem Uchwały Generalnej Komisji Dewizowej nr 22/II z dnia 31. 3. 1949 r., jest bezwzględny zakaz posiadania przez krajowców dewizowych i repatriantów przywożonych zagranicznych środków płatniczych.

Zarządzenie nr 53 zezwala osobom, uprawnionym do przekraczania granicy w małym ruchu granicznym polsko-czechosłowackim: na posiadanie pieniędzy czechosłowackich do kwoty Kc 50, na każdorazowy wywóz pieniędzy czechosłowackich do kwoty Kc 50 oraz na przywóz pieniędzy czechosłowackich do wysokości kwot wywiezionych z Czechosłowacji.

Oznacza to, że kwoty ponad Kc 50.— powinny być odsprzedane Narodowemu Bankowi Polskiemu.

Poprzednio obowiązująca Uchwała Generalna Komisji Dewizowej nr 37/1 zezwalała na przywóz pieniędzy czechosłowackich bez ograniczenia, oraz na wywóz do wysokości kwot odnotowanych na przepustkach granicznych.

Zarządzenie nr 60 zezwala kierownictwu statku morskiego pod banderą polską na wywóz z polskiego obszaru celnego zagranicznych środków płatniczych jedynie w kasie tego statku, która może zawierać: depozyty kapitana i załogi statku w granicach zgłoszonych jako depozyty w deklaracji celnej „o przywozie zagranicznych środków płatniczych w kasie statku” i ponadto kwoty dozwolone do wywozu przez Komisję Dewizową, przeznaczone na wypłatę dodatku zagranicznego dla załogi oraz na wydatki statku związane z daną podróżą.

Przywóz zagranicznych środków płatniczych w kasie statku jest dozwolony bez ograniczenia ilości pod warunkiem zgłoszenia polskiemu granicznemu urzędowi celnemu.

Natomiast kapitan i załoga statku powinni przed wejściem statku do polskiego obszaru celnego zdeponować w kasie statku posiadane zagraniczne środki płatnicze, które następnie mogą być wywiezione i wydane właścicielom bez zgody Komisji Dewizowej. W przypadku, gdy kapitan lub członek załogi pozostaje w kraju przez okres dłuższy niż trzy miesiące od daty wystawienia deklaracji celnej, zdeponowane na statku zagraniczne środki płatnicze powinny być złożone do depozytu lub odsprzedane w Narodowym Banku Polskim.

Sprzedaż biletów kolejowych i lotniczych oraz kart okrętowych na trasy zagraniczne.

Zarządzenie nr 61 zasadniczo niczym się nie różni od Uchwały Generalnej nr 19/1 z dnia 16 maja 1949 r. Jediną zmianą jest zezwolenie na sprzedaż biletów kolejowych i lotniczych oraz kart okrętowych na trasy zagraniczne, osobom legitymującym się paszportami dyplomatycznymi, wystawionymi przez rządy państw obcych, w przypadkach jeżeli zapłata następuje czekami na Narodowy Bank Polski, płatnymi w ciężar rachunków dyplomatycznych.

Złoto.

W związku z zakazem posiadania walut obcych, monet złotych, oraz złota i platyny, wprowadzonym ustawą z dnia 28 października 1950 r. minister finansów wydał zarządzenie z dnia 30 października 1950 r., w sprawie zgłoszenia walut obcych, monet złotych oraz złota i platyny.

Oparte na wyżej wymienionej ustawie i zarządzeniu ministra finansów, zarządzenie Komisji Dewizowej nr 59 zezwala osobom, mającym miejsce zamieszkania w Polsce, przyjeżdżającym z zagranicy na przywóz złota i platyny w monetach i sztabach oraz w postaci nieprzerobionej bez ograniczenia ilości, pod warunkiem złożenia przywiezionych wartości do depozytu w Narodowym Banku Polskim za pośrednictwem polskiego, wejściowego, granicznego urzędu celnego.

Dysponowanie przywiezionymi wartościami może nastąpić zgodnie z przepisami ustawy z dnia 28. 11. 1950 r., o zakazie posiadania walut obcych, monet złotych, złota i platyny oraz zastrzeżeniu kar za niektóre przestępstwa dewizowe.

W odniesieniu do cudzoziemców, zarządzenie nie ogranicza przywozu ani wywozu złota i platyny w monetach i sztabach oraz w postaci nieprzerobionej, pod warunkiem jednak, że wartości te zostaną zdeponowane przy wjeździe w polskim wejściowym granicznym urzędzie celnym, a wywóz nastąpi przez ten sam punkt graniczny.

Przewóz przez polski obszar celny (transyt) wyżej wymienionych wartości o wadze łącznej powyżej 20 gramów na podróznego, może mieć miejsce jedynie w paczkach opieczetowanych lub opłombowanych przez polski graniczny urząd celny, z tym, że fakt powyższy powinien być odnotowany w paszporcie podróznego. Wartości o wadze łącznej do 20 gramów na podróznego mogą być przewożone przez polski obszar celny bez ograniczeń.

Sprawę wywozu za granicę złota i platyny w postaci wyrobów użytkowych oraz kamieni szlachetnych i kosztowności regulują osobne przepisy.

Zasadnicze zmiany w porównaniu z uchyloną tym zarządzeniem Uchwałą Generalną Komisji Dewizowej nr 23/II z dnia 31 marca 1949 r., w sprawie przywozu do kraju złota polegają na zakazie posiadania przez krajowców oraz na wprowadzeniu ściślejszej kontroli przywożonych i wywożonych wartości przez cudzoziemców.

Okólnik Komisji Dewizowej nr 9 w sprawie zgłaszania i przerobu złota wyjaśnia sprawy związane z obrotem złotem w odniesieniu do firm i osób trudniących się zawodowo rzemiosłem złotniczym oraz lekarzy dentystów i techników dentystycznych, a w szczególności:

- 1) że przyjmowanie do przerobu złota we wszelkiej postaci, również w postaci wyrobów użytkowych, jest bez zgody Komisji Dewizowej zabronione;

- 2) firmy i osoby wymienione na wstępie obowiązane są zgłosić Narodowemu Bankowi Polskiemu złoto skupione na podstawie zezwoleń Komisji Dewizowej (zarządzenie nr 49 z dnia 2. 6. 1950 r. i zezwolenia indywidualne) oraz złoto we wszelkiej postaci, również w postaci wyrobów użytkowych, przyjęte do przerobu według stanu na dzień 30. 10. 1950 r.;
- 3) zgłoszenie powinno nastąpić bądź przez odsprzedaż Narodowemu Bankowi Polskiemu, bądź przez zgłoszenie do depozytu w Narodowym Banku Polskim, bądź też przez złożenie w tym Banku wniosku do Komisji Dewizowej o zezwolenie na dalsze posiadanie i przerób zgłaszanych wartości.

Administrowanie nieruchomościami cudzoziemców.

Zarządzenie Komisji Dewizowej nr 57 w porównaniu z postanowieniami w sprawie zarządu nieruchomościami cudzoziemców zawartymi w okólniku Komisji Dewizowej nr 2 z dnia 30. 10. 1946 r. zasadniczych zmian nie wprowadza, z tym, że uchylono zezwolenie na wypłacanie przez zarządców zapomóg i wszelkich wypłat o charakterze charytatywnym. Zniesiono zarazem możliwości wypłacania właścicielowi nieruchomości jakichkolwiek kwot, podczas jego pobytu w kraju.

Sprecyzowano natomiast, że zarządca ma prawo pobierać wynagrodzenie własne do wysokości złotych 400.— miesięcznie.

Regulowanie płatności z tytułu usług związanych z obrotem morskim.

Zarządzenie Komisji Dewizowej nr 62 w porównaniu z Uchwałą Generalną nr 18/III z dnia 2. 4. 1948 r., uchyloną tym zarządzeniem wprowadza następujące zmiany:

- 1) likwiduje rachunki złote morskie, przy czym tryb likwidacji tych rachunków ustali Narodowy Bank Polski specjalną instrukcją.
- 2) ustala sposób przyjmowania i rozliczania należności od zagranicy, przy czym szczegółowe instrukcje o poszczególnych rodzajach płatności mają być wydane w najbliższym czasie;
- 3) zezwala bez każdorazowej zgody Komisji Dewizowej na zwrotne przekazywanie za granicę niewykorzystanej części zaliczek od zagranicznych armatorów;
- 4) ogranicza do uzasadnionych przypadków możliwość dokonywania wykładów za zagranicznych armatorów;

5) zezwala na stawianie do dyspozycji kapitanom obcych statków pieniędzy krajowych do wyłącznego wydatkowania w kraju.

Wyżej opisane zarządzenia Komisji Dewizowej uregulowały bardzo poważny odcinek zgadnień dewizowych.

Należy jednak przewidywać, że życie spowoduje konieczność dalszego aktualizowania istniejących postanowień ogólnych Komisji Dewizowej.

Aleksander Gubarewski.

WYDZIAŁ INWESTYCYJNY

ORGANIZACJA SŁUŻB INWESTYCYJNYCH W NBP NA TLE PLANU INWESTYCYJNEGO NA 1951 R.

Przepisy inwestycyjne bardzo dokładnie sprecyzowały podstawowe pojęcia i zasady obowiązujące w planowaniu inwestycji na 1951 rok oraz w organizacji służb inwestycyjnych.

Plan inwestycyjny na 1951 r. będzie obejmował wyłącznie inwestycje, tj. nakłady gospodarcze, zmierzające do stworzenia lub powiększenia obiektów majątku trwałego.

Do takich nakładów zalicza się:

1) prace badawcze i projektowe, jeśli obejmują badania, ekspertyzy, studia i poszukiwania geologiczne podejmowane dla przygotowania założeń projektów, próbne wiercenia terenów pod budowę itp. nakłady dotyczące konkretnie określonych inwestycji (obiektów).

2) Roboty budowlane ogólne, polegające na wzniesieniu, przebudowie, rozbudowie lub odbudowie budynków, wraz z instalacjami (wodociągowymi, kanalizacyjnymi, oświetleniowymi, ogrzewniczymi, wentylacyjnymi itp.) oraz pracami przygotowawczymi do budowy (np. odgruzowanie i niwelacja terenu, rozbiora starych obiektów).

3) Roboty budowlane specjalne jak np. roboty o charakterze przemysłowym (hale przemysłowe, szyby kopalniane, piece przemysłowe, wieże ciśnień), roboty górnicze i wiertnicze w celu późniejszej eksploatacji podziemnych surowców, roboty inżynierskie lądowe i wodne, roboty sieciowe elektryfikacyjne i telekomunikacyjne, roboty rolne, leśne itp.

4) Roboty montażowe związane z ustawieniem maszyn lub urządzeń w odpowiednie zespoły, oraz nakłady związane z wypróbowaniem jakości wykonanego montażu.

5) Nakłady na maszyny i urządzenia: wytwórcze, przetwórcze, rolnicze, leśne, transportowe itp. (maszynowy sprzęt budowlany, dźwigi, parowozy, wagony, statki, tabor samochodowy, traktory itp.).

6) Nakłady na sprzęt i inwentarz: jak np. zakup narzędzi i przyrządów roboczych, pomiarowych, naukowych, lekarskich, przeciwpożarowych, higieny pracy, zakup inwentarza żywego użytkowego i hodowlanego itp.

7) Inne nakłady nie dające się zaszeregować do poprzednio wymienionych rodzajów np. koszty odszkodowań za wywłaszczenie nieruchomości, za opracowanie dokumentacji technicznej, koszty utrzymania dyrekcji budowy itp.

Powyższy podział nakładów inwestycyjnych według ich rodzajów (struktury), znajduje zastosowanie w planowaniu, sprawozdawczości oraz analizie.

Nowością jest całkowite wyeliminowanie z planu inwestycyjnego 1951 r. kapitalnych remontów, które w odniesieniu do jednostek organizacyjnych opartych na rozrachunku gospodarczym, ujęte będą w oddzielnych planach kapitalnych remontów, zaś w odniesieniu do jednostek organizacyjnych budżetowych, będą finansowane w ramach budżetu tych jednostek.

Celem uniknięcia przenikania do inwestycji nakładów o charakterze kapitalnych remontów i odwrotnie, ustalono, że kapitalnymi remontami są nakłady gospodarcze, zmierzające do przywrócenia czynnym gospodarczo obiektom majątku trwałego ich sprawności technicznej, zmniejszonej na skutek zużycia lub uszkodzenia.

Rozróżniamy następujące podziały inwestycji:

1) według działów i gałęzi gospodarki narodowej:

- Przemysł;
- Przedsiębiorstwa budowlano-montażowe;
- Rolnictwo i leśnictwo;
- Komunikacja i łączność;
- Obrót towarowy;
- Rozwój kultury i urządzeń socjalnych;
- Gospodarka komunalna i mieszkaniowa;
- Administracja ogólna;
- Inne.

Podział inwestycji według działów i gałęzi gospodarki narodowej jest konieczny dla ustalenia i utrzymania właściwych proporcji w nakładach inwestycyjnych pomiędzy poszczególnymi działami i gałęziami.

2) Według charakteru majątku trwałego, powstałego w wyniku inwestycji (według przeznaczenia). Zależnie od charakteru inwestycji dzieli się na:

- a) inwestycje produkcyjne, które stanowią nakłady dokonywane na obiekty majątku trwałego - produkcyjnego, w zakładach przemysłowych, kopalniach, rolnictwie, transporcie i łączności, obrocie towarowym itd.;
- b) inwestycje nieprodukcyjne, które stanowią nakłady dokonywane na obiekty majątku trwałego - nieprodukcyjnego, w budownictwie mieszkaniowym, w administracji państwowej, w instytucjach społeczno - politycznych itd.;
- 3) według kierunku nakładów inwestycyjnych:
 - a) nowe inwestycje, które obejmują nakłady na budowę nowych przedsiębiorstw, zakładów itp. oraz wydatki na pełne wyposażenie obiektów;
 - b) inwestycje na rozbudowę i przebudowę istniejących zakładów lub obiektów, celem wprowadzenia postępu technicznego, modernizacji, zwiększenia zdolności produkcyjnej lub użytkowej;
 - c) inwestycje na odbudowę obiektów całkowicie lub częściowo nieczynnych (zniszczonych z przyczyn wojennych, losowych).

4) Według terminów rozpoczęcia oraz zakończenia inwestycji:

Podział ten umożliwia planowanie koncentracji nakładów oraz osiągnięcia najszybszych efektów, w postaci oddanych do użytkowania inwestycji.

5) Według trybu planowania:

- a) inwestycje planowane centralnie — objęte planem centralnym;
- b) inwestycje planowane terenowo — objęte planami terenowymi.

6) Według trybu zatwierdzania:

- a) inwestycje grupy I-ej zatwierdzane przez Radę Ministrów;
- b) inwestycje grupy II-ej zatwierdzane przez właściwe ministerstwo (planowanie centralne) lub przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej (planowanie terenowe).

Z przewidzianej w planie sześciolletnim rozbudowy istniejących zakładów przemysłowych oraz tworzenia nowych ośrodków przemysłowo - gospodarczych, wynika dla Narodowego Banku Polskiego konieczność uruchomienia nowych oddziałów oraz rozszerzenia funkcyjnego niektórych oddziałów w istniejącej sieci.

Umieszczenie szeregu nowych oddziałów w terenie natrafia na duże trudności lokalowe również i ze względu na specyficzne funkcje Banku, jako jedynego kasyera całego życia gospodarczego (skarbcę).

Wznoszenie nowych budynków dla oddziałów NBP może mieć miejsce tylko w ograniczonej ilości, bowiem kredyty inwestycyjne będą zaangażowane przede wszystkim w budownictwie przemysłowym i tylko częściowo w budownictwie administracyjnym, do którego zalicza się budowa gmachów bankowych.

Chociaż w myśl obowiązujących przepisów inwestycyjnych, zadaniem służb inwestycyjnych jest obsługa państwowego planu inwestycyjnego, którego przedmiotem, jak to na wstępie zaznaczono, są wyłącznie inwestycje, to jednak ze względu na konieczność pokonywania wszelkich trudności w otwieraniu oddziałów, zadania służb inwestycyjnych NBP w terenie powinny być rozszerzone i powinny obejmować również problemy wyszukiwania odpowiednich obiektów dla biur bankowych oraz lokali mieszkalnych dla pracowników.

Organizacja służb inwestycyjnych w Narodowym Banku Polskim, jako jednym z inwestorów naczelných w resorcie Ministerstwa Finansów, hierarchicznie i porównawczo do przepisów inwestycyjnych, przedstawiałyby się następująco:

- *Inwestorem bezpośrednim* jest oddział NBP, w którego siedzibie (miejscowości) jest prowadzona lub zamierzona przez NBP budowa o charakterze inwestycyjnym. Jeżeli w danej miejscowości nie ma oddziału NBP, funkcję inwestora bezpośredniego pełni oddział wojewódzki.
- *Inwestorem głównym* jest oddział wojewódzki NBP, sprawujący nadzór i kontrolę nad terenem, na którym jest prowadzona lub zamierzona przez NBP budowa o charakterze inwestycyjnym.
- *Inwestorem naczelnym* jest Narodowy Bank Polski (funkcyjnie — Wydział Inwestycyjny).
- *Inwestorem centralnym* jest Ministerstwo Finansów.

Do głównych czynności inwestorów należy:

Inwestor bezpośredni.

- a) poszukiwanie odpowiedniego do budowy terenu, w porozumieniu z prezydium miejskiej rady narodowej — miejscowym urzędem planowania przestrzennego oraz składanie inwestorowi głównemu odnośnych wniosków i sprawozdań;
- b) bezpośrednie nadzorowanie prowadzonej budowy w zakresie obowiązków inwestora;
- c) prowadzenie księgowości inwestycyjnej;
- d) sporządzanie sprawozdawczości inwestycyjnej.

Inwestor główny:

- a) opracowywanie planu inwestycyjnego własnego oraz podległych inwestorów bezpośrednich. W ostatnim przypadku, od uznania inwestora głównego zależy, czy czynności związane z opracowaniem planu wykona we własnym zakresie, czy też zleci je do wykonania podległym inwestorom;
- b) jeżeli inwestor bezpośredni nie daje gwarancji prawidłowego i terminowego wykonywania swoich obowiązków, inwestor główny jako odpowiedzialny za prace inwestora bezpośredniego, automatycznie przejmuje funkcje inwestora bezpośredniego;
- c) sprawowanie kierownictwa i nadzoru nad inwestorami bezpośrednimi.

Inwestor naczelny.

Obowiązki inwestora naczelnego wykonuje Wydział Inwestycyjny NBP.

Do obowiązków inwestora naczelnego należy:

- a) planowanie inwestycji;
- b) opracowywanie programów inwestycyjnych;
- c) sporządzanie planów inwestycyjnych;
- d) dokumentacja techniczna;
- e) zaopatrzenie inwestycyjne;
- f) wykonawstwo inwestycyjne;
- g) realizacja finansowa planu;
- h) sprawozdawczość inwestycyjna;
- i) inspekcja inwestycyjna.

Zaliczenie oddziału do odnośnego szczebla inwestora, określa jego obowiązki i kompetencje w zakresie zatwierdzania dokumentacji technicznej, planowania inwestycji oraz nadzoru i odpowiedzialności za wykonanie planu inwestycyjnego. *Anatol Fiedorowicz.*

DZIAŁ racjonalizacji

KOMUNIKATY

GLÓWNEJ KOMISJI PROJEKTÓW USPRAWNIEŃ ADMINISTRACJI W NARODOWYM BANKU POLSKIM

Stosownie do treści okólnika nr 19 prezesa Rady Ministrów w sprawie Komisji Projektów Usprawnienia Administracji Publicznej (Monitor Polski nr A-57/49, poz. 755) oraz treści okólnika Ministerstwa Skarbu z dnia 30. 9. 1949 r. w tej samej sprawie (Dz. Urz. Ministerstwa Skarbu nr 35/49, poz. 234), jak również wewnętrznego zarządzenia bankowego (Zb. Dz. I/A str. 42 — 45) zostały powołane: lokalne komisje projektów usprawnienia administracji we wszystkich jednostkach organizacyjnych Banku, oraz hierarchicznie wyższa: Główna Komisja Projektów Usprawnienia Administracji w Centrali Banku.

Jak już zaznaczono w poprzednich artykułach, Główna Komisja Projektów Usprawnienia Administracji będzie obecnie zamieszczać na łamach miesięcznika „Wiadomości NBP“:

- 1) spisy wszystkich projektów przyjętych przez Główną Komisję PUA,

- 2) spisy wszystkich projektów nieprzyjętych przez Główną Komisję PUA,
- 3) tematy problemów, które mogą być przedmiotem badań i projektów racjonalizatorskich,
- 4) opisy racjonalnych metod pracy, wymagających rozpowszechnienia,
- 5) wyniki oddziałów w rozwijaniu ruchu racjonalizatorskiego (w następnym numerze „Wiadomości NBP“).

Rejestr Projektów przyjętych przez Główną Komisję Projektów Usprawnienia Administracji.

Główna Komisja PUA rozpatruje dokładnie każdy otrzymany projekt i w tym celu zasięga opinii kompetentnych wydziałów, oddziałów oraz rzeczoznawców. Odnośnie do niektórych projektów przeprowadzane są praktyczne badania w oddziałach lub centrali oraz ankiety i specjalne badania. Opierając się na przygo-

lowanym w ten sposób materiale, Główna Komisja PUA rozstrzyga czy projekt nadaje się do praktycznego wykorzystania w Banku, Główna Komisja PUA może przyjąć projekt w formie proponowanej przez projektodawcę lub też w formie zmodyfikowanej.

Przed powzięciem ostatecznej uchwały może również Główna Komisja PUA przekazać projekt do uzupełniającego opracowania.

Poniżej są zestawione projekty przyjęte przez Główną Komisję PUA w III kwartale br. i wyróżnione w formie premii pieniężnych przez Zarząd Banku. Poprzednio przyjęte projekty zostały opublikowane w „Wiadomościach NBP” nr 1, 2, 6, 9.

1) *Ob. Franciszek Lewczuk z O/Głównego* został wyróżniony i nagrodzony kwotą zł 4.000 za projekt dotyczący lokalnego usprawnienia pracy manipulacyjnej w grupie handlu państwowego działu bezpośredniego kredytowania. Rozmieszczenie poszczególnych działów pracy w lokalu O/Głównego zmuszało referentów działu bezpośredniego kredytowania do kilkakrotnego, w ciągu jednego dnia, schodzenia do działu inkasowego w celu zapoznania się z aktualnym stanem należności inkasowych, potrzebnym przy regulowaniu zadłużeń przedsiębiorstw. Projektodawca zaprowadził zeszyt, do którego dział inkasowy wpisuje obecnie w/w dane i przedkłada je działowi bezpośredniego kredytowania.

2) *Ob. Stanisława Gościński z O/Głównego* została nagrodzona kwotą zł 3.000 za projekt dotyczący lokalnego usprawnienia pracy w dziale inkasowym. Projekt polega na zastosowaniu podziału czynności, umożliwiającego nabycie znacznej wprawy przy wykonywaniu pewnych typowych czynności jak stemplowanie, zszywanie, kontrolowanie itd.

3) *Ob. Janina Sendzińska z Wydziału Planowania Departamentu Zagranicznego* została nagrodzona kwotą zł 10.000 za projekt dotyczący usprawnienia prac związanych z reklamacjami MHZ odnośnie wykazów sprawozdawczych z wykonania planu.

4) *Ob. Maria Chmielewska z Wydziału Planowania Departamentu Zagranicznego* została nagrodzona kwotą zł 10.000 za projekt dotyczący zmiany druków statystycznych na bardziej uniwersalne i ułatwiające manipulacje.

5) *Ob. Irena Ceglowska z O/W Poznań* została nagrodzona kwotą zł 3.000 za projekt dotyczący lokalnego usprawnienia przy adresowaniu kopert wysyłanych z działu inkasa. Projektodawczyni proponuje aby koperty te były adresowane również przy pomocy „Adremy”.

6) *Ob. Albin Ormiński z O/W Bydgoszcz* został nagrodzony kwotą zł 3.000 za projekt wydrukowania przekładek do aktów kredytowych.

7) *Ob. Halina Korczak z Generalnego Sekretariatu* została nagrodzona kwotą zł 4.000 za projekt zmiany formularzy nr 4520 i 4521 (telenoty), przewidujący oszczędność w papierze.

8) *Ob. Helena Kalina z Wydziału Planowania Departamentu Zagranicznego* została nagrodzona kwotą zł 5.000 za projekt wprowadzenia formularza usprawniającego pracę w referatach działu Statystyki Wydziału Planowania Departamentu Zagranicznego.

9) *Ob. Czesław Dąbrowski z Wydziału Planowania Departamentu Kredytowego* został nagrodzony kwotą zł 3.000 za projekt dotyczący usprawnienia pracy w oddziałach przy sporządzaniu dekadowych wykazów zadłużenia jednostek kontrolowanych. (Opis w d. c.).

10) *Ob. Henryka Kubacka z O/W Poznań* została nagrodzona kwotą zł 3.000 za projekt dotyczący księgowania maszynowego na arkuszach kontowych. Proponuje, aby po zaksięgowaniu wszystkich pozycji „Winien” kontówkę cofnąć do poziomu pierwszej pozycji „Winien” i równolegle księgować w kolumnie „Ma” pozycje uznaniowe.

11) *Ob. Edmund Heyza z O/W Poznań* został nagrodzony kwotą zł 5.000 za projekt dotyczący przechowywania listów przesyłkowych i ich potwierdzeń kolejno według dat, bez segregowania ich według oddziałów i banków.

12) *Ob. Mieczysław Stolarczyk z Generalnego Sekretariatu* został nagrodzony kwotą zł 30.000 za projekt dotyczący nasycania taśm autograficznych przy maszynach drukujących „Rotaprint”. W okresie do dnia 15 lipca br. okólniki, listy okrężne i inne zarządzenia powielane na zwykłych powielaczach w niewielkich nakładach nie wystarczały już dla potrzeb Banku, wskutek czego rozpoczęto prace na maszynach offsetowych typu „Rotaprint”. Klisze do „Rotaprintów” były wypełniane na maszynach do pisania przy użyciu specjalnych taśm dostarczonych przez PTMB. Taśmy te okazały się jednak wadliwe, a klisze wypełniane przy ich pomocy odbijały okólniki nieczytelnie, co spowodowało konieczność kilkakrotnego przepisywania klisz. Ob. Stolarczyk stwierdził, iż taśmy były niewłaściwie nasycane, po czym rozpoczął próby, które po 2 miesiącach zakończyły się wynalezieniem odpowiednio spreparowanych taśm zdających całkowicie egzamin. Obecnie zarządzenia wykonywane na „Rotaprintach” są czyste, zupełnie czytelne i odbijane w wystarczającej ilości egzemplarzy.

13) *Ob. Jodko-Narkiewicz z O/Dzierżoniów* został nagrodzony kwotą zł 5.000 za projekt maszynowego wypełniania „Raportów dziennych” form. 10110.

14) *Ob. Regina Kokocińska z O/Sopot* została nagrodzona kwotą zł 5.000 za projekt zmiany układu list inkasowych: A, C, E, B, D.

Wykaz projektów, przyjętych przez Główną Komisję PUA dowodzi, iż w dalszym ciągu stanowczo za mało opracowuje się projektów koncepcyjnych z dziedziny kontroli i finansowania przedsiębiorstw, systemów rozrachunków oraz z dziedziny organizacji wewnętrzno-bankowej.

Poza tym musimy stwierdzić, iż niektóre odcinki pracy bankowej w ogóle nie były jeszcze przedmiotem badań racjonalizatorskich, wobec czego prosimy kolegów i koleżanki o żywsze zainteresowanie się tymi pracami i nadsyłanie projektów.

Rejest projektów nie przyjętych przez Główną Komisję Projektów Usprawnienia Administracji.

Nie wszystkie projekty mogą być przez Główną Komisję PUA przyjęte do praktycznego wykorzystania w Banku. Powoduje to wiele czynników, które czasami mogą być nieznane projektodawcy.

Projekt powinien być rzeczowo uzasadniony, przy czym projektodawca powinien nie tylko przedstawić wszystkie zalety swojego projektu, ale w miarę możliwości również i uwzględnić jego ujemne strony.

Jeśli projektodawca prześle tylko sam projekt, wówczas powinien on być zaopiniowany przez lokalną komisję PUA. Lokalna komisja w miarę potrzeby może zażądać oficjalnej opinii kierownictwa lokalnego wydziału lub oddziału. Opinię tę należy następnie dołączyć do projektu przesyłanego do Główniej Komisji.

Poniżej wyszczególniono projekty nieprzyjęte przez Główną Komisję PUA w III kwartale br. wraz ze zwięzłym wskazaniem przyczyn, które spowodowały, iż projekty te nie mogły być przyjęte. Niektóre z nich nie uznano za projekty racjonalizatorskie, ponieważ nie rozwiązywały poruszonych problemów, względnie nie stanowiły w ogóle projektów lecz wskazywały jedynie na pewne problemy. Zdarzały się również projekty, które wynikały jedynie z nieznamomości przepisów, gdyż poruszone przez projektodawców problemy zostały już zadowalająco rozwiązane w przepisach bankowych lub w innych wskazówkach opublikowanych w „Wiadomościach NBP”.

Projektodawcy nie powinni jednakże zrażać się tymi niepowodzeniami, gdyż każdy ich wysiłek w kierunku rozwoju ruchu racjonalizatorskiego jest doceniany. Należy się też spodziewać, że następne ich projekty, odpowiednio opracowane, okażą się trafniejsze.

PROJEKTY NIE PRZYJĘTE PRZEZ GŁÓWNĄ KOMISJĘ PUA W III KWARTALE BR.

Nr rej.	Projekt dotyczy	Projektodawca	Przyczyny nieprzyjęcia	Data decyzji
97	Wykup inkasa na podstawie listy „C” zaakceptowanej przez płatnika	E. M.	Suma pracy związanej z proponowanym systemem nie jest mniejsza od dotychczas wykonywanej, a korzyści wątpliwe, z uwagi na przewidywane różne trudności manipulacyjne.	8/7
103	Zaniechania żądania pokwitowania za nadane zwykłe telegramy służbowe.	B. M.	Stosowanie specjalnych pokwitowań telegramów za opłatą 10 zł jest zbędne.	3/10
107	Nałożenia na przedsiębiorstwa obowiązku wypełniania f. 4190 i 4182 służących do dokonywania przelewów automatycznych.	E. P.	Bank obowiązany jest dokonać przelewu automatycznego i nie może z reguły polecić klientom wypełniania odpowiednich formularzy.	8/8
108	Wyeliminowania listu przesyłkowego f. 9015 i wprowadzenia w jego miejsce 5-ej kopii listy inkasowej.	R. K.	Wyszukiwanie i odkładanie dodatkowych list inkasowych spowodowałoby zwiększenie pracy w dużych oddziałach i zatrudnienie dodatkowych pracowników.	10/10
109	Powtórne używanie kopert.	A. K.	Rozpatrywany w skali ogólnokrajowej przez Centralną Komisję PUAP.	29/8
111	Zmiany f. 9015 i wprowadzenia dodatkowych 9015/I i 9015/II.	C. J.	Projekt jest pogłębieniem kontroli, jednakże koszty, szczególnie w oddziałach większych byłyby większe od ewentualnych korzyści.	5/7

113	Wprowadzenia kolejnej numeracji przyjętych przez oddziały poleceń wypłat na zagranicę, telegraficznego lub telefonicznego przekazywania ich do Departamentu Zagranicznego.	J. S.	Kolejna numeracja nie ułatwi odnalezienia zagubionego zlecenia. Zamiast przekazów telegraficznych lub telefonicznych stosuje się telenoty.	3,10
115	Niekwalifikowania wydatków według subkont lub sskont, w celu uniknięcia pomyłek.	N. N.	Pracownik prowadzący wydatki tak samo musiaby sprawdzać czy istnieje kredyt na odpowiedniej pozycji budżetu, a tym samym ustalić sub lub sskonta odpowiadające tej pozycji.	25,8
117	Pogłębienia kontroli i dyscypliny pracy w sortowniach.	M. Z.	Projektowane kontrole przysporzą dodatkową pracę, nieproporcjonalną do wątpliwych korzyści.	20,9
118	Drukowania numeru oddziału w f. 9001 i 9015.	S. R.	Drukowanie formularzy łącznie z numerem oddziału niezmiernie utrudniłoby gospodarkę zaopatrzeniową i spowodowałoby zwiększenie rezerw tych formularzy, co jest niewskazane.	25/8
122	Włączenia obrotów Kas „A” do książki kasowej oddziału oraz w sprawie zmiany w rozliczeniach Kas „A” z urzędami pocztowymi.	F. S.	Uzgodnienie obrotów wszystkich kas oddziału następuje na f. 10003. Zmiana formy rozliczeń UP skomplikowałaby ich pracę.	3/10
123	Zmiany układu treści okólników wprowadzających zmiany, tak aby umożliwić wycięcie tych zmian i wklejenie do odpowiedniego zarządzenia.	J. S.	Uzupełnianie zarządzeń można ograniczyć do odnotowania numerów i daty odnośnego okólnika, wprowadzającego zmiany. Okresowo przeprowadza się kodyfikację.	29,8
124	Zniesienia księgi zapasu gotówki.	J. G.	Na razie nie można zrezygnować z tej dodatkowej kontroli ze względów inspekcyjno-kontrolnych oraz z uwagi na charakter instytucji. Zbyt daleko idące „uproszczenie”, które mogłoby spowodować niedokładność w pracy skarbowej oraz z tym związane poważne ryzyko dla Banku.	19,9
129	1) Księgowania obrotów Kas „A” w następnym dniu, 2) Dostosowania godzin urzędowania w soboty likwidatur W. Fin. do Kas „A” oraz 3) Zmiany f. 10003 przez dodanie dodatkowej kolumny dla obrotów gotówkowych Kasy „A”.	B. D.	1) Ze względów finansowo-gospodarczych jest wskazane, aby obroty Kas „A” były księgowane raczej w tym samym dniu, 2) Oddziały ustalają we własnym zakresie, 3) Projekt nie rozwiązuje uzgodnienia przy kilku kasach.	3,10
130	Systemu przeliczania banknotów w sortowniach.	Z. B.	Proponowany system został już przewidziany w I. S. IV/G.	25/8
131	Systemu wypłat należności plantatorom za uprawę lnu.	Z.	Sprawa już została uprzednio uregulowana w drodze urzędowej.	25/8
136	Automatycznego wykupu faktur.	L. G.	Sprawa już uprzednio uregulowana l. o. 62/49.	25,8
139	1) Wprowadzenia numerków w miejsce podpisów liczników, 2) Oznaczania ołówkiem kolorowym opasek dotyczących paczek banknotów mieszanych.	T. D.	1) System ten osłabia kontrolę, 2) Przewidziane już I. S. IV/G § 5.	19,9

140	Zaniechania wysyłki zawiadomień dotyczących wzorów podpisów za jednostkę organizacyjną.	I. S.	Sprawa już uprzednio została uregulowana Ok. nr 112 z 3. 8. br.	12 9
144	Usprawnienia w dziale inkasa faktur i przyspieszenia obracalności środków.	M. W.	Z uwagi na obowiązujące przepisy uchwały KERM z dn. 20. 5. 1949 r. projekt przesłano do rozpatrzenia Głównej Komisji PUA w Ministerstwie Finansów.	19 9
145	Usprawnienia cyklu inkasowego przez pominięcie w podaży faktur banku podawcy.	C. S.	Z uwagi na obowiązujące przepisy uchwały KERM z dn. 20. 5. 1947 r. projekt przesłano do rozpatrzenia Głównej Komisji PUA w Ministerstwie Finansów.	19 9
147	Zastosowania odmiennych kolorów papieru przy form. 3971 i 3972.	I. S.	Utrzymywanie jednolitych kolorów papieru jest trudne, wobec czego projekt nie można zastosować jako obowiązującą zasadę.	8/9
148	Odciskania specjalnego stempla na fakturze nadesłanej oddziałowi do refundacji.	Z. K.	Wprowadzenie obowiązku odciskania proponowanych stempelków spowodowałoby dodatkową pracę nieproporcjonalną do ewentualnych korzyści.	5/10
152	Zwracania przez użytkowników — pracowników Banku, nieużytego opału, dostarczanego im bezpłatnie.	M. W.	Praktycznie niemożliwy do zrealizowania na skutek niemożności skontrolowania sposobu i ilości zużycia węgla bankowego złożonego w piwnicy pracowników. Projekt już realizowany poprzez częściowe dostawy.	10/10
153	Utworzenia kursu korespondencyjnego z zakresu bankowości dla pracowników NBP.	Z. I.	Projekt takich kursów już uprzednio został przez Bank opracowany i przedłożony do zatwierdzenia Ministerstwu Finansów.	10 10
154	Umieszczania numerów okólników na formularzach.	Z. H.	Praktycznie niemożliwy do zrealizowania, gdyż przy numerze formularza musiano by zamieszczać cały spis różnych zarządzeń, który musiałby być bieżąco uaktualniany.	3/10
156	Zaniechania prowadzenia części nr 9 oraz rubryk 70—72 wykazu czynności.	W. O.	Celowość utrzymania tych rubryk jest uzasadniona dla zachowania ciągłości w statystyce ewidencyjnej.	10 10
159	Bieżącej numeracji i ewidencji kopert z wysyłaną i otrzymywaną korespondencją.	H. W.	Ogólna ilość pracy związanej z tą dodatkową kontrolą nie rekompensuje wątpliwych korzyści.	10 10

Zestawienie powyższe zorientuje projektodawców, jakie projekty nie mogą być przez Główną Komisję PUA przyjęte.

Równocześnie prosimy zwrócić uwagę na niżej wyszczególnione tematy, które wskazują w jakim kierunku mogą również zmierzać prace racjonalizatorskie.

Tematy problemów, które mogą być przedmiotem badań i projektów racjonalizatorskich.

Jak zaobserwowano w dotychczasowej pracy Głównej Komisji PUA, projektodawcy z różnych przyczyn nie poruszają pewnych problemów bankowych. Szczególnie nie interesują się zagadnieniami, które są uregulowa-

ne ramowo i ogólnie, gdyż sądzą, iż nie podlegają one dyskusji. Tymczasem jednym z głównych sposobów prac racjonalizatorskich jest obiektywne i wnikliwe ustosunkowanie się do wszystkich utrudnień na jakie napotyka się w pracy.

Główna Komisja Projektów Usprawnienia Administracji będzie bieżąco publikować na łamach miesięcznika „Wiadomości NBP“ wszystkie problemy, dotyczące usprawnienia działalności wewnętrznej i zewnętrznej Banku, które powinny być rozwiązywane przez racjonalizatorów. W ten sposób działalność racjonalizatorów będzie się przejawiać *nie tylko* w samoradnym usuwaniu różnych trudności w pracy, ale

również w dopomaganiu wydziałom w ich pracy nad usprawnianiem działalności Banku.

Poszczególne jednostki organizacyjne Centrali Banku zostały zobowiązane przez Zarząd Banku (zarządzenie z dn. 5. 9. 50 r.) do nadsyłania tego rodzaju tematów.

1. Departament Ogólny — Wydział Techniki Bankowej wzywa racjonalizatorów do nadsyłania projektów, mających na uwadze maksymalne oszczędności w gospodarce papierem, a w szczególności formularzami. Pożądane byłyby więc projekty dotyczące racjonalizacji formularzy (ograniczenie ilości typów, formatów, kopii itp.)

2. Departament Kredytowy — Wydział Ogólny zgłasza następujące tematy do rozwiązania przez racjonalizatorów bankowych:

„Dane dotyczące stanu kredytów i pozostałości na rachunkach operacyjnych wykazywane w dekadowych bilansach Banku, sporządzanych przez Centralną Księgowość na podstawie raportów dziennych różnią się zwykle znacznie od analogicznych danych zestawianych przez Dział Statystyki Wydziału Planowania Kredytowego. Zachodzi potrzeba opracowania systemu i trybu nadsyłania tych danych do Centralnej Księgowości i do Departamentu Kredytowego, który by wykluczał możliwość powstawania tego rodzaju niezgodności“.

„Uchwycenie czynności koncepcyjnych działu kredytowego w oddziałach w celu ustalenia norm pracy. Okólnik 96, (I/E/1) z dnia 13. 7. 50 r. wraz z załączoną do niego instrukcją przewiduje sporządzanie przez oddziały wykazu czynności na wzorach 1800 i 1801. Departament Kredytowy złożył Departamentowi Ogólnemu, Wydział Organizacyjny, projekt ujęcia czynności działów kredytowych w oddziałach w systematyczną ewidencję celem ustalenia norm w pracy. W projekcie tym są ustalone normy jedynie w odniesieniu do czynności manipulacyjnych. Zachodzi potrzeba opracowania metod obliczania norm pracy koncepcyjnej“. Dalsze tematy będą podawane w następnych numerach „Wiadomości NBP“.

Opisy racjonalnych metod pracy.

Zgodnie z uchwałą Głównej Komisji PUA (prot. nr 15 z dnia 19. 9. br.) będą publikowane w mie-

sięczniku „Wiadomości NBP“ w zwięzłej formie opisy projektów, które ewentualnie mogą mieć zastosowanie w niektórych oddziałach, zależnie od lokalnych warunków. Projekty te należy dokładnie przestudiować i jeżeli zastosowanie ich w oddziałach jest rzeczywiście racjonalne, bezwzględnie zrealizować.

1) Projekt ob. Czesława Dąbrowskiego z Wydziału Planowania Kredytowego w sprawie usprawnienia pracy w oddziałach przy sporządzaniu dekadowych wykazów zadłużenia jednostek kontrolowanych. W celu uniknięcia błędów popełnianych przez oddziały przy sporządzaniu wykazów przesyłanych do Wydziału Planowania Kredytowego oraz w celu oszczędzania pracy w oddziałach proponuje ob. Czesław Dąbrowski, aby zamiast każdorazowego pisania na maszynie wykazu z rękopisów, oddziały przygotowywały zapas wypisanych przez kalkę (na maszynie) około ośmiu formularzy z nazwami jednostek kontrolowanych bez wyszczególniania cyfr. W ten sposób przygotowywane wykazy można następnie oddać referentom kredytowym, którzy ręcznie wpisują tylko odpowiednie cyfry. Przy zastosowaniu tej metody pracy, wykazy mogą być szybciej wysłane, gdyż oszczędza się czas potrzebny na przepisywanie kopii, poza tym unika się błędów, jakie często zdarzają się przy przepisywaniu wykazów, a następnie oszczędza się pracę maszynistek przez przygotowanie niewielkiego zapasu wykazów z nazwami jednostek kontrolowanych (np. 8 wykazów na 4 dekad). Projektodawca proponuje poza tym, aby po pewnym okresie, gdy będzie to możliwe, polecić wydrukowanie (np. na Rotaprintach) dla każdego oddziału odpowiedniej ilości wykazów z nazwami jednostek kontrolowanych.

Poza tym proponuje ob. Dąbrowski, aby tego rodzaju metodę pracy zastosowały oddziały również przy innych wykazach.

2) Projekt ob. Tadeusza Jurkowskiego z O/S o pot w sprawie pomocniczej tabeli stosowanej do odczytywania stanu skarbca. Projektodawca stwierdza, iż w mniejszych oddziałach, które nie posiadają odpowiednio urządzonych pomieszczeń skarbcowych, napotyka się na trudności przy bezbłędnym odczytywaniu stanu skarbca oraz sporządzaniu zestawienia dekadowego.

Aby uniknąć błędów oraz przyspieszyć pracę, projektodawca proponuje posługiwanie się pomocniczą tabelą. Pomocnicza tabela składa się z następujących kolumn;

Ilość wiązek	1000	500	100	50	20	10	5	2	1
1	1.000.000	500.000	100.000	50.000	20.000	10.000	5.000	2.000	1.000
2	2.000.000	1.000.000	200.000	100.000	40.000	20.000	10.000	4.000	2.000
3	3.000.000	1.500.000	300.000	150.000	60.000	30.000	15.000	6.000	3.000
itd. do 100	100.000.000	50.000.000	10.000.000	5.000.000	2.000.000	1.000.000	500.000	200.000	100.000

Pomocnicza tabela może być pomocą dla skarbnika nie posiadającego dostatecznej wprawy oraz może ewentualnie mieć zastosowanie w niewielkim oddziale, w którym operuje się mniejszą ilością biletów bankowych.

Pytania i odpowiedzi

ZMIANA SYSTEMU PIENIĘŻNEGO.

W związku ze zmianą systemu pieniężnego wpłynęło od oddziałów wiele pytań, na tle wątpliwości przedsiębiorstw kontrolowanych.

Jakkolwiek Narodowy Bank Polski nie jest powołany do interpretacji norm prawnych, zarządzeń, instrukcji itp., wydanych w związku ze zmianą systemu pieniężnego — podajemy stanowisko Departamentu Ogólnego w odniesieniu do niżej podanych pytań, które traktować należy jako interpretację nie wiążącą.

- *Pracownik był w delegacji służbowej we wrześniu lub październiku. Zaliczki nie pobierał, realizuje zaś swoje należności w listopadzie. Przedsiębiorstwo realizuje jego wydatki w stosunku 100 : 1. — Czy słuszne jest stanowisko oddziału, że rozliczenie powinno nastąpić w relacji 100 : 3, pod warunkiem że pracownik zgłosił swoje pretensje w ustalonym trzydniowym terminie dla dokonania rozliczeń z tytułu delegacji służbowych?*
- *Pracownik wyjechał w delegację w październiku (zaliczki nie pobrał) i wrócił z niej w listopadzie. Okres do 29. 10. włącznie przedsiębiorstwo oblicza w dotychczasowym pieniądzu, przeliczając*

w stosunku 100 : 1, zaś czas od 30. 10. liczy już w nowym pieniądzu, przeliczając w relacji 100 : 3. Czy słuszne jest zastosowanie w tym przypadku całkowitej relacji 100 : 3?

Zdaniem naszym obowiązek rozliczenia się przez pracowników, przebywających w podróży służbowej, z kosztów tej podróży za czas do dnia 28. 10. włącznie dotyczył tylko osób, które pobrały zaliczki. Dlatego też uważamy, że zainteresowanym pracownikom należy się zwrot poniesionych kosztów i wypłata diet w relacji 100 : 3.

- *Pracownik był w delegacji służbowej i nie pobrał zasiłku rodzinnego za miesiąc wrzesień, zgłasza się po odbiór zasiłku w listopadzie. W jakim stosunku należy mu wypłacić zaległy zasiłek?*

Pracownik powinien otrzymać zaległy zasiłek w relacji 100 : 3. Przedsiębiorstwo nie traci na tego rodzaju przeliczeniu, o ile niepodjęty zasiłek był przez nie właściwie księgowany, o ile zaś niepodjęta gotówka przechowana była w kopercie w kasie przedsiębiorstwa, różnica pomiędzy relacją 100 : 3, a relacją 100 : 1 (gotówka zawsze podlegała przeliczeniu w stosunku 100 : 1) obciąża przedsiębiorstwo a nie pracownika.

- *Pracownik był w delegacji służbowej w październiku, zaliczki nie pobierał, a zakupił dla przedsiębiorstwa towar lub zapłacił z własnych pieniędzy za drobną naprawę samochodu. Po reformie walutowej przedkłada rachunki. W jakiej relacji należy je honorować?*

Uważamy, że właściwe jest traktowanie sprawy jako zobowiązanie w relacji 100 : 3.

— *Pracownik otrzymał po dniu 20. 10. premię racjonalizatorską. Czy przysługuje mu prawo do dodatku wyrównawczego?*

Zarówno instrukcja Rady Ministrów z dnia 28. 10. 1950 r., w sprawie wypłat w nowym pieniądzu wynagrodzeń za pracę pkt. 8 jak i wyjaśnienia przewodniczącego PKPG z dnia 29. 10 do tej instrukcji pkt. 1 mówią wyraźnie o wyrównaniach do wynagrodzeń z tytułu umów o pracę. W związku z tym nie widzimy podstaw prawnych do traktowania premii racjonalizatorskiej na równi z samoistnym wynagrodzeniem a tym samym podstaw do wypłaty dodatku wyrównawczego.

— *Czy pracownikowi, który otrzymał 28. 10. wynagrodzenie z tytułu umowy o dzieło przysługuje wyrównanie w wysokości 2 gr w nowym pieniądzu za każdy 1 zł w starym pieniądzu?*

W stosunku do wypłaty dodatku wyrównawczego do wynagrodzeń z tytułu umów o dzieło wyrażamy — analogicznie jak w odniesieniu do pkt. 5 — pogląd negatywny.

— *Przedsiębiorstwo wypłaciło pracownikowi 28. 10. zasiłek chorobowy na rachunek Ubezpieczalni Społecznej. Czy przysługuje mu wyrównanie?*

Zasiłki chorobowe zastępują wynagrodzenie, a zatem podlegają dodatkowi wyrównawczemu.

— *Czy zobowiązania jednostek gospodarki uspołecznionej wobec osób prywatnych z tytułu robót, dostaw i usług mają być przeliczane w stosunku 100 : 3?*

Zobowiązania jednostek gospodarki uspołecznionej w stosunku do firm i osób prywatnych z tytułu robót, dostaw i usług, wykonanych na rzecz tych jednostek przed zmianą systemu pieniężnego przelicza się w relacji 100 : 3.

— *Czy przedsiębiorstwo prywatne lub osoba prywatna (rzemieślnik), która podjęła się przeprowadzenia remontu zabezpieczającego w obiekcie przedsiębiorstwa kontrolowanego i po wykonaniu części robót otrzymała należną jej częściową zapłatę za wykonane już roboty w dniu 28. 10. ma prawo żądania wyrównania, chroniącego ją przed skutkami wymiany?*

Wypłata wyrównania nie ma całkowicie podstaw prawnych.

— *Jaka jest prekluzyjna data otrzymania wynagrodzenia, zasiłku, należności itp. przed ogłoszeniem zmiany systemu pieniężnego, którą można by uważać za ostateczną, tj. po której pracownik traci prawo do jakiegokolwiek wyrównania?*

W stosunku do wynagrodzeń i zasiłków na rachunek Ubezpieczalni Społecznej prekluzyjną datą jest dzień 20 października 1950 r. W innych przypadkach (odszkodowanie za czynność, którą według okoliczności pracownik mógł wykonać dopiero po dniu 28 października, zaliczka na pobory płatne po dniu 29 października) obowiązuje przepis punktu 1 wyjaśnienia przewodniczącego PKPG z dnia 29. 10. 1950 r., do instrukcji wydanych w związku ze zmianą systemu pieniężnego.

BG.

B I B L I O G R A F I A

WAŻNIEJSZE POZYCJE Z RADZIECKIEJ LITERATURY EKONOMICZNEJ

A. K S I Ą Ż K I

1. Aiberman E. G. — **O planowaniu przybyli w promyślności** (O planowaniu dochodu w przemyśle) Moskwa 1950 r. Gosfinizdat str. 70, 2 nlb.

Treść I — Związek między planem produkcyjnym i finansowym przedsiębiorstwa. 1) Formy planu finansowego. 2) Metody planowania dochodu. 3) Planowe obliczenie kosztu własnego i dochodu w przedsiębiorstwie. II — Zasadnicze przyczyny niezgodności między wskaźnikami finansowymi i produkcyjnymi. 1) Ceny hurtowe i asortyment. 2) Organizacja planowania. III — O propozycji przejścia do metody całkowitego „rachunku bezpośredniego”. IV — Sposoby usunięcia braków planowania dochodów. 1) Zadanie akumulacji jako minimalnego limitu. 2) Plan techniczno-produkcyjny. V — Czynniki wzrostu rentowności. 1) Czynniki zwiększenia dochodu i rentowności. 2) Czynniki zmniejszenia kosztów własnych. VI — Materialna zachęta przedsiębiorstw. 1) Premiowanie z funduszu płac. 2) Premiowanie z dochodu. VII — Stosunki wzajemne przedsiębiorstw z zarządem centralnym i systemem budżetowym.

2. Aleksev A. M. — **Voennaja valjuta** (Waluta wojenna) Leningrad 1948 r. Gosfinizdat, str. 99, 3 nlb.

Treść Część I — Waluta wojenna do okresu pierwszej wojny światowej. Część II — Waluta wojenna w okresie pierwszej wojny i w okresie między pierwszą i drugą wojną światową. Część III — Sfera terytorialna emisji pieniędzy wojennych i charakter ich obrotu. Część IV — Wojenna waluta Japonii. Część V — Wojenna waluta Niemiec faszystowskich. Część VI — Wojenna waluta Anglii i Stanów Zjednoczonych. Część VII — Cel wypuszczania pieniędzy wojennych. Część VIII — Pieniądze wojenne i inflacja. Część IX — Odpowiedzialność państw za wypuszczanie pieniędzy wojennych. Krótka dokumentacja.

3. Andreev P. P. i Petropavlovskij A. P. — **Sbornik zadać i uprażeńij po finansovym wyćislenijam** (Zbiór przykładów i wskazówek odnośnie obliczeń finansowych). Moskwa 1949. Gosfinizdat str. 127.

Treść Część I — Obliczenia uproszczone. Część II — Obliczenia przybliżone. Część III — Środki obliczeń uproszczonych. Część IV — Jednostki miary i jednostki pieniężne. Część V — Obliczenia procentowe. Część VI — Obliczenia towarowe. Część VII — Obliczenia w przedsiębiorstwach przemysłowych. Część VIII — Obliczenia bankowe. Część IX — Obliczenia w rozrachunkach systemu finansowego. Dodatki, Tablice.

4. Arkad'ev M. — **O żiliščnom stroitel'stve w SSSR** (O budownictwie mieszkaniowym w ZSRR) Moskwa 1949 r. Gospolitizdat str. 69, 2 nlb.

Treść Pierwsze posunięcia władzy radzieckiej w dziedzinie zagadnienia mieszkaniowego. Budownictwo mieszkaniowe w latach przedwojennych pięciolatek stalinowskich. Budownictwo mieszkaniowe w powojennej pięciolatce. Powojenne budownictwo mieszkaniowe w wiejskich regionach. Indywidualne budownictwo mieszkaniowe. Mechanizacja robót budowlanych. Budownictwo socjalistyczne.

5. Avtorskij Kolektiv — **Ućet i operativnaja technika w bankach dolgosročnych vloženij** (Rachunkowość i technika operacyjna w bankach wkładów długoterminowych) Moskwa 1949 r. Gosfinizdat str. 230.

Treść Wstęp. Część I — Operacje banków inwestycyjnych (specbanków) i sporządzanie ich bilansów. Część II — Organizacja rachunkowości i technika operacyjna. Część III — Operacje rozrachunkowe. Część IV — Akumulacja i rachunek środków w bankach inwestycyjnych. Część V — Operacje dotyczące się finansowania bezzwrotnego nakładów kapitałnych. Część VI — Operacje związane z kredytowaniem długoterminowym. Część VII — Operacje związane z kredytowa-

niem krótkoterminowym. Część VIII — Rozrachunki banków inwestycyjnych z Bankiem Państwa. Część IX — Rozrachunki wzajemne, dochody i rozchody, różne rachunki. Część X — Sprawozdawczość banków. Część XI — Rewizje dokumentalne.

6. Ban'kovskij V. G. — Normirovanie nezaveršennogo proizvodstva (Normowanie produkcji nieukończzonej) Moskva 1949 r. Mašgiz str. 86, 2 nlb.

Treść: I — Obecne sposoby obliczania produkcji nieukończzonej. II — Metody normowania produkcji nieukończzonej oddziałów, w działach produkcji jednorodnej. Podział oddziałów zakładu na działy produkcji jednorodnej. Normatywy uruchomienia jednorodnej pracy na różnorodnych działach. Metody wybranej inwentaryzacji. Normatywy typowe. Normatywy uruchomienia pracy jednorodnej na działach zróżnicowanych. Obliczenie czasu obrotu nakładów w produkcji nieukończzonej oddziału i działu. III — Ogólnozakładowe formy produkcji nieukończzonej.

7. Birman A. — Borba za dal'nejšij rost rentabel'nosti socjalističeskich predprijatij (Walka o dalszy wzrost rentowności przedsiębiorstw socjalistycznych) Moskva 1949 r. Gospolitizdat, str. 136.

Treść: Wstęp. I — Dochód przedsiębiorstw socjalistycznych. II — Rentowność przedsiębiorstw w różnych okresach budowy socjalizmu. III — Ogólnonarodowy ruch o podwyższenie rentowności przedsiębiorstw socjalistycznych. IV — O dalszy wzrost rentowności przedsiębiorstw.

8. Boguslavskij M. B., Proselkov A. A. — Učet i operativnaja technika w Gosbanke (Rachunkowość i technika operacyjna w Banku Państwa) Moskva 1950. Gosfinizdat str. 266.

Treść: Wskazówki metodyczne. Część I — Ogólna charakterystyka pracy rachunkowo-operacyjnej Banku Państwa, jego struktura i sieć. Część II — Bilans Banku Państwa. Część III — Organizacja rachunkowości w Banku Państwa. Część IV — Dokumentacja, obrót dokumentów i kontrola wewnątrzbankowa. Część V — Operacje rozrachunkowe. Część VI — Operacje kredytowe. Część VII — Międzyoddziałowe (wzajemne) rozrachunki. Część VIII — Operacje kasowe. Część IX — Operacje emisyjne. Część X — Operacje walutami zagranicznymi i metalami szlachetnymi. Część XI — Kasowe wykonanie

budżetu państwowego ZSRR. Część XII — Rozrachunki z bankami wkładów długoterminowych. Część XIII — Rachunek funduszy środków trwałych, wierzycieli, dłużników, dochodów i wydatków. Część XIV — Sprawozdawczość. Część XV — Rewizja dokumentalna.

9. Bronštejn I. A. Titov K. S. — Organizacija raboty inspektora gosudarstvennych dochodov (Organizacja pracy inspektora dochodów państwowych) Moskva 1950 r. Gosfinizdat, str. 61 2 nlb.

Treść: Od autora. I — Budżet państwowy ZSRR i zadania inspektora dochodów państwowych. II — Podstawowe metody organizacji pracy inspektora. III. — Organizacja operatywnej pracy inspekcji: a) Organizacja wpłat płatników dochodów państwowych, b) Planowanie dochodów państwowych, c) Organizacja kontroli obrotu towarowego i wpływów podatku od obrotu, d) Organizacja otrzymywania sprawozdań podatkowych, e) Kontrola sprawozdań podatkowych, f) Organizacja poboru podatku dochodowego, g) Kontrola wpływów do budżetu, h) Rachunkowość i sprawozdawczość. IV — Kontrola pracy w dziedzinie dochodów państwowych. V — Organizacja pracy aktywu finansowego.

10. Burmistrov D. V. — Spravočnik nalogovo rabotnika (Podręcznik dla pracownika podatkowego) Moskva 1949 r., Gosfinizdat, str. 309.

Treść: Część I — Podatek od gospodarstw wiejskich. Część II — Podatek dochodowy od kolchozów. Część III — Inne płatności ludności wiejskiej. Część IV — Podatek dochodowy od ludności. Część V — Podatek nałożony na kawalerów, samotnych i posiadających nieliczne potomstwo obywateli ZSRR. Część VI — Opłaty i podatki miejscowe. I — Podatek od budowli i renta ziemiska. II — Podatek od właścicieli środków transportowych i właścicieli trzody. III — Jednorazowa opłata na rynkach kolchoźniczych. IV — Odpowiedzialność za niewpłacenie podatków i rozpatrywanie odwołań płatników. Część VII — Opłaty państwowe. I — Pobieranie opłaty państwowej. II — Czynności i dokumenty od których pobiera się opłatę państwową. III — Sposób pobierania opłaty państwowej za poszczególne rodzaje działalności i dokumenty. IV — Kontrola pobierania opłaty państwowej. Część VIII — Organizacja przyjmowania podatków. I — Sposób przyjmowania wpłat podatkowych. II — Ściąganie nie wpłaconych w terminie wpłat

podatkowych. III — Zwrot i zaliczanie nadpłat podatkowych. Część II — Rachunkowość i sprawozdawczość. I. Rachunkowość wpłat podatkowych. II. Sprawozdawczość podatkowa.

11. Carev G. — **Partorganizacija zavoda vo glave socijalističeskogo sorevnovanija** (Organizacja partyjna zakładu na czele socjalistycznego współzawodnictwa) Moskwa 1950 r. Gospolitizdat, str. 55.

T r e ś ć: Przykłady pracy organizacji partyjnej.

12. Chmielev N. N. — **Revizja finansovo-chozajstvennoj raboty kolchozov.** (Kontrola finansowo - gospodarczej działalności kolchozów) Moskwa 1948 r., Gosfinizdat, str. 122, 2 nlb.

T r e ś ć: Część I — Znaczenie i zadania pracy komisji rewizyjnych w kolchozach. Część II — Skład, prawa i obowiązki komisji rewizyjnych. Część III — Organizacja i technika pracy rewizyjnej. Część IV — Organizacja rachunkowości w przedsiębiorstwie. Część V — Rachunkowość w kantorze kolchozu. Część VI — Kontrola środków pieniężnych i papierów wartościowych. Część VII — Kontrola wykonania preliminarza przychodowo-rozchodowego. Część VIII — Kontrola przechowywania produktów kolchozu i fachu ich wykorzystania. Część IX — Kontrola stanu i organizacji rozrachunków kolchozu z innymi instytucjami. Część X — Kontrola prawidłowości obliczania dni roboczych. Część XI — Kontrola rozrachunków z członkami kolchozu. Część XII — Kontrola majątku oddanego pod opiekę i odpowiedzialność brygadam zarządzającym fermami i warsztatami. Część XIII — Roczna inwentaryzacja i zamknięcie rachunku rocznego administracji.

13. Čistov I. A. — **Učet i otčetnost' po gosudarstvennym dochodam v finansovyh organach** (Rachunkowość i sprawozdawczość w organach finansowych, w dziedzinie dochodów państwowych) Moskwa 1950 r. Gosfinizdat, str. 67, 4 nlb.

T r e ś ć: Wstęp I — Rejestracja podatkowa płatników. II — Metody i rachunkowość wpłat do budżetu. III — Prowadzenie rachunków osobowych płatników. IV — Rachunkowość poszczególnych rodzajów dochodów państwowych. V — Zwrot i zaliczanie nadpłat, zaległości (niedobory) i kary. VI — Sprawozdawczość w dziedzinie dochodów państwowych. VII — Biuro dla prowadzenia rachunkowości dochodów państwowych.

14. Dankov V. S. — **Sbornik praktičeskich upražnienij po nalogam i sboram s nasielenija**

i kolchozov (Zbiór praktycznych ćwiczeń w dziedzinie podatków i opłat od ludności i kolchozów) Moskwa 1948 r. Gosfinizdat, str. 109, 2 nlb.

T r e ś ć: Rozdział I — Podatek z gospodarki rolnej. Rozdział II — Podatek dochodowy od ludności. Rozdział III — Podatek nałożony na kawalerów, samotnych i posiadających nieliczne potomstwo obywateli ZSRR. Rozdział IV — Podatek dochodowy od kolchozów. Rozdział V — Inne państwowe podatki i opłaty. Rozdział VI — Rachunkowość i planowanie w dziedzinie podatków. Rozdział VII — Ściąganie należności podatkowych.

15. Dogonov A. A. — **Učet i analiz raboty predprijatija pri potočnoj organizaciji proizvodstva** (Rachunkowość i analiza pracy przy potokowym systemie organizacji produkcji) Moskwa 1950 r., Gosfinizdat, str. 113, 3 nlb.

T r e ś ć: Część I — Organizacja produkcji potokowej. Część II — Specjalne właściwości rachunkowości przy potokowych metodach produkcji. Część III — Specjalne właściwości analizy działalności gospodarczej przy potokowej organizacji produkcji. 1) Analiza wykonania i rytmiczność wypuszczania produkcji. 2) Analiza wskaźników pracy i płacy. 3) Analiza wykorzystania środków trwałych. 4) Analiza materialno-technicznego zaopatrzenia.

16. Ejdinova L. *L. i Loginov A. P. — **Sbornik zadač po kursu gosudarstvennye dochody SSSR** (Zbiór zadań do wykładów z dziedziny dochodów państwowych ZSRR) Moskwa 1948 r., Gosfinizdat, str. 150, 2 nlb.

T r e ś ć: Rejestracja państwowa. Rejestracja podatkowa. Podatek od obrotu. Obroty towarowe i nietowarowe. Określenie przedsiębiorstwa opodatkowanego. Obciążenie jednorazowe. Obroty wewnętrzne. Płatnicy podatku od obrotu. Obliczanie obciążenia obrotowego i podatku od obrotu. Sposób i termin opłacania podatku od obrotu. Sporządzanie wykazów podatkowych z podatku od obrotu. Osobliwości obciążania podatkiem od obrotu poszczególnych przedsiębiorstw i towarów. Ulgi w podatku od obrotu. Podatek z operacji nietowarowych. Sprawdzanie sprawozdań podatkowych. Planowanie wpłat od obrotu. Potrącenia od dochodów. Normowanie środków obrotowych. Podatek dochodowy od przedsiębiorstw i organizacji spółdzielczych i opłata patentowa. Planowanie wpłat od dochodu. Dochody budżetu ze stacji maszynowo-traktorowych. Dochód z lasów. Inne niepodatkowe dochody. Rozpatrywanie skarg.

17. Gejdys S. S. — *Vnutrizavodskij chozjajstvennyj rasčet* (Wewnętrzny - zakładowy rozrachunek gospodarczy) Moskwa 1949 r., Mašgiz, str. 98, 2 nlb.

Treść: Wzmocnienie rozrachunku gospodarczego i podwyższenie rentowności zakładu budowy maszyn. Rozrachunek gospodarczy — podstawową metodą kierowania przedsiębiorstwem. 1) Kontrola przy pomocy rubla, jako dźwignia administrowania przedsiębiorstwem. 2) Przygotowanie podstaw do przeprowadzenia oddziałów fabryk na rozrachunek gospodarczy. 3) System rozrachunku gospodarczego oddziałów. 4) Rozrachunek gospodarczy placówek, brygad i poszczególnych pracowników. 5) Udział oddziałów produkcyjnych zakładu w pracy o obniżenie kosztów produkcji. 6) Rozrachunek gospodarczy i wprowadzenie nowej techniki. 7) Wyniki działalności rozrachunkowo - gospodarczej oddziałów. Przykład przeniesienia na rozrachunek gospodarczy pomocniczych i przygotowawczych oddziałów. 1) Prace przygotowawcze do przeniesienia oddziałów na rozrachunek gospodarczy. 2) Oddział odlewni stali. 3) Oddział kowalny. 4) Oddział dróg żelaznych. 5) Oddział odpadków. 6) Oddział elektryczny. 7) Oddział mechaniczno - remontowy. Zakończenie.

18. German I. A. — *Finansovyyj kontrol' i dokomunal'nye revizii v mestnoj promyšlennosti RSFSR* (kontrola finansowa i rewizje dokumentalne przemysłu miejscowego RSFSR) Moskwa 1948 r., Rosgizmestprom, str. 104, 2 nlb.

Treść: Zadania kontroli finansowej i rewizji dokumentalnych. Organizacja pracy kontrolnej. Kontrola operacji pieniężnych i rozrachunkowych. Kontrola działalności produkcyjnej. Kontrola płac. Kontrola działalności zaopatrzeniowej. Kontrola zbytu. Kontrola działalności finansowej. Kontrola funduszy i rezerw. Kontrola inwestycji kapitałnych i remontów kapitałnych. Kontrola stanu organizacji rachunkowości. Sposób ujęcia rezultatów kontroli. Dodatki: Instrukcja o sposobie wydatkowania i przychodowania gotówki w kasie oraz sporządzanie przychodowo-rozchodowych dowodów kasowych. O sposobie prowadzenia rachunku i kontroli wydanych upoważnień (pełnomocnictw) i otrzymywania na nie towarów. Podstawy prawidłowego prowadzenia rachunkowości i kalkulacji kosztów własnych inwestycji kapitałnych.

19. Ivanow P. — *Srednieprogressivnye normy v planirovanii promyšlennosti* (Średnioprogre-

sywne normy w planowaniu przemysłu) Moskwa 1949 r., Gosplanizdat, str. 51.

Treść: Wstęp. Pojęcie o normach technicznych i możliwościach produkcyjnych w przemyśle. Techniczno-gospodarcze normy i ich znaczenie w planowaniu. Udoskonalenie techniczno-gospodarczych wskaźników pracy w przemyśle. Średnioprogresywne normy i plan produkcji.

20. Junik I. B. — *Kredit i chozrasčet v kommunal'nom chozjajstve*. (Kredyt i rozrachunek gospodarczy w gospodarce komunalnej) Leningrad 1949 r. Gosfinizdat, str. 151, 1 nlb.

Treść: Część I — Banki komunalne i ich pozycja w systemie kredytowym ZSRR. Część II — Rozrachunek gospodarczy i środki obrotowe przedsiębiorstw komunalnych. Część III — Krótkoterminowe kredytowanie przedsiębiorstw komunalnych. Część IV — Rozrachunki w gospodarce komunalnej.

21. Ljaścenko P. I. — *Istorija narodnogo chozjajstva SSSR* (Historia gospodarki narodowej ZSRR) Leningrad 1947/1948 r., Ogiz Tom I, str. 660, 2 nlb., tom II, str. 738, 2 nlb.

Treść: Tom I — Rozdział I — Gospodarka pierwotna, jej upadek i powstawanie społeczeństwa klasowego. 1) Ludność wschodnio-europejskiej równiny w dawnych czasach (do V—VI wieku). 2) Upadek znaczenia rodu, powstawanie państw niewolniczych u narodów krajów zakaukaskich i Azji Środkowej. 3) Pierwotna wspólnota gospodarcza Słowian rosyjskich i jej upadek (VI—IX w.). 4) Powstawanie społeczeństwa klasowego i narodziny Państwa Kijowskiego. Rozdział II — Wczesny feudalizm narodów ZSRR w dawnych czasach. 5) Ogólna charakterystyka gospodarki feudalnej i jej cechy charakterystyczne u narodów ZSRR. 6) Rozwój stosunków feudalnych w Państwie Kijowskim w XI — XII w. 7) Narodowości krajów zakaukaskich i Azji Środkowej w okresie wczesnego feudalizmu. Rozdział III — Gospodarka feudalno-pańszczyźniana w okresie rozwoju feudalizmu i feudalnego rozdrabniania (XIII — XIV wiek). 8) Północno-wschodnia Ruś feudalna w XIII — XIV w. i powstanie dziedziczenia feudalnego. 9) Miasto feudalne, jego przemysł i handel w XIII — XIV w. Rozdział IV — Gospodarka feudalno-pańszczyźniana w okresie późnego feudalizmu i likwidacja przez Państwo Moskiewskie w XV—XVII w. rozdrobnienia feudalnego. 10) Ogólna charakterystyka politycznego i gospodarczego rozwoju Państwa Moskiewskie-

go w XV—XVIII w. 11) Gospodarka wiejska i majątki rodowe w Państwie Moskiewskim w XV—XVI w. 12) Miasto, przemysł i handel w Państwie Moskiewskim w XV—XVI w. 13) Gospodarka Państwa Moskiewskiego w XVII w. 14) Organizowanie wielonarodowego Państwa Moskiewskiego i gospodarczy rozwój jego narodowości w XVI — XVII w. 15) Białoruś i Ukraina pod uciskiem pańszczyźnianym Polski w XVI — XVII w. Rozdział V — Gospodarka pańszczyźniana Rosji w okresie państwa absolutnego w XVII w. 16) Gospodarka pańszczyźniana w początkach XVIII w. i reformy Piotra I. 17) Pańszczyźniany przemysł i manufaktura pierwszego ćwierćwiecza XVIII w. 18) Gospodarka i ekonomia polityczna drugiej połowy XVIII w. 19) Gospodarka wiejska w drugiej połowie XVIII w. 20) Rozwój przemysłu w drugiej połowie XVIII w. Rozdział VI — Upadek pańszczyźnianego systemu gospodarki w pierwszej połowie XIX w. i zanik prawa pańszczyźnianego. 21) Polityczna i gospodarcza sytuacja Rosji w pierwszym ćwierćwieczu XIX w. 22) Pogłębienie się kryzysu ustroju pańszczyźnianego i polityka gospodarcza w drugim ćwierćwieczu XIX w. 23) Ekonomia pańszczyźnianej gospodarki wiejskiej w pierwszym półroczu XIX w. i narodziny kapitalistycznej manufaktury. 25) Rozwój gospodarczy kresów imperium w XVIII wieku i w pierwszej połowie XIX w. 26) Ogólny kryzys gospodarki pańszczyźnianej w połowie XIX w. 27) Zmiana prawa pańszczyźnianego i reformy 1861 — 1866 r. Dodatki.

Tom II — Rozdział I — Kapitalizm przemysłowy. 1) Przesłanki i ogólna charakterystyka rozwoju kapitalizmu przemysłowego. 2) Gospodarka wiejska po reformie. 3) Fabryka kapitalistyczna po reformie. 4) Organizowanie rynku wewnętrznego dla kapitalizmu przemysłowego. 5) Rozwój przemysłu w latach dziewięćdziesiątych. 6) Gospodarka państwowa i polityka gospodarcza w okresie kapitalizmu przemysłowego. Rozdział II — Imperializm. 7) Ogólna charakterystyka i cechy specjalne imperializmu w Rosji. 8) Kryzys 1900 — 1903 r. i depresja 1903 — 1905 r. 9) Społeczno-polityczny kryzys caratu w okresie wojny japońsko-rosyjskiej i rewolucji 1905 — 1907 r. 10) Reakcja stołypinowska i burżuazyjna przebudowa wsi. 11) Koncentracja przemysłu i monopole. 12) Kapitał finansowy i przemysł rosyjski. 13) Rozwój przemysłu w 1909 — 1913 r. i wyniki rozwoju przemysłowego

wego w okresie imperializmu 1909 — 14 r. Rozdział III — Rozwój gospodarczy narodów ZSRR w systemie kapitalizmu rosyjskiego XIX — XX wieku. 14) Wielonarodowościowy system kapitalizmu rosyjskiego i udział w nim kresów. 15) Geneza i ewolucja narodowego kapitalizmu rosyjskiego na przykładzie badania moskiewskiego przemysłu kapitalistycznego. 16) Gospodarka narodowa okręgów narodowościowych Rosji europejskiej w okresie kapitalizmu. 17) Gospodarka narodowa Baszkiru i Kazachstanu w okresie kapitalizmu. 18) Gospodarka Syberii i narodów syberyjskich. 19) Gospodarka narodowa Turkiestanu. 20) Gospodarka narodów kaukaskich w okresie kapitalizmu. Rozdział IV — Wojna imperialistyczna 1914 — 1917 r. Upadek caratu i kapitalizmu. 21) Polityczne i gospodarcze przygotowanie Rosji do pierwszej wojny światowej. 22) Gospodarka narodowa i gospodarka wojenna podczas pierwszej wojny światowej. 23) Rząd tymczasowy i dezorganizacja gospodarki narodowej. Obalenie władzy burżuazyjnej i zwycięstwo rewolucji socjalistycznej. Dodatki.

22. Ijubośin L. I. — *Voprosy marksistevsko-leninskoy teorii agrarnych krizisov* (Zagadnienia marksistowsko-leninowskiej teorii kryzysów agrarnych) (Moskwa 1949 r. Gospolitizdat, str. 467).

Treść: Część I — Ogólne cykliczne wahania i problemy kryzysów agrarnych. Część II — Istota długotrwałego kryzysu agrarnego ostatniego ćwierćwiecza XIX wieku, jego osobliwości i zasadnicze przyczyny. Warunki kapitalistycznego przezwyciężenia kryzysu agrarnego z końca XIX wieku. Część IV — Warunki powstania agrarnego kryzysu światowego lat 20 — 30 XX wieku, jego osobliwości i pierwsze etapy rozwoju. Część V — Charakter kryzysu agrarnego 20 — 30 lat i osobliwości jego poszczególnych etapów. Część VI — Przeplatanie się kryzysu agrarnego z kryzysem przemysłowym i upadek gospodarki wiejskiej. Część VII — Zasadnicze momenty rozwoju kryzysu agrarnego po 1934 r. Część VIII — Burżuazyjna polityka przeciwkryzysowa i jej nieudolność. Część IX — Socjalno-ekonomiczne następstwa kryzysu agrarnego. Zakończenie.

23. Marks K. — *Teorija nakoplenija* (Teoria akumulacji) Moskwa 1948 r. Ogiz — Gospolitizdat, str. 111.

24. Maslova N. S. — Proizvoditel'nost' truda v promyšlennosti SSSR (Wydajność pracy w przemyśle ZSRR) Moskwa 1949 r. Gospolitizdat str. 257, 2 nlb.

Treść: I — Dynamika wydajności pracy w przemyśle ZSRR. 1) Wydajność pracy w przemyśle Rosji przed i w okresie pierwszej wojny światowej. 2) Wydajność pracy w okresie odbudowy. 3) Wydajność pracy za lata pięciolatek stalinowskich. 4) Wydajność pracy w okresie wielkiej wojny narodowej i w okresie powojennej pięcioletki. II — Podstawowe czynniki wzrostu wydajności pracy w przemyśle ZSRR. 1) Nowa technika mechanizacji pracy, automatyzacja. 2) Podwyższenie stopy życiowej pracujących. 3) Podwyższenie kwalifikacji kadr pracowniczych. 4) Organizacja produkcji i pracy. 5) Socjalistyczne zasady płacy za pracę. 6) Socjalistyczne współzawodnictwo i ruch stachanowski.

25. Menčinskij V. V. — Sostavlenie i ispolnenie smety bjużetnogo učreżdenija (Sporządzenie i wykonanie preliminarza instytucji budżetowej) Moskwa 1950 r. Gosfinizdat str. 82, 2 nlb.

Treść: I — Wstęp. II — Sporządzenie i wykonanie preliminarza budżetowego. 1) Sporządzanie preliminarza budżetowego a) Praca przygotowawcza do sporządzania preliminarza. b) Obliczenia wydatków według pozycji. c) Ujęcie projektu preliminarza. d) Zatwierdzenie preliminarza. 2) Wykonanie preliminarza budżetowego. a) Kredyty budżetowe i ich dyspozytorzy. b) Prawa i obowiązki dyspozytorów kredytów i księgowych instytucji. c) Otwieranie kredytów i finansowanie instytucji budżetowych. d) Wykaz etatów, stawek, funduszy płac i kosztorysów wydatków administracyjno - gospodarczych. e) Przepisy wykorzystania otwartych kredytów przez instytucje budżetowe. f) Operacje kasowe w instytucjach budżetowych. g) Inwentaryzacja wartości towarowo - materiałowych. h) Rachunkowość i sprawozdawczość w wykonaniu preliminarza budżetowego. III — Sporządzenie i wykonanie preliminarzy przedszkoli, żłobków oraz funduszy specjalnych. 1) Preliminarze przedszkoli i żłobków. 2) Preliminarze funduszy specjalnych. IV — Wewnętrzna - resortowa kontrola sporządzania i wykonania preliminarzy.

26. Mogilevič A. V. i Vinokur S. I. — Nalogo-vyj učet v gorodach (Wykaz podatkowy w miastach) Moskwa 1949 r. Gosfinizdat str. 70, 2 nlb.

Treść: Wstęp. Cel i znaczenie wykazu podatkowego płatników. Terminy sporządzania wykazów podatkowych. Materiały nieodzowne do sporządzania wykazu płatników. Materiały dodatkowe i sposób ich wykorzystania. Informacje o chałupnikach i sposób ich wykorzystania. Rejestracja chałupników i rzemieślników. Praca przygotowawcza do sporządzenia wykazów podatkowych. Przeprowadzenie narad instrukcyjnych z aparatem podatkowym. Prowadzenie ksiąg inwentarzowych właścicieli domów. Sporządzanie planu układania wykazu podatkowego. Przeprowadzanie narad z administratorami domów oraz właścicielami domów i księgowymi. Sporządzanie podstawowego wykazu podatkowego. Obowiązki administratorów i właścicieli domów. Sposób sporządzania wykazu płatników i wypełnianie formularzy wykazów podatkowych. Sposób przyjmowania formularzy wykazów podatkowych i przygotowanie do sprawdzania ich na miejscu. Sposób sprawdzania na miejscu formularzy wykazów podatkowych. Sposób wykorzystania informacji wykazowych. Sporządzenie dodatkowego wykazu źródeł dochodów z gospodarki wiejskiej. Sposób wykorzystania danych uzyskanych z dodatkowych wykazów. Wykazy płatników na rok bieżący. Dodatki.

27. Naymor I. G. — Elektrifikacija sel'skogo chozjajstva v SSSR (Elektryfikacja gospodarki wiejskiej w ZSRR) Moskwa 1950 r. Izdatel'stvo, „Pravda“, str. 29, 2 nlb.

Treść: Zadania i osiągnięcia w dziedzinie elektryfikacji gospodarki wiejskiej w naszym kraju. Zastosowanie elektryczności w produkcji wiejskiej. Elektryfikacja kołchoźniczych i sowchoźniczych przedsiębiorstw pomocniczych. Elektryfikacja maszynowo - traktorowych stacji, warsztatów i zakładów remontowych.

28. Nikitin N. D. — Finansovoe chozjajstvo MTS (Gospodarka finansowa stacji maszynowo-traktorowych) Moskwa 1949 r. Gosfinizdat, str. 85, 2 nlb.

Treść: Od autora. Rola stacji maszynowo-traktorowych w rozwoju gospodarki wiejskiej. Ogólne zadania organizacji gospodarki finansowej stacji maszynowo-traktorowych. Plan finansowo-produkcyjny. Materiały pędne i smary. Remont traktorów, kombajnów i maszyn rolniczych. Płace robotników produkcyjnych. Płace personelu. Wydatki administracyjne i gospodarcze. Koszt własny robót traktorowych. Własne środki obrotowe. Nakłady kapitalne. Pozalimitowe

inwestycje. Rachunki bieżące. Opłata pracy stacji maszynowo - traktorowych.

29. Nosyrev S. S., Misejuk K. A., Sidel'nikov M. B. — Kreditovanie sel'chozbankom kolchozov i sel'skogo nasel'enija (Kredytowanie kolchozów i ludności wiejskiej przez Bank Rolny) Moskwa 1950 r. Gosfinizdat, str. 124, 2 nlb.

Treść: Wstęp. 1) Bank Rolny i jego funkcje. 2) Planowanie kredytu i sposób udzielania kredytu. 3) Kredytowanie kolchozów na cele rozwoju hodowli trzody. 4) Kredytowanie kolchozów na budowę stacji elektrycznych. 5) Kredytowanie kolchozów na budowę urządzeń melioracyjno - nawadniających i na sadzonki drzew leśnych. 6) Kredytowanie kolchozów w celu rozwoju hodowli roślin. 7) Kredytowanie kolchozów rybackich. 8) Kredytowanie kolchozów na nawozy sztuczne i krótkoterminowe kredytowanie inwestycji kapitałnych. 9) Kredytowanie na indywidualne budownictwo kolchoźników i innych pracowników. 10) Kredytowanie przedsięwzięć w dziedzinie przesiedlania ludności wiejskiej. 11) Ściąganie przez bank niepodzielnych funduszy kolchozów. 12) Organizacja zwrotu pożyczek. 13) Organizacja pracy kontrolnej banku. 14) Operatywno - statystyczna sprawozdawczość. Dodatki.

30. Osad'ko M. P. — O trudodnie v kolchozach (Dzień pracy w kolchozach) Moskwa 1949 r. Gosudarstvennoe Izdatelstwo Sel'skochozjajstvennoj Literatury str. 79.

Treść: Wstęp. Specjalne cechy zapłaty za pracę w kolchozach i istota dnia pracy. Znaczenie dnia pracy. Dzienna norma pracy i ocena jej w dniach roboczych. Ocena pracy w zależności od urodzajów. 1) Pierwsza próba podziału dochodu w zależności od urodzajów. 2) Uzupełniające obliczenia i obliczanie dniówek w zależności od urodzajów. 3) Obliczanie dniówek w ośrodkach produkcji. Dodatkowa opłata pracy za podwyższenie urodzajności kultur rolnych i hodowli trzody.

31. Pašerstnik A. E. — Pravovye voprosy voznagraždenija za trud rabočich i služasčich. (Zagadnienia prawne wynagrodzenia za pracę robotników i pracowników) Moskwa — Leningrad 1949 r. Izdatel'stvo Akademii Nauk ZSRR str. 351.

Treść: Część I — Eksploatacyjna istota kapitalistycznego ustawodawstwa o wynagrodzeniu za pracę. Część II — Zagadnienia regulowanie płac przez państwo w literaturze i pra-

wodawstwie burżuazyjnym. Część III — Pojęcie wynagrodzenia za pracę w ustawodawstwie radzieckim. Część IV — Pojęcie płacy w prawie radzieckim. Część V — Struktura prawna i system płac w ZSRR. Dodatki.

32. Pereslegin V. I. — Metody isčislenija oboračivaemosti sredstv predprijatij (metody obliczania środków obrotowych przedsiębiorstw) Moskwa 1950 r. Gosfinizdat, str. 79, 1 nlb.

Treść: 1) Stan środków przedsiębiorstwa. 2) Rotacja środków przedsiębiorstwa. 3) Sposób przyspieszenia rotacji środków obrotowych. 4) Obliczanie wskaźników rotacji środków obrotowych. 5) Obliczanie wyników przyspieszenia rotacji środków obrotowych. 6) Kontrola rotacji środków obrotowych przedsiębiorstw.

33. Poljakov P. — Sovetskoj gosudarstvennyj bjužet. (Radziecki budżet państwowy) Moskwa 1950 r. Moskovskij Rabočij, str. 49, 2 nlb.

Treść: Polityczne i narodowo-gospodarcze znaczenie budżetu państwowego ZSRR. Struktura budżetu ZSRR. Wydatki budżetu państwowego ZSRR. a) Finansowanie gospodarki narodowej. b) Finansowanie socjalno - kulturalnych przedsięwzięć. c) Wydatki na obronę i administrację. Dochody budżetu państwowego ZSRR. Zadanie wzmocnienia państwowej dyscypliny finansowej.

34. Rjabov S. — Zavkom v bor'be za uskorenie aboračivaemosti oborotnych sredstv (Rada zakładowa w walce o przyspieszenie rotacji środków obrotowych) Moskwa 1949 r. Profizdat, str. 46, 1 nlb.

Treść: Nakłaniać słowem — przekonywać czynem. Nauka techniki. Udoskonalenia technologii produkcji. Wkład pracy mechaników. Twórcza współpraca inżynierów i robotników. Planowanie. Wielkie znaczenie współzawodnictwa.

35. Rubinštejn JA. E. — Deneznye rasčety socialističeskich predprijatij. (Rozrachunki pieniężne przedsiębiorstw socjalistycznych) Moskwa 1950 r., Gosfinizdat, str. 83.

Treść: Wstęp. 1) System rozrachunków gotówkowych w zasadach bezpośredniego kredytowania bankowego. 2) Podstawowe elementy systemu pieniężno-rozrachunkowego. 3) Klasyfikacja rozrachunków pieniężnych. 4) Akcept i formy akceptacji rozrachunków. 5) Akredytywa i inne zasadnicze formy rozrachunków.

6) Specjalizacja rozrachunków w gospodarce socjalistycznej. 7) Rozrachunki oparte na zaliczeniu wzajemnych pretensji. 8) Wewnętrzno-bankowe i międzybankowe rozrachunki. 9) Dyscyplina płatności w gospodarce socjalistycznej.

36. Smirnov A. I. — Rewizja zberegatel'noj kassy (Kontrola kasy oszczędnościowej) Moskwa 1947 r. Gosfinizdat, str. 73, 2 nlb.

T r e ś ć: Wstęp. Zadania i organizacja kontroli w kasach oszczędnościowych. Część I — Organizacja kontroli. Część II — Kontrola gotówki, wartości i papierów wartościowych. Część III — Kontrola działalności wkładowej i rewizja dokumentalna operacji wkładowych. Część IV — Kontrola operacji kredytowych i przekazowych. Część V — Kontrola operacji państwowymi pożyczkami wewnętrznymi. Część VI — Rewizja operacji komisowych. Część VII — Kontrola stanu dyscypliny finansowej. Część VIII — Kontrola rozrachunku z instytucjami, resortami, wierzycielami i dłużnikami. Część IX — Kontrola stanu rachunkowości i sprawozdawczości. Część X — Kontrola działalności komisji dla sprawdzania i niszczenia zrealizowanych wartości. Materiały orientacyjne dla kontrolera.

37. Solov'ev L. Ja. — Nalog s netovarnych operacij (Podatek z operacji nietowarowych) Moskwa 1949 r. Gosfinizdat, str. 32.

T r e ś ć: I Ważne źródło budżetu ZSRR. II — Płatnicy podatku. III — Ulgi podatkowe. IV — Wykaz płatników podatku. V — Wykaz operacji nietowarowych w przedsiębiorstwach i organizacjach obsługi potrzeb życiowych ludności. VI — Obrót opodatkowany. VII — Stawki podatkowe. VIII — Sposób obliczania podatku. IX — Sposób i termin opłaty podatku. X — Rachunkowość i sprawozdawczość podatkowa w organach finansowych. XI — Planowanie podatku. XII — Kontrola organów finansowych.

38. Sarikov J. — Pobeda kolchoznogo stroja — revoljucionnyj skačok v razvitii sovetskogo obščestva. (Zwycięstwo systemu kolchoźniczego — rewolucyjny krok w rozwoju społeczeństwa radzieckiego) Moskwa 1949 r. Akademia Obščestvennych Nauk pri CK VKP (b), str. 127, 1 nlb.

T r e ś ć: Część I — Przygotowanie do przewrotu w gospodarce wiejskiej. Część II — Charakter i właściwości rewolucyjnego przewrotu w gospodarce wiejskiej. Część III — Postępowe znaczenie rewolucyjnego przewrotu w gospodarce wiejskiej.

39. Švejcer D. V. — Razrešenie trudowych sporov w ZSSR (Rozstrzyganie zatargów o pracę w ZSRR) Moskwa 1949 r. Izdatel'stvo „Pravda“, str. 24.

T r e ś ć: Zatargi o pracę w krajach kapitalistycznych. Zatargi o pracę w ZSRR. Rozstrzyganie sporów o pracę w komisjach rozjemczych (PKK). Charakterystyczne cechy PKK. Terminy zwracanie się do PKK. Sposób rozstrzygania spraw w PKK. Wykonywanie orzeczeń PKK. Zaskarżanie orzeczeń PKK. Rozstrzyganie sporów o pracę w sądzie ludowym. Administracyjny sposób rozstrzygania sporów o pracę. Nadzór prokuratury nad prawidłowym rozstrzyganiem sporów o pracę. Spory o pracę w związku ze zwolnieniem z pracy.

40. Tokmałajev S. F. — Torgovyj kapital i torgovaja pribyl' (Kapitał handlowy i zysk handlowy) Moskwa 1949 r., Gospolitizdat, str. 102, 2 nlb.

T r e ś ć: I — Kapitał handlowy jako historyczny poprzednik kapitału przemysłowego. 1) Powstanie handlu i kapitału handlowego. 2) Kapitał handlowy w społeczeństwie niewolniczym i feudalnym. 3) Powstanie kapitału przemysłowego i przekształcenie kapitału handlowego w agenta kapitału przemysłowego. II — Kapitał handlowy w zasadach kapitalizmu. 1) Kapitał handlowy jako wyodrębniona część kapitału przemysłowego. 2) Zysk handlowy i jego źródła. 3) Czyste koszty handlowe. 4) Eksploatacja pracowników i robotników handlowych przy pomocy kapitału handlowego. 5) Eksploatacja drobnych producentów handlowych i konsumentów przy pomocy kapitału handlowego. 6) Spółdzielczość spożywcza i zaopatrzeniowo-zbytowa. III — Formy handlu kapitalistycznego. 1) Handel hurtowy. 2) Handel giełdowy. 3) Handel detaliczny. 4) Rola kapitału handlowego w zaostrzeniu się przeciwieństw kapitalizmu. IV — Handel zagraniczny i polityka handlowa. 1) Handel zagraniczny i bilans handlowy. 2) System protekcyjny. Polityka wolnego handlu. 4) Imperialistyczny system protekcyjny.

41. Farberov N. P. — Gosudarstvennoe pravo stran narodnoj demokratii (Ustrój państwowy krajów demokracji ludowej) Moskwa 1949 r., Gosudarstvennoe Izdatel'stvo Juridičeskoj Literatury, str. 326.

T r e ś ć: I — Republiki Ludowe — państwa nowego, socjalistycznego typu. II Polska Ludowa. III — Czechosłowacka Republika Ludowa.

IV — Bułgarska Republika Ludowa. V — Rumuńska Republika Ludowa. VI — Węgierska Republika Ludowa. VII — Albańska Republika Ludowa. VIII — Mongolska Republika Ludowa.

42. Tatur S. K. — Chozjajstvennyj račet na predprijatii (Rozrachunek gospodarczy w przedsiębiorstwie) Moskva 1950 r. Gosplanizdat, str. 39, 1 nlb.

Treść: Wstęp. Rozwój rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstwa. Wewnętrzno - zakładowy rozrachunek gospodarczy. Przygotowania do przejścia oddziałów fabryk na rozrachunek gospodarczy. Zadanie oddziałów opartych na rozrachunku gospodarczym. Publikowanie wyników pracy oddziałów opartych na rozrachunku gospodarczym. Ocena wyników rozrachunkowo - gospodarczej działalności oddziałów.

43. Utepskij B. S. — Socialističeskaja sobstvennost' — istočnik moguščestva našej rodiny (Własność socjalistyczna, źródło siły naszego kraju) Moskva 1949 r. Juridičeskoe Izdatel'stvo Ministerstva Justicii SSSR, str. 32.

Treść: Własność socjalistyczna uświęcona i nietykalna podstawa ustroju radzieckiego. Własność socjalistyczna źródło siły naszego kraju. Własność socjalistyczna materialną podstawą zwycięstwa nad wrogiem. Własność socjalistyczna źródło dobrobytu i kultury życia wszystkich pracujących. Dwie formy własności socjalistycznej. Lenin i Stalin o ochronie własności socjalistycznej. Rozporządzenie z 10 czerwca 1947 roku. „O odpowiedzialności karnej za trwonienie majątku państwowego i społecznego“. Odpowiedzialność za niezawiadomienie o trwonieniu majątku państwowego i społecznego. Sąd ludowy w walce o własność socjalistyczną.

44. Vserossijskij Sojuz Kooperacji Invalidov — Praktičeskie ukazania po buchgalterskomu i statističeskomu učetu v arteljach kooperacji invalidov (Praktyczne wskazówki odnośnie rachunkowości i statystyki w zrzeszeniach spółdzielczości inwalidów) Moskva 1946 r., Vsekoopinsojuz, str. 103.

Treść: Część I — Wskazówki odnośnie statystyki. Część II — Wskazówki odnośnie rachunkowości. Część III — Wskazówki do planu rachunkowego. 1) Środki trwałe. 2) Budownictwo kapitalne i remont kapitalny. 3) Surowce i materiały. 4) Zapłata za pracę. 5) Produkcja. 6) Produkcja gotowa i towary. 7) Towary, prace wykonane i dostarczone. 8) Środki pie-

niężne. 9) Rozrachunki (wierzyciele, dłużnicy). 10) Wydatki bieżące. 11) Składki członkowskie, odpisy i inne środki. 12) Wewnętrzne i międzybilansowe rozrachunki. 13) Fundusze. 14) Rezerwy i pozycje do uregulowania. 15) Długoterminowe kredytowanie. 16) Krótkoterminowe kredyty Banku Państwa. 17) Zbyt. 18) Rachunkowość przedsiębiorstw wyżywienia zbiorowego. 19) Administracyjno - oddziałowe wydatki członów związanych. 20) Zużycie środków trwałych — nie pokryte funduszami. 21) Rachunek dochodów i wydatków. 22) Wskazówki do wypełnienia formularzy rachunków miejskich i sprawozdawczości bieżącej.

45. Żukov P. A. i Prudenskij G. A. — Za rentabel'nost' v mašinostroenii (O rentowność w budowie maszyn) Moskva 1948 Mašgiz, str. 63.

Treść: I — Metoda gospodarki socjalistycznej. II — O kosztach własnych produkcji. III — Proces techniczny — podstawa przodującej gospodarki. IV — Oszczędność nakładów materialnych. V — O administrowaniu przedsiębiorstwem i rozrachunku gospodarczym. VI — Masowe dążenia do oszczędności w gospodarce.

B. ARTYKUŁY

1. Aleksandrov N. G. — Lenin o socialističeskoj organizaciji truda (Lenin o socjalistycznej organizacji pracy) Sovetskoe Gosudarstvo i Pravo Nr 4, 1950 r. str. 13.

2. Alekseev A. — Finansy stran narodnoj demokratii na službe stroitel'stva socjalizma (Finanse krajów demokracji ludowej w służbie budowy socjalizmu) Bol'shevik Nr 13, 1950 r., str. 12.

3. Arfeev V., Korotkov A. — Za polnoe vyjavenie i ispol'zovanie proizvodstvennych moščnostej v promyšlennosti (O zupełne ujawnienie i wykorzystanie możliwości produkcyjnych przedsiębiorstwa) Planovoe Chozjajstvo Nr 2, 1950 r.

4. Balabyrdin S. — Za pravil'noe opredelenie oboračivaemosti (O prawidłowe określenie rotacji) Den'gi i Kredit Nr 7 1949 r., str. 2.

5. Benediktov A. V. — Učenie Lenina ob organizaciji socialističeskogo chozjajstva (Nauka Lenina o organizacji gospodarki socjalistycznej) Sovetskoe Gosudarstvo i Pravo Nr 4. 1950 r.,

6. Boldyrev B. — Ukreplenie deneznogo obraščenijsa i finansov v jevropejskich stranach narodnoj demokratii (Wzmocnienie obrotu pie-

nieżnego i finansów europejskich krajów demokracji ludowej. Voprosy Ekonomiki Nr 6. 1950 r. str. 13.

7. Burgman V. — Snizenie stoimosti stroitel'stva — važnejšaja narodnochozjajstvennaja zadaća (Obniżenie kosztów budownictwa ważne narodowo-gospodarcze zadanie) Planovoe Chozjajstvo Nr 3. 1950 r., str. 15.

8. Chačaturov T. S. — Metody ekonomičeskogo sravnenija variantov kapitalovloženiej (Metody gospodarczego zrównania elementów inwestycji) Izvestija Akademii Nauk ZSRR Nr 4. 1950 r., str. 17.

9. Dorofeev P. — Mechanizacija dobyči stroitel'nyh materialov (Mechanizacja wydobywania materiałów budowlanych) Planovoe Chozjajstvo Nr 3 1950 r., str. 6.

10. Dorošenko A. — Gosbank i mestnije organizacii (Bank Państwa i organizacje miejscowe) Den'gi i Kredit Nr 5. 1949 r., str. 2.

11. Dymšin I. — Tovarišč Stalin o roli sovet'skogo kredita (Towarzysz Stalin o roli kredytu radzieckiego) Den'gi i Kredit Nr 12. 1949 r., str. 9.

12. Grinev N i Gorjačev N. — Kak bank so-dejstvuet mobilizacii vnutrennich resursov (Jak bank przeprowadza mobilizację rezerw wewnętrznych) Den'gi i Kredit Nr 12. 1950 r., str. 3.

13. Gusakov A. — Stalinskaja teoria sovet'skich deneg — moščnoe orudie socialističeskogo stroitel'stva (Stalinowska teoria pieniędzy radzieckich — potężny oręż budownictwa socjalizmu) Den'gi i Kredit Nr 12, 1949 r., str. 8.

14. Kazancev N. D. — Zemelnye reformy i puti preobrazovania sel'skogo chozjajstva v stranach narodnoj demokratii centralnoj i jugo — vostočnoj Jevropy. (Reformy rolne i drogi przemian gospodarki rolnej w krajach demokracji ludowej centralnej i południowo-wschodniej Europy) Izvestija Akademii Nauk ZSRR Nr 4. 1950 r., str. 17.

15. Kolyčev I. — Puti razvitija mašinizacii učeta v Gosbanke (Drogi rozwoju mechanizacji rachunkowości w Banku Państwa) Den'gi i Kredit Nr 5. 1949 r., str. 5.

16. Korobuśkin A. — Zadači Gosbanka v kasovom ispolnenii gosudarstvennogo bjudžeta SSSR (Zadania Banku Państwa w kasowym

wykonaniu budżetu państwowego ZSRR) Den'gi i Kredit Nr 7. 1949 r., str. 8.

17. Kovalenko G. — Novyj pod'em životnovodstva i zadači Gosbanka (Dalszy rozwój chowu trzody i zadania Banku Państwa) Den'gi i Kredit, Nr 5. 1949 r., str. 7.

18. Kuznecov I. — Chozrasčet v traktornych brigadach MTS (Rozrachunek gospodarczy w bygadach traktorowych stacji maszynowo-traktorowych) Socialističeskoe Sel'skoe Chozjajstvo Nr 6. 1950 r., str. 10.

19. Lisician N. — Ob organizacii dalnejšej raboty promyšlennych predprijatij po uskoreniju oboračivaemosti oborotnych sredstv (O organizacji dalszej pracy przedsiębiorstw przemysłowych w dziedzinie przyspieszenia rotacji środków obrotowych) Voprosy Ekonomiki Nr 4. 1950 r., str. 7.

20. Lokšin E. — Voprosy planirovanija material'no-techničeskogo snabženija narodnogo chozjajstva SSSR (Zagadnienia techniczno-materiałowego planowania zaopatrzenia gospodarki ZSRR) Planovoe Chozjajstvo Nr 2. 1950 r., str. 18.

21. Nosko P. — Za dal'nejšee razvitie racionalizatorskoj raboty v Gosbanke. (O dalszy rozwój racjonalizacji w Banku Państwa) Den'gi i Kredit Nr 7. 1949 r., str. 5.

22. Obolenskij K. — Organizacija i oplata truda v kolchozach (Organizacja i zapłata za pracę w kolchozach) Planovoe Chozjajstvo Nr 3. 1950 r., str. 15.

23. Osipov G. — Mašinizacija učeta ulučšaet rabotu banka (Mechanizacja rachunkowości usprawnia pracę banku) Den'gi i Kredit. Nr 7. 1949 r., str. 2.

24. Pavlov I. V. — Leninsko-stalinskaja teoria kolektyvizacii sel'skogo chozjajstva. (Leninowsko-stalinowska nauka o kolektywizacji gospodarki wiejskiej) Sovetskoe Gosudarstvo i Pravo Nr 5. 1950 r., str. 22.

25. Pepetij F. — Bank i uskorenije oboračivaemosti sredstv chozorganov (Bank i przyspieszenie rotacji środków organów gospodarczych) Den'gi i Kredit Nr 7. 1949 r., str. 3.

26. Petrusov A. — Puti socialističeskogo preobrazovanija sel'skogo chozjajstva v jevropeskich stranach narodnoj demokratii (Drogi socjalistycznej przebudowy gospodarki rolnej

w europejskich krajach demokracji ludowej) Planovoe Chozjajstvo Nr 3. 1950 r., str. 16.

27. Plotnikov K. — Bjudżet socialističeskogo gosudarstva (Budżet państwa socjalistycznego) Bol'shevik Nr 12. 1950 r., str. 12.

28. Savel'ev B. — K novym yspecham v bor'be za vysokie yrožai (O nowe sukcesy w walce o wielkie urodzaje) Planovoe Chozjajstvo Nr 2. 1950 r., str. 11.

29. Sećina M. — Patriotičeskij počin brigady operacionnogo upravljenija Gosbanka (Czyn patriotyczny brygady wydziału operacyjnego centrali Banku Państwa) Den'gi i Kredit Nr 5. 1949 r., str. 3.

30. Sergienko F. — Kontrol nad vydačej MTS i razchodovaniem bjudżetnych sredstv (Kontrola wydatków stacji maszynowo - traktorowych i wydatkowania środków budżetowych) Den'gi i Kredit Nr 5. 1949 r., str. 5.

31. Smirnov L. — Naše učastie v bor'be za uskorenie oboračivaemosti (Nasz udział w walce o przyspieszenie rotacji) Den'gi i Kredit Nr 5. 1949 r., str. 3.

32. Sokolov N. — Techničeskij progress v narodnom chozjastve SSSR (Postęp techniczny w gospodarce narodowej ZSRR) Planovoe Chozjajstvo Nr 3. 1950 r., str. 22.

33. Spasskij A. — Uskorenie oboračivaemosti i rol centralnych učreždenij (Przyspieszenie rotacji i rola centralnych instytucji) Den'gi i Kredit Nr 7. 1949 r., str. 3.

34. Sifrin G. — Puti ulučšenija ispol'zovanija osnovnych i oborotnych sredstv na promyšlennom predprijatii (Sposoby polepszenia wykorzystywania środków trwałych i obrotowych w przedsiębiorstwie przemysłowym) Voprosy Ekonomiki Nr 6. 1950 r., str. 15.

35. Skundin Z. I. — O juridičeskoj prirode rasčëtного sčeta (O charakterze prawnym rachunku rozliczeniowego) Sovetskoe Gosudarstvo i Pravo Nr 5. 1950 r. str. 13.

36. Sitov A. — Ulutšit' porjadok pogašenija ssud kolchozami (Polepszyć sposób spłacania pożyczek przez kolchozy) Den'gi i Kredit Nr 7. 1949 r., str. 3.

37. Švarc L. — Metody sodejstvija v uskoreniju oboračivaemosti sredstv (Metody współ-

działania w przyspieszeniu rotacji) Den'gi i Kredit Nr 7. 1949 r., str. 4.

38. Švarc G. — Sistematičeski ulučšat sostav učastnikov BVR. (Systematycznie uzupełniać skład uczestników Biur Wzajemnych Rozrachunków) Den'gi i Kredit Nr 12. 1949 r., str. 7.

39. Tišin P. — Cennyj opyt moskovsko - stalinского otdelenija Gosbanka (Cenny przykład moskiewsko - stalinowskiego oddziału Banku Państwa) Den'gi i Kredit Nr 5. 1949 r., str. 3.

40. Tomašpol'skij — K voprosu o metodologii proektirovanija progressivnych norm v promyšlennosti (Z zagadnień metodologii projektowania progresywnych norm w przemyśle) Voprosy Ekonomiki Nr 4. 1950 r., str. 18.

41. Usoskin M. — Rol kredita Gosbanka v uskorenii oboračivaemosti. (Rola kredytu Banku Państwa w przyspieszeniu rotacji) Den'gi i Kredit Nr 7. 1949 r., str. 5.

42. Venžer V. — Veducaja rol mašinno - traktornych stancij v razvitii kolchoznogo sel'skogo chozjajstva (Przodująca rola stacji maszynowo-traktorowych w rozwoju kolchoźniczej gospodarki rolnej) Voprosy Ekonomiki Nr 5. 1950 r., str. 15.

43. Zverev A. — Gosudarstvennyj bjudżet zaveršajuščego goda poslevoennoj stalinской platiletki (Budżet państwowy końcowego roku powojennej pięcioletki stalinowskiej) Planovoe Chozjajstvo Nr 3. 1950 r., str. 15.

C. ARTYKUŁY REDAKCYJNE

1. Nepokolebimaja sila sovetskogo rublja (Niezachwiana siła rubla radzieckiego) Den'gi i Kredit Nr 12. 1949 r., str. 7.

2. Proverka wypolnenija plana važnejšij princip socialističeskogo planirovanija (Kontrola wykonania planu — najważniejsza zasada socjalistycznego planowania) Planovoe Chozjajstvo Nr 3. 1950 r., str. 9.

3. Stachanovskij plan povyšénija proizvoitel' nosti truda (Stachanowski plan podniesienia wydajności pracy) Izvestija Akademii Nauk ZSRR Nr 4. 1950 r., str. 3.

4. Za ukreplenie dogovornoj discipliny v chozjajstve (O wzmocnienie umownej dyscypliny w gospodarce) Den'gi i Kredit Nr 5. 1949 r., str. 4.

Uchwałą Zarządu Banku (protokół Nr 74) z dnia 15.X.1950 r. została udzielona Dyrektorowi Oddziału Bielsko, Obywatelowi **Szatkowskiemu Alfredowi** pochwała i nagroda pieniężna za specjalne osiągnięcia na polu szkolenia zawodowego pracowników Narodowego Banku Polskiego.

Wydawca: **Narodowy Bank Polski**

Redaguje Kolegium.

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Złota 1.

Państwowe Kałowskie Zakłady Graficzne Oddział 18 w Częstochowie. Zamówienie Nr 2556 — 14.XI.1950 r.
Nakład 3000 egz. Papier druk. mat. 61 × 86 — 60 gr. Kl. VII. Druk ukończono 20. XII. 50. R-1-56010.